

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 41.

Fredagen den 13 april.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande skrivelse med tillkännagivande, att Kungl. Maj:t förordnat statsrådet Herman Otto Falk att i stället för statsrådet och chefen för justitiedepartementet Steno Johannes Stenberg under återstående delen av innevarande års riksdag utöva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 riksdagsordningen tillkommer en ledamot av statsrådet.

Nämnda skrivelse lades till handlingarna, varjämte underrättelse om innehållet i densamma skulle genom utdrag av protokollet meddelas vederbörande utskott samt de ledamöter, som hava insendet över riksdagens kansli.

§ 3.

Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande proposition, nr 174, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m., som nu föredrogs, hänvisades, såvitt densamma avsåge ändring i lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 4.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 13 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 5.

Härefter föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts övriga å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid:

till bankoutskottet propositionen, nr 175, angående tilläggs pension åt förre stationskarlen vid statens järnvägar C. O. Grann;

till statsutskottet propositionerna:

nr 176, angående provisoriska regleringsåtgärder inom Dalälvens flodområde; och

nr 179, angående vissa, utvecklingen av statens vattenfallsverk berörande frågor:

till bevillningsutskottet propositionen, nr 180, angående vissa ändrade bestämmelser rörande den inrikes postutväxlingen.

Härpå överlämnades propositionen, nr 189, angående förvärvande för statens räkning av vissa enskilda tillhöriga vattenfall i Motala ström m. m., i vad den avsåg medgivande för vattenfallsstyrelsen att bortskifta ett kronan tillhörigt jordområde, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen hänvisades:

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 181, med förslag till lagar om ändrad lydelse av § 23 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om ändrad lydelse av § 5 mom. 2 e), § 20 och § 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt om ändrad lydelse av § 6 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

till statsutskottet propositionerna:

nr 172, angående anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen m. m.; och

nr 173, angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till inköp av två tomtdelar i Karlskrona m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 177, angående ändring i gällande grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar;

till statsutskottet propositionen, nr 178, angående särskilda avlöningsförmåner för den vid marinens flygväsende tjänstgörande personalen;

till lagutskottet propositionen, nr 169, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 170, med förslag till ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen samt § 1 4:o och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; samt

till lagutskottet propositionen, nr 171, med förslag till lag om fullständigande av straffregistret.

§ 6.

Å föredragningslistan var nu uppförd herr *Lindhagens* vid kammarens sammanträde nästlidna gårdag framställda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa spörsmål angående avslutande av traktat om obligatorisk skiljedom i tvister mellan Sverige och Ryssland.

Sedan herr talmannen anmält denna fråga till avgörande, yttrade

Herr Norman: Jag ber att få yrka avslag å herr Lindhagens anhållan.

Herr talmannen erinrade i anledning härav, att överläggning icke finge förekomma, varefter herr talmannen framställde propositioner först på bifall till herr Lindhagens ifrågavarande anhållan samt vidare på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller herr Lindhagens ifrågavarande anhållan att få framställa spörsmål till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda anhållan.

Omröstningen utföll med 86 ja mot 83 nej; och hade kammaren alltså bifallit herr Lindhagens anhållan.

§ 7.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet herr *Helgers m. fl.* på kammarens bord liggande motion nr 397.

§ 8.

Avgåvos två nya motioner, nämligen av:

herr *Lovén m. fl.*, nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 160, angående regler för bestämmande av begynnelse-

arvodet för vissa ordinarie befattningshavare vid statens järnvägar; och

herr *Bärg* i Katrineholm *m. fl.*, nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 166, angående tillfälligt lönetillägg åt viss personal vid statens järnvägar.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr *vice talmannen*, som anförde: Jag får hemställa, att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden först måtte uppföras konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner dels angående ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet, förordningen om kommunalstyrelse i stad, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm och förordningen om landsting, dels ock ifråga om skrivelse till Kungl. Maj:t i dithörande ämnen, samt övriga ärenden i den ordning de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,53 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 14 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Sedan herr Lindman, vilken den 22 januari innevarande år jämte fem andra ledamöter av kammaren utsetts till deputerad, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, att med Konungen överlägga av sagt sig detta uppdrag, företogs nu, enligt därom av kammaren den 5 i denna månad fattat beslut, val av deputerad i herr Lindmans ställe.

Därvid avlämnades 79 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet» och med namnet *Hildebrand*; och var, enligt 3 § 2 mom. i stadgan om val till riksdagens utskott, till deputerad således utsedd herr Hildebrand.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att under rättelse om valet skulle genom utdrag av protokollet meddelas riksdagens kanslideputerade med anmodan till dem att låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till skrivelser till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 2.

Vidare företogs val av en ledamot att deltaga i talmansöverläggningarna i stället för herr Lindman, som genom den 17 januari innevarande år förrättat val erhållit kammarens uppdrag att deltaga i nämnda överläggningar, men av sagt sig detta uppdrag; och utsågs därtill herr *Andersson* i Skivarp med 74 eller alla avgivna godkända röster.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående två paragrafer omförmälda valen.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 197, med förslag

till lag angående ändrad lydelse av § 13 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.

§ 5.

Vidare föredrogos var för sig och remitterades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 398, av herr *Lovén m. fl.*, och nr 399, av herr *Bärg* i Katrineholm *m. fl.*

§ 6.

Om den kommunala rösträtten.

A föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner dels angående ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet, förordningen om kommunalstyrelse i stad, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm och förordningen om landsting, dels ock i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t i dithörande ämnen.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats och i ett sammanhang behandlats nedan omnämnda inom riksdagen väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 45, av herr *Kvarnzelius m. fl.*, samt inom andra kammaren nr 87, av herr *Hallén m. fl.*, nr 88, av herr *Björling*, nr 125, av herr *Edén m. fl.*, och nr 126, 127 och 128 av herr *Källman*.

Uti sina ovanberörda likalydande motioner hade herr *Kvarnzelius m. fl.* och herr *Edén m. fl.* hemställt

1:o att riksdagen måtte för sin del antaga i motionerna intagna förslag till

a) lag om ändrad lydelse av §§ 8—10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

b) lag om ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862; och

c) lag om ändrad lydelse av §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

2:o att riksdagen likaledes måtte för sin del antaga i motionerna intaget förslag till

lag om ändrad lydelse av § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

3:o att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den tid, under vilken obetalda kommunalutskylder medförde förlust av kommunal rösträtt, begränsades enligt i huvudsak samma grunder, som vore bestämda i fråga om den politiska rösträtten; samt

4:o att riksdagen likaledes måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den nuvarande kommunala röstskalan avskaffades och ersattes med bestämmelser, enligt vilka var och en, som betalade skatt till kommunen, skulle äga en röst, ävensom till de ändringar i övrigt i nämnda författningar, som i anslutning till vad i motionerna anförts ansåges bära i sammanhang härmed komma till stånd.

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Herr Hallén m. fl. hade i motionen nr 87 föreslagit,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i nu gällande förordningar angående kommunalstyrelse på landet i stad och i Stockholm, liksom ock i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, att den kommunala rösträtten komme att byggas på grundval av allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor; samt

att riksdagen, intill dess dylikt förslag kunde bli genomfört, för sin del ville antaga åtskilliga i motionen angivna förändringar av vissa paragrafer i följande kommunala författningar, nämligen:

förordningen om kommunalstyrelse på landet;

förordningen om kommunalstyrelse i stad;

förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm;

förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd;

förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm; samt

förordningen om landsting.

I herr Björlings förenämnda motion hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta att i nu gällande kyrkostämmoförordning för Stockholm skulle införas sådana ändrade bestämmelser, att rösträtten å stämman skulle beräknas efter samma grunder, som vore stadgat i avseende å val av stadsfullmäktige.

Slutligen hade herr Källman i sina motioner yrkat, att riksdagen måtte besluta följande ändrade lydelse av

dels § 11 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse på landet:

§ 11.

Mom. 1. Röstvärdet beräknas för envar röstägande i förhållande till den enligt bevillningsförordningen taxerade inkomst, för vilken han blivit uppförd i senaste taxeringslängd, sålunda att honom tillägges:

för dylik inkomst — — — — av 100 kronor,

för inkomst, som — — — — och så vidare,

dock må — — — — — efter röstlängden;

dels § 11 i förordningen om kommunalstyrelse i stad:

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Port.)

§ 11.

Röstvärdet beräknas för envar röstägande i förhållande till den enligt bevillningsförordningen taxerade inkomst, för vilken han blivit uppförd i senaste taxeringslängd, sålunda att honom tillägges:
för dylik inkomst — — — ett hundra kronor,
för inkomst, som — — — — och så vidare,
dock må — — — — — fyratio röster.
dels ock § 9 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm:

§ 9.

Röstvärdet skall för envar till deltagande i valet berättigad medlem av kommunen beräknas i förhållande till den enligt bevillningsförordningen taxerade inkomst, för vilken han blivit uppförd i senaste taxeringslängd, sålunda att honom tillägges:
för dylik inkomst — — — — av 100 kronor,
för inkomst, — — — — — och så vidare,
dock må — — — — — 40 röster.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen med bifall till herr Kvarnzelius' m. fl. och herr Edéns m. fl. motioner måtte för sin del antaga följande förslag till

a) *Lag om ändrad lydelse av §§ 8—10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.*

Häri genom förordnas, att §§ 8—10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet de 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 8.

Envar myndig, välfräjdad svensk undersåte — — — överläggningar och beslut.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 9.

För fastighet, som innehaves av landbo eller arrendator, röstar innehavaren.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att å kommunalstämma för boet talan föra.

För näring — — — må ej röstas.

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut, som angå ärenden, gemensamma för hela kommunen, deltaga samtliga i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, tillkommer talan och rösträtt allenast dem, som sådan jord innehava.

I ärende, som nu sägs, tillkomma talan och rösträtt jämväl omyndig, bolag och oskiftat dödsbo.

För omyndig röstar förmyndaren eller, där flera äro förmyndare, den som dessa bland sig utse.

Ej må för samfälld egendom mer än en person talan föra. För bolag må bolaget eller dess styrelse och för oskiftat bo delägarna i boet ombud utse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918;

b) *Lag om ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.*

Härigenom förordnas, att §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 9.

Envar myndig, välfrejdad svensk undersåte — — — oguldna stadsutskylder, är med den i § 10 stadgade inskränkning berättigad att — — — stadens medlemmar förbehållna.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 10.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid allmän rådstuga för boet talan föra.

För näring eller — — — må ej röstas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918;

c) *Lag om ändrad lydelse av §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.*

Härigenom förordnas, att §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 7.

Envar myndig, välfräjdad svensk undersåte — — — oguldna stadsutskylder, är, med den i § 8 mom. 1 stadgade inskränkning, berättigad att i val av stadsfullmäktige deltaga.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

§ 8.

Mom. 1. För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid valet för boet rösträtt utöva.

För näring eller — — — må ej röstas.

Mom. 2. Röstägande är berättigad — — — vittnens underskrift bestyrkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918;

2:o) att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner likaledes måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag om ändrad lydelse av § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

Rätt att deltaga i landstingsmannaval tillkommer inom den kommun, där han är mantalsskriven, envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918;

3:o) att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den tid, under vilken obetalda kommunalutskylder medförde förlust av kommunal rösträtt, begränsades enligt i huvudsak samma grunder, som vore bestämda i fråga om den politiska rösträtten;

4:o) att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner likaledes måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den nuvarande kommunala röstskalan avskaffades och ersattes med bestämmelser, enligt vilka var och en, som betalade skatt till kommunen, skulle äga en röst, ävensom till de ändringar i övrigt i nämnda författningar, som, i anslutning till vad i motionerna anförts, ansåges böra i sammanhang härmed komma till stånd;

5:o) att herr Björlings motion måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under punkt 4:o);

6:o) att herr Källmans ifrågavarande motioner måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under punkt 4:o);

7:o) att riksdagen med anledning av herr Halléns m. fl. motion måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 10 i förordningen om landsting:

§ 10.

Valbar till landstingsman är envar inom landstingsområdet röstberättigad man eller kvinna, som uppnått tjugufem års ålder.

Landstingsman kan ej vara:

a), b), c), och d) (lika med nuvarande bestämmelser).

Gift kvinna, som är röstberättigad, vare ej på den grund, att hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till landstingsman.

Landstingsman eller suppleant må ej kunna uppdraget sig avsäga, såvida han ej i fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått 60 års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst avsäga sig uppdraget;

8:o) att riksdagen med anledning av herr Halléns m. fl. motion måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 24 i förordningen om landsting:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte sex kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker; samt

9:o) att herr Halléns m. fl. motion, i vad den ej blivit genom utskottets hemställan under punkterna 1:o)—4:o) samt 7:o) och 8:o) besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid avgivits:

beträffande utskottets hemställan

vid punkterna 1:o), 2:o) och 4:o)

av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Meurling, Magnusson* i Tumhult, *Räf, Karlsson* i Mo och *Andersson* i Höckerum, vilka inom utskottet yrkat avslag å utskottets hemställan i nämnda punkter;

vid punkten 3:o)

av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Meurling* och *Andersson* i Höckerum, som yrkat avslag även å denna punkt av utskottets hemställan;

vid punkten 7:o)

av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Meurling, Magnusson* i Tumhult, *Räf, Karlsson* i Mo och *Andersson* i Höckerum, vilka ansett, att det i hr *Halléns* motion fram-

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

ställda förslaget, att kvinna skulle bliva valbar till landstinget, icke vore av något behov påkallat och därför yrkat, att utskottet skulle avstyrka motionen; och

vid punkten 8:o)

av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Meurling* och *Andersson* i Höckerum. vilka yrkat avslag å utskottets hemställan jämväl i denna punkt; samt

beträffande utskottets motivering

1) i vad den avsåge herrar *Halléns* och *Källmans* motioner:

av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Meurling, Magnusson* i Tumhult, *Räf, Karlsson* i Mo och *Andersson* i Höckerum;

2) i vad den avsåge herr *Björlings* motion:

av herrar *Clason, Bellinder, von Mentzer, von Bahr, greve Alexander Hamilton, Flensburg, Räf, K. V. Beckman, Karlsson* i Mo och *Andersson* i Höckerum.

Vid utlåtandet var dessutom fogat ett särskilt uttalande av herrar *Olof Olsson, Larsson* i Västerås, *Hallén, Sterne* och *Svensson* i Skönsberg beträffande de förslag, som framstälts av utskottet under punkterna 3:o) och 4:o) av dess hemställan.

Sedan *punkterna 1:o)—6:o)* föredragits, anförde

Herr R ä f: Som herrarna behagade finna, förekomma i punkterna 1:o), 2:o) och 4:o), som nu äro föredragna, reservationer av icke mindre än tio medlemmar av konstitutionsutskottet. Det är endast lotten, som i detta fall varit oss litet ogynnsam och gjort, att utskottets utlåtande blivit sådant det är.

Då ett sådant utskottsutlåtande föreligger, där man vet, att man har tio reservanter mot tio beslutande, är vanligtvis varje diskussion fullkomligt överflödig. Man vet redan på förhand, hur saken kommer att falla både i andra kammaren och i den första. Då vi dessutom nyligen fått en allvarlig erinran om, att vi böra vara mycket sparsamma med tiden, vill jag för min del ej föranleda någon diskussion om dessa saker utan ber att få yrka avslag å utskottets hemställan i punkterna 1:o), 2:o) och 4:o).

Herr E d é n: Herr talman, mina herrar! Det torde knappast kunna undgå att frappa kammaren, att det svenska högerpartiet följer en alldeles säregen taktik vid behandlingen av den stora kommunala rösträttsfrågan. Denna taktik framträder både i utskott och i kamrar. I fjol, när de motioner, som jag jämte andra hade framburit, för första gången väcktes i riksdagens båda kamrar, stod det icke till att få ens ett ords debatt i utskottet; man ville icke resonera, man bara

voterade. Och när saken kom till kammaren, så var det först efter en formlig pressning som det lyckades att åtminstone få fram de skäl, på vilka högerns representanter i utskott och kammare stödde sin fullständiga omedgörlighetsståndpunkt.

I år ligger läget, som vi nyss hava fått bestyrkt, i allt väsentligt på samma sätt. Motionerna ha kommit igen. De ha upptagit till en kritik och en ganska tillspetsad kritik de skäl, som man äntligen fick fram från högerns sida vid fjolårets riksdag. Men i utskottet var det alltså samma taktik som förr. Det var icke möjligt att få någon diskussion igång. Man försökte att utmana, man försökte att pressa — på andra sidan bara tegs det. Så tycks det också nu vara meningen att göra här i kammaren i dag. Säsom representant för den svenska högerns uppfattning av den i närvarande ögonblick viktigaste konstitutionella fråga vi ha i vårt land utprädrer herr Räf och uttrycker rätt och slätt den oförgrifliga meningen, att vi hava fått en påminnelse att vara sparsamma om tiden, varefter han nöjer sig med att yrka avslag.

Man får verkligen lov att säga, att sparsamhetssynpunkten kunde lämpligare komma till sin rätt i åtskilliga andra angelägenheter än just denna. Detta ärende borde väl ändå vara av den beskaffenhet, att det icke går för sig att på det sättet försöka tuga ned det — jag vill icke säga tuga ihjäl det, ty det lyckas verkligen ej. Men nej, den svenska högern betraktar hela denna kommunala rösträttsfråga så, att man icke *vill* diskutera; den bara säger: det är bra som det är; den utvecklar denna olyckligt ryktbara ståndpunkt med några korta satsar i en reservation till konstitutionsutskottets betänkande, och så går den till votering i den trygga förvissningen, att vad än sker i denna kammare, intet dödligt i alla händelser skall komma vid den 40-gradiga skalan, ty första kammaren slår en säker sköldborg omkring densamma. Jag kallade i fjol en sådan ståndpunkt för en non possumus-ståndpunkt, en ståndpunkt, som icke går in i något resonemang utan bara deklarerar: vi vilja icke! Men den är egentligen värre än så; den är en ståndpunkt, som ej heller vill höra och icke vill se någonting av vad som tilldrager sig runt omkring oss både i detta land, och i andra länder, en ståndpunkt just av det slag, som brukar anses karakterisera icke konservatism i och för sig, utan den osunda och fullkomligt ohållbara konservatismen, en ståndpunkt av den art, att om den fortsättes, den i längden kommer att bli mest farlig och mest ödesdiger för det parti självt som har stannat på en sådan linje. Man må säga, hur mycket man vill, att det tjänar intet till att vi nu diskutera den kommunala rösträttsfrågan, ty utgången är given på förhand. Vi svara: det hjälper icke med den taktiken, i denna lika litet som i andra saker. Den har använts vid alla stora reformfrågor, den försöktes också i den politiska rösträttsstriden på sin tid, den misslyckades då, och den kommer att misslyckas nu. Vare sig den svenska högern vill eller icke, så lär den få lov att gå in i en verklig diskussion om de djupgående samhällsliga och politiska problem, som inneslutes i den kommunala rösträttsfrågan.

I detta syfte skall jag, herr talman, tillåta mig att, trots ma-

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

ningen till sparsamhet — bara med tiden! — verkligen taga upp åtminstone några av huvuddragen i den stora fråga, som nu ligger på kammarens bord. Jag vet väl, att det är icke mycket nytt att säga, och jag vet också, att det kan frågas: vad skall man egentligen säga, när det som säges på förhand riskerar att bli obesvarat? Det hjälper ej. De stora linjerna i den kommunala rösträttsreformen måste fram och måste fram gång på gång, till dess det är slut med den konstlade tystnadspolitiken från högerns sida, till dess detta parti förstår, att det *måste* taga positiv ståndpunkt och icke bara insvepa sig i tystnad.

Det förslag, som nu föreligger ifrån utskottet, är såsom herrarna väl känna, fördelat i vad man kunde kalla, tre grupper. Dels går det ut på vissa direkta förändringar i de nu gällande kommunala rösträttsbestämmelserna: avskaffande av de opersonliga rösterna, begränsning av rösträtten vid landstingsmannaval till den kommun, där den röstberättigade är bosatt, och ett par ändringar i landstingsförordningen angående valbarhet för kvinna och arvode för landstingsman. Dels innefattar det förslag om en skrivelse i en särskild punkt beträffande de kommunala rösträttsbestämmelserna, nämligen rörande begränsning av tiden för den diskvalifikation, som inträder genom obetalda kommunalutskylder. Dels hava vi slutligen den stora frågan om själva röstskalans avskaffande och allt vad därmed sammanhänger.

I de första punkterna skulle jag kunna inskränka mig till att helt kort yrka bifall till utskottets hemställan — ifråga om dem må det verkligen vara sant, att saken är i viss mån utdebatterad vad den egentliga argumentationen beträffar, och jag skall ej heller på nytt framföra denna argumentation. Men vad som hänt och händer just nu, runt omkring oss och mitt ibland oss, ger dock anledning att tillägga ett par ord angående även dessa sidor av saken, — ett par reflexioner för dagen om den opersonliga rösträtten om den kumulerade rösträtten vid landstingsmannaval och icke minst angående diskvalifikation på grund av obetalda kommunalutskylder.

Har man icke även inom högern någon känsla utav, att under den tid, i vilken vi nu leva, det blir mer och mer barockt — jag använder det ordet — att de stora penningesammanslutningarna, bolag och opersonliga juridiska sammanslutningar av olika slag, skola uti de svenska kommunala och i sammanhang därmed de politiska ärendena utöva en rösträtt, som faktiskt är främmande för de allra flesta länder och som på de håll där den finnes, uppenbarligen nu står på avskrivning?

Finlands lantdag var redan 1908 färdig att avskaffa bolagens rösträtt, fastän dess beslut ej sanktionerades av ryske kejsaren. I Preussen, där sådan rösträtt delvis finnes i samband med den politiska klassvalrätten, går man nu att rasera hela denna klassvalrätt — jag torde få återkomma därtill i annat sammanhang — och med den faller utan tvivel också bolagsrösträtten i kommunerna. I Sverige återigen svaras det: det blir ingen rasering av, vi stå kvar på det gamla. Känner man icke, att en sådan ståndpunkt icke kan upprätthållas, känner man icke, att principen om rösträttens förbindande med

personligheten nu måste fram och tränger sig fram och också kommer att segra hur mycket man än spjärnar emot?

*Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)*

Och så den andra punkten, om rösträtt endast inom en kommun vid landstingsval! Hur länge skall det behöva predikas, att den nuvarande ordningen strider även mot den fyrtiogradiga röstskalan själv, därför att den kumulerar rösterna på ett sätt, som denna skala just har velat avskaffa. Det strider ju mot all logik att med ena handen ge en nedsättning i röstmaximum till 40 röster och fastslå, att ingen får rösta för mer än 40 röster, men med den andra handen taga tillbaka denna nedsättning genom att förklara: om någon bara har beskattningsbar inkomst i flera kommuner, så får han rösta med hur många 40-röster som helst, i hur många kommuner som helst, där han har någon inkomst att rösta för. Även i det avseendet kan man för resten om man vill, peka på denna tids verkningar utomlands. Det har funnits ett land, där man haft ett slags kumulering både beträffande den kommunala och den politiska rösträtten, nämligen England, i det att ett faktiskt flerrösts-system funnits för dem, som varit röstberättigade i olika kommuner eller valkretsar. Detta står nu aldeles uppenbart inför sitt avskaffande, och såvitt jag kunnat finna, är det i England icke längre någon, som håller på en sådan abnormitet.

Till sist diskvalifikationen på grund av obetalda kommunalutskylder. Rörande denna har verkligen det underbara inträffat, att i den annars så oupplösligt hopkedjade högerfalangen i konstitutionsutskottet uppstått en liten ränna. Det finns några medlemmar inom högern i denna kammare, som icke längre vilja vara med om, att det skall få förbli så, som det nu är på den punkten, nämligen att försummelse vid betalning av kommunalutskylder skall kunna utstånga en medborgare från kommunal rösträtt i ända till tio år. Endast en av högerrepresentanterna i utskottet från denna kammare har stått trofast vid förstakammarhögerns sida även i detta avseende: herr Andersson i Höckerum finner det fullkomligt naturligt, att det finns en mångdubbelt längre diskvalifikationstid för den kommunala än för den politiska rösträtten. Det behöver under sådana förhållanden icke sägas mycket om den punkten — herr Andersson lär väl inte ta sitt parti med sig. Men jag skulle dock vilja anmärka att man borde kunna hoppas, att till och med hos första kammaren och till och med hos herr Andersson i Höckerum den insikten skulle börja gry, att just nu visar sig obilligheten och orimligheten i de nuvarande bestämmelserna om den kommunala diskvalifikationen i all sin prakt, nu, säger jag, när vi erfara, huru på grund av dyrtidens fruktansvärda tryck ute i landet stora skaror av oförvitliga valmän icke förmå betala sina kommunalutskylder och sålunda bli den kommunala rösträtten förlustiga. Den saken hjälpes ju icke fullständigt och för det närvarande genom den skrivelse, som utskottet förordar, men vad som därmed vinnes är åtminstone att icke denna nu inträffade massdiskvalifikation skall äga bestånd för tio år framåt, såsom den kommer att göra, ifall bestämmelserna skulle få fortfara att verka så som nu är förhållandet. Man borde väl ändå ha någon känsla för

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

att det är en orimlighet, att om under ett nödår svårigheten att betala utskylderna drabbat i alledes oerhörd utsträckning, så skola sedan det årets verkningar på den kommunala rösträtten ute över hela landet göra sig gällande i tio år framåt utan möjlighet att bli av med dem. Ett sådant förhållande borde vara nog att visa, hur fullkomligt ohållbart det nuvarande systemet i denna punkt är, och man må väl finna det obegripligt, att det icke har kunnat ens i denna punkt gå upp för högers representanter från första kammaren, att den nuvarande ordningen är omöjlig.

Emellertid, mina herrar den stora huvudpunkten är naturligtvis frågan om den lika rösträtten och den fyrtiogradiga skalans fullständiga avskaffande. Om den skall jag tillåta mig att anföra några allmänna synpunkter.

När man i högers reservation till detta utskottsbetänkande söker efter skälen till dess omedgörlighetsståndpunkt ifråga om den fyrtiogradiga skalans rasering, så tycks det, som om de skulle kunna sammanfattas på ungefär följande sätt. För det första vill högern icke avskaffa skalan av hänsyn till kommunernas ekonomi. Det heter i reservationen, att det har »ansetts otillrädligt att lämna all eller så gott som all makt i kommunerna åt dem, som erläggja relativt litet eller i vissa fall intet till bärande av de kommunala bördorna». Jag skall inom parentes anmärka, att här ha vi åter ett vackert exempel på hur den svenska högern slår dövörat fullkomligt till för allt vad som sägs och gör sig fullkomligt blind för allt vad som skrives i denna sak. Det har i vår motion påpekats, att denna del av högers gamla reservation innehåller en fullkomlig absurditet, därutinnan, att där talas om att genom utskottets förslag ge makten åt dem som betala »i vissa fall intet» till bärande av de kommunala bördorna. Några sådana finnas ju icke, ty ingen har rösträtt i kommunerna, som icke åtminstone betalar något i skatt till kommunen, och utskottet vill icke giva rösträtt åt andra än dem som nu ha den. Detta är uttryckligen påvisat i vår motion. Men lika väl står frasen oförändrad kvar i detta års reservation och det fastän den strider mot en senare del i samma reservation, där man mycket riktigt bara talar om dem som betala »en mycket ringa del» av de kommunala bördorna. I alla händelser: det är påvisat och skall påvisas än en gång, att hela synpunkten om faran för kommunernas ekonomi av lika rösträtt håller icke streck. Den utgår ifrån vad som skulle bevisas. Man påstår, att den som betalar mindre till kommunen blir farligare för kommunens ekonomi, än den som betalar mer. Det är just detta, som är det oriktiga. Huruvida en medborgare har sinne för kommunens ekonomi och dess krav, beror icke på det absoluta talet av de kronor han betalar i kommunalutskylder, utan det beror — om man nu anser skattebetalningen ensam kunna verka sådan ansvarskänsla — därpå, huruvida dessa hans utskylder trycka på honom själv relativt till hans inkomst så starkt, att de mana till sparsamhet och varsamhet. Och nu veta vi alla, att så som vår kommunalbeskattning är lagd, drabbar den just de lågt beskattade och de små inkomstagarna så hårt, att de sannerligen ha mer än anled-

ning att vända på slanten, innan de ge sig in i något slags kommunalt slöseri eller lättsinne. Påståendet om faran för kommunernas ekonomi bygger på en ren missuppfattning av själva läget. Det är så långt ifrån, att de lägre skattdragarna skulle vara böjda för kommunalt slöseri, att man tvärtom har anledning antaga, att de, om några, komma att vara varsamma med kommunernas utgifter, därför att det svider värst för dem själva, om utgifterna stegras och därmed kommunalutskylderna.

Det talas vidare i detta sammanhang i reservationen om att de svenska kommunerna nu ha en så stor frihet, att de icke skulle kunna få behålla den, ifall röstskalan förändrades, och man pekar på det förhållandet, att i andra länder starkare statskontroll gör sig gällande över de kommunala myndigheterna. Jag har redan under fjolårets diskussion i denna fråga påvisat, att detta är en sanning med modifikation. Det finns utan tvivel något starkare statskontroll i vissa andra länder. Men det är icke så lätt, som reservanterna och högerns målsmän i föregående års debatt ha velat göra gällande, att hävda, att den kontrollen är av den beskaffenheten, att den skulle behöva överflyttas till Sverige. Dylika anordningar bero i allmänhet på historiska förhållanden, på den utveckling, som i varje land skett av det kommunala livet. Nu ha vi här i Sverige en genom generationer utvecklade kommunal självstyrelse, som har vant sig att sköta sig väl *utan* den mera ingående statskontroll, som man funnit nödvändig i andra länder. Det finns intet rimligt skäl att antaga, att någon *större* skärpning av statskontrollen skulle behövas, för den händelse man ändrade rösträtten till lika. Jag vet mycket väl, att häremot kommer att invändas, att jag och andra förut ha talat om, att den frågan skulle tagas i betraktande i sammanhang med en utvidgning av rösträtten. Men jag svarar i år, såsom jag svarade i fjol, att sedan de ord, som man syftar på, fälldes, ha nya erfarenheter inträtt. Det har visat sig, att den skala, som 1907 och 1909 fastställdes, ingalunda givit anledning till några farhågor för missbruk av en utjämnad kommunal rösträtt, och det har för övrigt också blivit klart, att statskontrollen redan nu är så betydande, ej minst genom de tillägg, som gjordes 1907 och 1909, att man kan tämligen lugnt se tiden an i den frågan, om några ytterligare åtgärder skulle behövas. För övrigt, och där ligger ju kärnpunkten: *är* det nu så, att den svenska högern för sin del anser, att ytterligare statskontroll skulle behövas i sammanhang med rösträttens utjämnning, så kom med förslag därom! Detta är väl deras sak, som tala om behovet av statskontrollens skärpning, och icke deras, som anse, att man i det väsentliga kan reda sig med de nuvarande bestämmelserna.

I detta sammanhang bör också nämnas slagordet om hur den lika rösträtten skulle åstadkomma en fullkomligt orimlig proportion mellan makten över rösterna i en kommun å den ena sidan, och den kommunala skattebetalningen å den andra. Man hade i fjolårets reservation bifogat en del tabeller, som skulle visa, vilken stor del av den kommunala skattebördan som betalades av de stora in-

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

komsttagarna, och vilken ringa del av de små, och hur i själva verket de senare likväl redan nu innehade makten i kommunerna. Argumenteringen är icke vidare utförd den här gången, som jag förmodar därför, att man torde ha börjat få klart för sig, att den är förfelad. Saken ligger ju så, att man här bevisar någonting, som ingen människa har bestritt. De, som ha större inkomster, betala naturligtvis mycket större andel av de kommunala skatterna; det ligger i hela vårt skattesystem. Men att detta skulle ge dem rättmätiga anspråk på att utöva större direkt inflytande över kommunernas förvaltning, det är återigen ett ogrundat påstående, som skulle bevisas, och som icke kan bevisas. De, som driva den satsen, utgå från penningen som regulator för medborgarnas ställning och icke från den medborgerliga rätten. Men det är medborgarskapet, uttryckt genom bidrag till de kommunala behoven och oberoende av dessa bidrags storlek, som måste, efter vår mening, läggas till grund för reglerandet av det kommunala livet.

Och så till sist reservanternas tredje invändning. Den kommunala fyrtiogradiga röstskalan kan och får icke raseras, säga de, ty den är grunden för vår nuvarande första kammare. Jag skall därtill kort och gott svara, att det är just på grund bland annat av de verkningar, som denna kommunala fyrtiogradiga röstskala avsätter i våra dagars första kammare, som yrkandet om dess fullständiga raserande har kommit fram. De, som under sådana förhållanden försöka att mot ett sådant yrkande resa principen om den oförändrade första kammaren, de använda ett argument, som på förhand är vänt mot dem själva. Är det så, att man blivit på det klara med, att den nuvarande första kammaren icke lämpar sig för det goda samarbete med andra kammaren, som är tvåkammerssystemets ovillkorliga förutsättning, om det skall verka väl — och att detta förhållandet, visar den bittra erfarenheten starkare och starkare för varje år som går — då ligger den slutsatsen i öppen dag, att just grunden för första kammaren måste förändras. Det är även till detta vi vilja komma genom en rasering av den fyrtiogradiga skalan.

Mina herrar, jag har ej haft mycket nytt att komma med, men det må ursäktas mig, då våra motståndare icke ens haft något att säga, som kan upptagas till granskning och bemötande. Vad jag dock har sagt, har varit avsett att åtminstone göra klart för denna kammare och, som jag hoppas, även för landet, att den fråga, som vi nu behandla, verkligen icke är av den art, att den kan förbigås med tystnad och med ett naket avslagsyrkande av herr Räf. Denna fråga tränger sig ovillkorligen fram, den tränger sig fram på grund av den nuvarande skalans egen inneboende orimlighet, och den tränger sig fram på grund av hela den förändring i människornas sinnen och åskådning, som med växande styrka, ej minst under dessa år, börjat bana sig väg.

Orimligheterna i skalan äro många gånger påvisade, och jag behöver ej draga fram dem än en gång. Jag endast understryker en av de många. Det är helt enkelt häpnadsväckande, att den svenska högern, som anser sig vara och gör anspråk på att vara ett

parti speciellt för den svenska allmogen, kan förebise det faktum, att denna 40-gradiga skala genom hela sin konstruktion hotar att fullständigt undergräva ställningen i kommunerna och därmed vid valen till landstingen för hela den stora samhällsklass, som utgöres av små jordbrukare. Detta är ett faktum, säger jag, ty genom konstruktionen av vår kommunala taxering verkas därhän, att de små jordbrukarnas röstetal ej förmår att i längden hålla sig uppe i jämförelse med det röstetal, som innehas av kroppsarbetare och löntagare även med låga inkomster. Den taxerade inkomsten drives upp och måste drivas upp i dessa dyra tider hastigare än taxeringsvärdet på de små egendomarna kan följa med, och resultatet blir, att, om ej här göres en förändring, kommer hela massan av svenska småbönder att avgjort ligga under i fråga om kommunal rösträtt för även de ganska blygsamt ställda kroppsarbetarna och lägre löntagarna. Vad jag här säger, är ej avsett att ockra i något slags bondeklasspolitik — en sådan fråga som denna kan och får icke behandlas såsom en klassfråga. Men alla klasser hava rättmätiga anspråk på att icke ställas i uppenbar underlägsenhet vid medborgarrättens utskiftning, och detta är just vad som nu sker med Sveriges mindre jordbrukare i fråga om den kommunala rösträtten. Denna uppenbara orätt uppehålles nu av det parti, vilket alltid för på tungan, att det skall tillgodose böndernas intressen. Den orimligheten i skalan kan man ej komma ifrån utan en fullständig omläggning. Detsamma är förhållandet med de andra. Går man en gång in på problemet att ändra den 40-gradiga skalan, blir resultatet sådant, som det blivit för vår prövning: man vinner ingen verklig lösning annat än genom att taga bort skalan i dess helhet.

När vi kommit till den lösningen, ha vi emellertid naturligtvis även varit ledda av principiella skäl, och hur mycket man också försöker att beteckna dessa skäl som teoretiska spekulationer, så tror jag, att man i längden skall komma att finna, att de ha större bärkraft och även större övertygande kraft, än vedersakarna för närvarande vilja medge. Det är ändock så, att, när en gång människornas ögon och sinnen börja öppna sig för tillvaron av något, som de betrakta som en orättvisa, som en brist på medborgerlig jämlikhet, där sådan jämlikhet borde finnas, då är marken beredd för just de principiella synpunkterna om medborgarens rätt och medborgarens värde, icke efter den penning han lyckats förvärva och beskattas för, utan efter den insats, han rent personligt kan göra i det kommunala och politiska arbetet. Denna synpunkt om den medborgerliga jämlikheten har trängt igenom i fråga om den politiska rösträtten. Samma synpunkt tränger sig oemotståndligt fram också i fråga om den kommunala, och de kämpa förgäves, som mot den rörelsen söka resa upp ett så bräckligt verk som den 40-gradiga skalan. Här ställer man sig nu inom högern, som om denna 40-gradiga skala vore ett palladium för alla tider, en hörnsten i Svea rikets samhällsbyggnad, som icke kan ändras. Och dock vet varenda människa i denna sal, att i själva verket var den 40-gradiga skalan frukten av den mest typiska riksdagskompromiss, som någon-

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Om den kom-
mumala röst-
rätten.
(Forts.)

sin ägt rum i en stor fråga i detta kompromissernas land. Den var frukten av de tillfälligt överbringade märkliga 21 rösterna i andra kammaren, den var en fullkomligt godtyckligt tillyxad utväg för att få en lösning för tillfället, utan principiella grunder, utan ett genomtänkt system — den var en utväg, som gav ett framsteg för dagen men som icke kunde bli något att bygga på för framtiden. Denna 40-gradiga skala har varit en genomgångsstation på vägen till en förnuftig ordning i den kommunala rösträtten. Såsom genomgångsstation har den spelat sin roll men nu är den rollen utspelad, och de, som klamra sig fast därvid, hålla fast vid ett verk, som är byggt på lösan sand, och som är från början dömt att falla för renare, klarare och sundare principer.

Jag har vågat uttala den meningen, att ute i vårt land växer känslan för det orimliga i denna 40-gradiga skala för varje dag, som går. Man har visserligen inom högerpartiet trott, att man icke behövde räkna med dylika strömningar under dessa tider. Man har förmenat, att nu är hela vårt folk så upptaget av världskrigstidens materiella bekymmer, att det ej har tid att tänka på något annat. Jag tror, att man missräknat sig. De materiella bekymren i våra dagars krigstid ha också avsatt ett mera öppet öga för, vilken fruktansvärd och alltför överdriven roll penningen får spela i detta samhälle. De väldiga medborgarskaror, som nu börja reagera mot det sätt, varpå penningen gjort sig bred under krigstiden, de ha också logik nog att draga den konklusionen, att det är tid på att stäcka penningens värde även i vårt medborgerliga liv. De medborgarskaror, som nu under dessa år känt, hur de tryckas under krigstidens vedermödor och bekymmer, ha också just av detta tryck börjat vakna upp för insikten, att medborgerlig rätt och jämlikhet måste komma till heders. De komma, därom är jag viss, aldrig att låta avspisa sig endast med en hänvisning till, att den och den betalar mera till kommunens utgifter. De svara helt enkelt: »Vi betala även vi, vi betala över förmågan av våra arma slantar, vi böra ha samma rätt som den, som har råd att betala mera.»

Men även den, som ej vill se och ej vill höra, vad som rör sig ute i vårt eget land, borde väl dock kunna både se och höra något av det, som rör sig i andra länder. Här ha framför allt under dessa sista månader skett tecken nte i världen, som visa, att de, som byggde på de gamla samhällsförhållandenas oomkullrunneliga styrka, ha räknat fel. Mitt i denna våldets och maktens och — vi kunna gärna tillägga — penningens järnålder uppstå och resa sig andra krafter än dessa krafter, som äro starka nog att börja bräcka även de bålverk, som ansetts alldeles ointagliga.

De, som ej höra rösterna här i Sverige, de borde, menar jag, ej kunna undgå att höra de röster, som nu dåna från Ryssland. Europas största rike och dess enda absolutiska rustar sig till en omvälvning, som sannerligen ej är avsedd att gå efter någon 40-gradig skala. Jag förstår mycket väl och delar själv den meningen, att ingen i denna stund kan säga, var denna stora omvälvning i grannlandet i öster skall sluta. Men så mycket kunna vi lugnt säga, att vad

som där sker är uttryck för en väldig resning av de frihetens och den medborgerliga rättens krafter, som vissa riktningar här i landet hade trots vara fullkomligt lamslagna för årtionden eller generationer framåt. En sådan väldig rörelse sätter sina frukter runt omkring sig. Och när det nu icke här begäres, att vi på en gång skola hinna upp Ryssland i fråga om radikala rösträttsbestämmelser — den ryska revolutionens vägar äro icke våra — borde det åtminstone kunna begäras, att vi ej skola stå kvar och stampa med vår gamla 40-gradiga skala, medan frihetens och jämlikhetens grundsatser gå till storms i det land, där de aldrig förut haft hemvist.

De, som ej vilja lära av Ryssland och lyssna till rösterna därfån, kunde ju lyssna till rösterna från Tyskland. Också där ske tecken och under. I Tyskland har under denna påsk kommit ett kejsarord, som i den punkt, vilken nu intresserar oss, rätt och slätt förklarar: »Den preussiska klassvalrätten kan ej längre upprätthållas.» Man kunde verkligen ställa den frågan, om vi icke hade haft gott av att här i Sverige få höra ett motsvarande ord, som hade sagt: »Den svenska penningklassvalrätten i vårt lands kommuner kan ej upprätthållas.» Det ordet har icke kommit, och det lär icke heller vara att vänta. Den regering, som nu inträtt, lär med all säkerhet komma att ägna sig åt andra värv, och det må vara dess rätt, att man ej ställer anspråk på den, som ej kunna fyllas. Men vi, som hysa den djupa övertygelsen, att varje dröjsmål med upp-tagandet av den stora samhällsfrågan om rösträtten i våra kommuner är till skada för vårt land, att varje dröjsmål endast uppskjuter en förändring, som måste ske, att denna förändring göres bättre, ju fortare den göres, och göres lugnare, ju mindre motstånd den haft att övervinna — vi vilja åtminstone för vår del taga upp den parollen, vilken, såsom jag nyss sagt, vi skulle ha önskat från annat håll: »Den svenska penningklass-valrätten i våra kommuner kan ej upprätthållas.» Den måste falla för den medborgerliga jämlikhet och den medborgerliga rätt, som nu bryter segrande fram, såvitt vi kunna se, över Europa. Vi behöva icke stanna efter, när alla andra folk börja göra sig redo att taga stora steg framåt. Det steg, som i dag begäres för vårt land, är icke något farligt steg, det är ett varsamt steg, det är ett steg, som ej åstadkommer någon omstörtning, men som bereder marken för bättre och sundare förhållanden i både det kommunala och det politiska livet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Med herr Edén förenade sig herrar *Röing, Bogren, Andersson* i Milsmaden, *von Sneidern, Anderson* i Knapasjö, *Persson* i Björsholm, *Schotte, Eklund, Janson* i Kungsör, *Bolander, Jonsson* i Hä, *Ericsson* i Vallsta, *Karlsson* i Fjäl, *Ström, Sundström, Olsson* i See, *Bergman, Lundgren* i Nora, *Hellberg* i Lycksele, *Rehn, Bäckström, Jonsson* i Gumboda, *Wikström, Lundström* i Långnäs, *Igel, Mossberg, E. A. Nilson* i Örebro, vice talmannen *D. Persson, Johanson* i Gäre, *Sjöberg, Carlson* i Herrljunga, *Osberg, Runefors, Andersson* i

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Ports.)

Altofta, *Bengtsson* i Norup, *Larsson* i Säby, *Sigfrid, Hamilton, Pålsson, Persson* i Tofta, *Lundgren* i Vendelsberg, *Jönsson* i Fridhill, *Jönsson* i Revinge, *Adelswärd, Olsson* i Ramsta, *Pettersson* i Södertälje och *Byström*.

Herr *Bengtsson* i Kullen: Herr talman! Trots herr Edéns stora tal med många instämmanden har jag icke blivit övertygad om att denna fråga kommit i något annat läge än förut. Samma skäl, som förut talat för avslag, finnas fortfarande kvar, och jag skall med dessa korta ord, herr talman, be att få yrka avslag på punkterna 1:o, 2:o och 4:o).

Herr *Löwegren*: Herr talman, mina herrar! Det var icke bara den förste talaren från högerhåll, som tydligen förmenade, att det icke skulle åstadkommas någon diskussion, utan jag ser, att också hans vän på Västgötabänken fullständigt instämmer i denna synpunkt. Det tar sig i första ögonblicket kanske mycket bra och kraftigt ut, då man på det viset helt kort och gott avvisar diskussion, men sedan den effekten är förbi, torde det i alla fall stå såsom något högst märkvärdigt inför folket, att högern i en så pass stor livsfråga icke har något reellt att säga; och från vänsterhåll torde det vara omöjligt att längre kunna godkänna en dylik taktik, ty denna fråga torde väl aldrig någonsin varit mera aktuell än just under nuvarande tid. Jag har på känn, att för vart år som går, tills frågan blivit löst, kommer dess aktualitet att väsentligt ökas, ty numera kan och får det svenska folket icke längre nöja sig med att icke få kommunal rösträtt. Det har redan från herr Edéns sida påpekats, att man överallt ute i världen i dessa dagar öter stora och kraftiga demokratiska strömningar, som kommit självhärskardömet i öster att falla och som trängt sig fram till och med i ett sådant land som Preussen. Men här hemma i Sverige tyckas alla sådana strömningar gå oss obeaktade förbi, och det tyckes, som om högern alltjämt vill sitta i orubbat bo utan att göra några som helst eftergifter, oaktat den vet att dessa krav på demokratisk rösträtt nu resas starkare än någonsin från vänsterhåll. Här gäller det icke bara för tillfället uppsatta krav, utan livskrav, som man omöjligt kan frångå, eftersom hela författningsreformen i vårt land måste byggas just på de kraven.

Under sådana förhållanden må det icke förvåna, om man något tar upp och diskuterar de synpunkter, som från högerhåll lagts på denna fråga. Jag skall icke något vidlyftigare ingå på de olika spörsmål, som redan vidrörts av konstitutionsutskottets ordförande, utan jag skall bara taga fasta på några få synpunkter, som kommit fram under föregående års debatt i denna fråga, och som då mött oss framför allt i herr Hildebrands framställning som väl måste anses vara i koncentrerad form det mest fylliga uttrycket för högerens ståndpunkt i denna fråga. Man bemödar sig från det hållet att göra hela det kommunala rösträttsspörsmålet väsentligen till en kommunal fråga. Man tycks vara mycket obehagligt berörd av att sakläget likväl är ett annat, nämligen en både politisk och kommunal fråga, där båda

dessa saker äro så intimt förenade, att det är omöjligt att skilja den ena från den andra. Det är ett sakförhållande, som ingen kan ändra. Vi måste räkna med det såsom ett faktum. Då går det icke att ställa kraven på den kommunala rösträtten uteslutande efter vad man anser lämpligt för den kommunala styrelsen. Man måste från början inrikta sig även på det, som är lämpligt för politiken. På det politiska området finna vi då, att den nuvarande kommunala röstskalan är ett sätt att bakbinda folkviljan i det högern genom den 40-gradiga röstskalan och genom att på denna väg behärska första kammaren kan taga tillbaka vad den tvingas att vara med om att godtaga i andra kammaren.

*Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)*

Då man lägger de kommunala synpunkterna på rösträttsfrågan, talas det från högerhåll ständigt om, att en lika rösträtt skulle innebära vanstyre, och det framhålles från det hållet särskilt skarpt, att detta vanstyre skulle komma att taga den formen, att folk, som icke betalade skatt eller högst obetydlig sådan, skulle få det övervägande inflytandet i kommunerna och således kunna beskatta dem, som äro de egentliga skattebetalarna. Jag har för min del aldrig kunnat fatta att statens eller kommunens uppgift i främsta rummet skulle vara att anskaffa medel till bestridande av kostnaderna för vissa ändamål. Såväl staten som kommunerna få väl ses ur den synpunkten, att de skola tillfredsställa vissa allmänna uppgifter till medborgarnas väl, och såsom en sekundär fråga kommer sedan synpunkten, att man icke kan tillfredsställa dessa uppgifter utan viss medelanskaffning. För kommunerna är kommunalpolitiken långt ifrån i första hand en fråga om anskaffning av medel. Det gäller tvärtom att sörja för alla de olika krav, som landsting och kommuner ha skyldighet att sörja för och det blir en fråga i andra hand hur man skall skaffa medel härtill. Skall då rösträtten uteslutande läggas efter medelanskaffningssynpunkt? Bör icke rösträtten förr läggas med hänsyn till det primära och väsentliga, nämligen att alla skola få medinflytande på frågan om vad kommunerna och landstingen över huvud skola göra för att bevaka sina medborgares intressen? Jag kan rent teoretiskt och principiellt icke se annat än att den senare frågan, tillfredsställelandet av medborgarnas naturliga krav, är den, som är det väsentliga, efter vilken rösträtten skall läggas, och det är först en sekundär sak, hur skatterna skola fastställas. Är den synpunkten riktig, finnes emellertid inget skäl att i likhet med högern så starkt betona sambandet mellan rösträtt och skatt.

På statens område har för övrigt högern redan gått med på en modernare synpunkt. Riksdagen betraktas väl i lika hög grad som kommunen såsom anslagsgivande. Men på statslivets område är det förhållandet redan rådande, att så länge de gemensamma vote-ringarna bestå och så länge andra kammaren genom sitt medlemsantal ständigt ligger över första kammaren, en majoritet i andra kammaren kan få ett bestämmande inflytande över anslagen. Vi se således, att staten redan tillämpar den synpunkten, som man på det kommunala området från högerhåll vänder sig så starkt mot, nämligen att det är efter den allmänna rösträttens grunder, som inflytandet över anslagen bör fastställas.

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

Man talar från högerhåll om nödvändigheten av garantier mot vanstyre. Det är alldeles givet, att man där kommer in på ett av de ömtåligaste kapitlen, som stå i samband med den allmänna och lika rösträtten. Det kan tänkas enstaka kommuner med ett mindre antal invånare, vilka lättare kunna komma under ett klickvälde än större kommuner. Det kan göra sig gällande lokala intressen, vilka kanske icke kunna anses vara så lämpliga, om de ensamma få råda. Därför är det alldeles säkert, att det är en ömtålig fråga, denna fråga om den lokala självstyrelsen skall vara fullständigt obesuren. Herr Hildebrand har visat på förhållandena i utlandet och dragit upp, hur man där i allmänhet har gått en av två olika vägar för att skaffa sig garantier mot missbruk, nämligen dels vägen med graderad skala och dels den väg, då man låter staten få inflytande över kommunerna, så att regeringen eller administrativa myndigheter övervaka vissa av kommunernas åtgärder. Den förra vägen att gradera skalan menar han, att man slagit in på i Sverige. Den senare vägen har man slagit in på i en rad av andra länder såsom England och Frankrike o. s. v. Jag vill icke bestrida riktigheten i denna framställning, men jag vill först och främst betona, hur i Sverige den föregivna nyttan i det hänseendet av en graderad skala motväges av de från vänsterhåll tidigare påyrkade olägenheterna. Vad de andra länderna beträffar, där man valt den andra vägen för garantier, ligger läget där annorlunda. I Frankrike t. ex. har man den begränsning av kommunernas rättigheter, som ligger uti, att mären i nästan alla frågor har det avgörande inflytandet och att mären i sin ordning är beroende av prefekten. Prefekten är i sin tur en vante i ministerns hand och ministern är beroende av majoriteten i parlamentet. Denna garanti av övervakning utmynnar sålunda i sista hand i ett parlamentariskt inflytande. Men det franska parlamentets bägge kamrar äro bildade på den allmänna rösträttens grund och i Frankrike finns icke som i Sverige en motvikt mot parlamentarismen i en nog så inflytelserik konungamakt. Kontrollen över kommunerna är där demokratisk på grund av att den ligger i ministerns, d. v. s. parlamentets hand. Det är en demokratisk institution som kontrollerar en annan demokratisk institution. Hos oss bleve det annorlunda, i det att en icke demokratisk institution, regeringen, hos oss skulle få stark kontrollerande makt över de demokratiska institutionerna landsting och kommuner. Att införa en dylik kontroll är en så pass ömtålig fråga, att man väl bör övertänka om man utan vidare skall gå med på den.

Sådana som förhållandena äro i Frankrike, sådana äro de, principiellt sett, också i England. Det är parlamentet, som även där har det avgörande inflytandet på regeringen och det är parlamentet som i direkt form delvis bestämmer över kommunerna. En hel del kommunala frågor måste gå direkt till parlamentet för att där avgöras. Jag menar således, att man har ett annat läge i dessa länder än vi i vårt land, och först i det fall, att vi få ett parlamentariskt styrelse-skick och en regeringsmakt, som är demokratisk, först då kan man göra jämförelser med förhållandena i England och Frankrike. Då kan man även här våga sig på att en demokratisk regering kontrollerar de

demokratiska landstingen och de demokratiska kommunala institutionerna. (Om den kommunala rösträtten.)

Härutöver vill jag bara göra den lilla anmärkningen, att vi på sätt och vis redan ha en ganska långt gående garanti, vilken icke förefinnes i andra länder, då vi dels ha proportionellt valsätt, en sak som här spelar en synnerligen viktig roll, och dessutom vid sidan av detta valsätt en fordran på $\frac{2}{3}$ majoritet vid beslut om lån och anslag till nya ändamål. Läget är just på grund av dessa bestämmelser ett helt annat i vårt land än i Norge, Danmark, England eller Frankrike, och vi ha a priori icke så stort behov av ytterligare garantier, eftersom dessa tvenne slag av garantier redan förefinnas.

Det vore väl därför den rätta vägen att först införa den kommunala rösträtten och se, om verkligen med de garantier, som redan finnas i proportionellt valsätt och fordran på $\frac{2}{3}$ majoritet icke allt förloope fullt tillfredsställande, och att först i det fall att man fann, att vissa olägenheter i alla fall uppstode, göra de förändringar, som möjligen på grund av denna nyvunna erfarenhet kunde behövas för att låta statsmakterna få ökat inflytande över kommunernas självstyrelse.

Herr Hildebrand försökte i sitt anförande i fjol och har även i år något försökt ironisera över framförandet i debatterna av personlighetsprincipen. Han har sagt, att det är så många slagord, som upprepas och åter upprepas från vänsterhåll, icke minst det om personlighetsprincipen. Ja, om det som är själva kärnpunkten i en motståndares åsikt får anses som ett enkelt slagord, då kan man ju stämpla med den glosan på vad som helst, men då har den glosan ej heller någon reell innebörd. Jag anser emellertid för min del, att det är fullständigt felaktigt att i en diskussion oliktankande emellan kalla just utgångspunkten för motståndarens resonemang för slagord. Vad personlighetsprincipen beträffar är den själva huvudpunkten i vår åskådning, den logiska koncentrationen, den levande kraften i vår syn på dessa ting. Icke passar det sig då, att våra motståndare avfärda den som ett slagord? Att personlighetsprincipen är den bärande kraften bakom hela vänsterns åskådning om statslivet i dess helhet och om rösträttsreformen, det är herr Hildebrand alldeles för kunnig man för att icke fullständigt väl känna till. Att han stämplar den som ett slagord är därför mer oförlåtligt än om så skett av en teoretiskt oskolad högerman. Personlighetsprincipen är just kontentan av vad statsrätten på frisinnat håll uttänkt under århundraden. Jag undrar, om man ens trots alla Lamprechts och Kjelléns försök kunnat från motståndarhåll framföra någon annan princip som objektiv grund för staten. Allt detta tal om statssuveräniteten i motsatts till folksuveräniteten, är det icke i grund och botten ganska lösligt? Ty om man skall bygga rösträtten på statssuveräniteten, i stället för folksuveräniteten, falla vi icke då tillbaka på någonting subjektivt? Staten skall grundas på det som är nyttigt för staten, säger man, men det är ju just om vad som är statsnyttan, statsnyttigt, som meningarna så skarpt brytas. Vi behövde icke ha så många olika politiska partier, om vi icke hade så motsatta meningar om vad

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

som är nyttigt eller icke nyttigt för staten. Därför går det aldrig att driva den satsen, att man skall bygga rösträtten på statsnyttans grund. Ty satsnyttan är ett subjektivt begrepp, var och en har sin bestämda uppfattning därom, och man kan aldrig komma till någon enhetlig norm därvidlag.

Helt motsatt är förhållandet, då man accepterar den s. k. folksuveränitetsprincipen och personlighetsprincipen, ty då har man försökt borteliminera de subjektiva uppfattningarna för att få kvar det ständigt konstanta, nämligen individerna betraktade som individer, som var sin enhet i statssamhället. Det är sant, att det är en mekanisk uppfattning, utgående från ett massförhållande, där var och en är lika med en etta och där alla dessa enheters slutsummering får giva slutresultatet på vad som är statens vilja. Men i stället för det subjektiva kommer man genom den över till något mekaniskt, matematiskt, objektivt, som dessutom i varje särskilt fall är fast och gripbart.

Herr Hildebrand varnar för denna teori och säger, att man med den icke kommer längre än till att det blir vissa enstaka individer, vilka som ledare få större inflytande. Personligheterna uppslukas av enstaka personligheter. Det faktiska underlaget för denna anmärkning är nog riktigt, men det som anmärkning framförda förhållandet är icke ett fel utan en förtjänst. Ja, det är nog alldeles självklart, att under demokratiska institutioner giver man möjlighet åt det större förnuftet, den klara begåvningen att få ökat inflytande på olika angelägenheter inom stat och kommun. Men det är nyttigt och icke skadligt att på det viset den enskilde begåvade individen kan få möjlighet att göra sig gällande och få folket att sluta upp kring sig, något vida bättre än då man genom en graderad röstskala allt från början beskär möjligheten för vissa åskådningar att vinna behörigt inflytande.

Utöver dessa små anmärkningar skall jag endast betona, huru självklart det är, att man bland dem, som icke ha den tivelaktiga lyckan att tillhöra de högsta inkomstgrupperna, måste betrakta hela den 40-gradiga röstskalan som en onödig utmaning, som en direkt orättfärdighet. Denna fråga är nämligen betydligt ömtåligare än en hel rad andra frågor, där bara motsatta åsikter, om vad som bör göras i ett visst fall, bryta sig mot varandra, ty i detta fall uppfattas det, som om en viss grupp av medborgare undanhåller andra medborgare det, som dessa anse vara deras solklara rätt. Denna fråga är en rättfärdighetsfråga och icke bara en vanlig anpassningsfråga.

Det framgår av de siffror, som äro framförda i herr Hildebrands bok, att röstgrupperna 1—4 representera endast 15,8 % av det samlade röstvärdet, medan samtidigt grupperna 27—40 representera 15,3 % av röstvärdet. Om man ändrade de siffrorna efter antalet röstberättigade, skulle grupperna 27—40 endast ha 3,8 % av röstvärdet. De ha således nu cirka fyra gånger större inflytande, än de rätteligen borde ha, varemot grupperna 1—4, som nu endast ha 15,8 % av röstvärdet borde ha omkring 50 %.

Man behöver bara göra denna mycket enkla sammanställning av

herr Hildebrands egna siffror för att begripa, att det nuvarande förhållandet måste i hög grad verka upprörande på gemene man i landet och på alla dem, som icke anse att rikedom utan vidare bör giva tillgång till alla företräden.

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Den kommunala rösträttsreformen är för övrigt sedan länge genomförd i en rad av de demokratiska länderna. Den har där icke åstadkommit några så märkvärdiga omstörtningar, det är sant. Man skulle ju då kunna säga, att vänstern behöver icke så starkt hålla på denna sak. Jo, man måste hålla på den, just därör att denna fråga är en rättfärdighetsfråga. Men högern, som kan se, att trots att den kommunala rösträttsreformen genomförts i andra länder, kommunerna där icke undergått så märkvärdigt radikala förändringar, vare sig i England eller Frankrike, har däremot icke någon giltig anledning att fortfarande ihärdigt neka att även i Sverige införa den kommunala rösträttsreformen.

Jag har en bestämd känsla utav, att det skulle ur alla synpunkter vara lyckligt för landet, om högern nu ginge med på att äntligen införa den kommunala rösträtten och därigenom bidra till att vi även politiskt fingo ett demokratiskt styrelseskick. Efter en sådan reform bleve vart parti likställt inör väljarmassorna och övriga partier i förväg handicaperade av ett visst rikemansparti. Valmanskåren vore icke i förväg graderad till ett visst partis förmån. Striden kunde ske mellan jämbördiga och i lojala former. Genom nuvarande röstskala är det hela i förväg skämt bort. Vad vi nu ha, är en parodi på folkstyrelse. Den parodin har gemene man öppen blick för och den framföder hos honom en stark känsla av olust och vantrevnad. Man talade före den politiska rösträttens genomförande om dylik vantrevnad och olust i landet. Jag misstänker, att om vi bibehålla den hittillsvarande kommunala rösträtten och göra detta även sedan demokratismen trängt igenom överallt i länderna runt omkring oss, då växer denna olust och vantrevnad i styrka och man kommer allt mer att göra skaldens ord till sina: »Det är skam, det är fläck på Sveriges banér, att medborgarrätt heter pengar.» — Här gäller det visserligen icke medborgarrätt vid valen till andra kammaren, men till de fullt lika viktiga valen till första kammaren och kommunala val.

Herr talman! Med anledning av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallén: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, är vid utskottsutlåtandet fogat ett s. k. kartongblad på grund av en missuppfattning vid ombrytningen vid formuleringen av den socialdemokratiska reservationen. Denna är emellertid med undantag av vissa formella ändringar, som äro dikterade av utskottets beslut i stort sett densamma som föregående år, och jag begagnar tillfället för att inledningsvis nämna, att då vi biträtt det liberala yrkandet och icke avgivit någon reservation direkt för bifall till vår egen motion, så är detta vårt uppträdande utslutande dikterat av vad jag skulle kunna kalla voringstaktiska hän-

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

syn och ingenting annat. Det innebär icke det allra ringaste uppgivande av vår principiella ståndpunkt, utan så fort det numeriska läget och voteringsituationen i kammaren är sådan, att vi utan att riskera någonting kunna med utsikt till framgång föra fram vårt yrkande, så är det klart, att vår gamla ståndpunkt beträffande både den lika och den allmänna kommunala rösträtten alltjämt skall framföras av oss.

Jag skall nu försöka att i mitt bidrag till debatten om möjligt undvika att upprepa de argument, som äro framförda gentemot högers ståndpunkt. Jag skall endast på en punkt taga upp dessa och hoppas, att jag även skall hava något nytt att komma med.

Vi hava hört herr Hildebrands ståndpunkt både från i fjol och i år, att högern inte vill gå med på slopande av den graderade skalan, emedan kommunerna då löpa den största fara för ekonomisk vanskötsel. Men varför söker man icke skaffa bevis för en sådan sats som denna? Då svarar man från högerhåll: vi bara antaga på sannolikhetsskäl, att det kommer att gå därhän, men några bevis kunna vi icke skaffa. Ja, vill man blott så kan man nog också få fram exempel eller bilder från kommuner, där dessa högerns mörka profetior borde hava gått i uppfyllelse, om de tala sanning.

Vi minnas från föregående år, att högerreservanterna fogade till utskottsbetänkandet en tablå över nio icke namngivna kommuner. Man sökte visa upp, att där hade faktiskt de små röstägarna och de små skattedragarna en så överväldigande majoritet, att man där icke kunde tala om att de rikare behärskade situationen, utan de voro underkastade de andra. Ja, detta kom föregående år. Vi påpekade både i utskottet och i debatten här i kammaren, att det var egendomligt, att man presenterade denna tablå på detta anonyma sätt. Nu har utskottet i år gått med på, och jag har varit med om att tillstyrka det, att man skulle från statistiska centralbyrån skaffa ett vidlyftigare och större material. Det har icke kommit med i betänkandet. Det är emellertid en tablå över närmare ett hundratal svenska kommuner. ett stickprov taget från de mest olika delar av riket. Det är naturligtvis högerreservanternas mening, såsom jag förmodar redan skett i första kammaren att begagna dessa siffror för att bevisa sin saks goda ståndpunkt. Vad har man sökt bevisa? Jo, att de rika skattedragarna erlægga huvudparten av kommunernas skatter. Ja, det är sant. Så är det i tjojtals av de kommuner, som utskottet skaffat statistik ifrån. Men då händer, såsom stundom sker, då man är alltför ivrig att bevisa någonting, att man råkar bevisa för mycket. Man borde nämligen också hava sökt visa, att i sådana kommuner också föreligger den ekonomiska vanskötsel, som herr Hildebrand och hans meningsfränder tala om. Nu har jag emellertid roat mig med att göra en liten axplockning från ett antal kommuner. Det är icke sådana där förhållandena äro särskilt tillskärpta. men de kunna dock hava ett visst kuriositetsintresse för kammaren och jag skall därför taga mig friheten att tala något om vad som står i längderna från sådana kommuner.

Tack vare tillmötesgående från utskottets vice ordförande herr

Clason fick även min lilla socken Torrskog äran att komma med i denna tablå. Där visade det sig, att de små röstägarna med 1 å 10 röster disponera icke mindre än 67 % av socknens samlade röstetal men förfoga endast över 40 å 41 % av socknens samlade inkomster. Då kan var och en draga den slutsatsen, att de, som äro i verkligt goda omständigheter och som få bestrida huvudparten av skatterna, ligga absolut under vid stämmor och sådant. De disponera för övrigt blott 11 å 12 % av rösterna. Här skulle alltså kunna inträffa det som herr Hildebrand och högern ständigt köra med, nämligen att småfolket skulle kunna taga hand om kommunens finanser på ett ödesdigert sätt. Nu har emellertid där rätt sparsamhet och försiktighet. För några år sedan var kommunen alldeles skuldfri. Den lånade visserligen några tiotusentals kronor till järnvägsteckning för några få år sedan, men även detta skedde, utan att de s. k. större skattedragarna motsatte sig det. Jag erinrar mig knappast mer än ett enda tillfälle från mina arbetsår i denna församling, att det skett votering efter olika förmögenhetsgruppers linjer. Det var, då kommunen ville gå i spetsen för skolreformer och avskaffa halvtidsläsande skolor och få heltidsläsning. Då var det med de större röstägarnas hjälp man fick igenom reformen, och det var alltså de, som skulle betala mest, som fällde utslaget. Däremot var det till större delen de små röstägarna och skattedragarna som motsatte sig det. Det är således, som det alltid sagts, på det sättet, att småfolkets slantar äro för dem relativt dyrbarare, än vad de rikets penningtillgångar äro för dessa. Jag kan av en åttaårig kommunal erfarenhet vitsorda, att det är på det sättet.

Jag skall icke upptaga kammarens tid med denna lilla kommun från den norska gränsbygden. Jag vill nämna något om andra kommuner, som kanske äro litet mer kända. Vi hava i Östergötland en socken som heter Bjälbo. Där dominerar röstgruppen 1 till 10 röster med 54,5 %. Det är naturligtvis fattigt folk. De äga endast 33 % av kommunens sammanlagda inkomster. Det skulle vara intressant att av herr Pettersson i Bjälbo höra, huru dessa fattiga skattedragare, som hava den politiska makten, egentligen bära sig åt, om de falla för frestelsen att missbruka kommunens ekonomi. Jag har aldrig hört, att herr Pettersson i Bjälbo gjort sig till tolk för några sådana bekymmer i denna kammare, och icke heller har hans motionerande gått i riktning mot att förebygga dylika missbruk.

Vi hava en annan socken: Bankeryd. Jag undrar, om icke herr Räf är mantalsskriven i denna kommun. Kanske det är den omständigheten som gjort, att den kommit med. Om vi titta på röstlängden i denna socken, kunna vi se, att småfolket d. v. s. gruppen med 1—10 röster har 55,5 % av röstetalet men också att dessa mindre väl situerade människor endast hava 32,2 % av den samlade inkomsten. Jag får erkänna, att jag icke funnit, att herr Räfs verksamhet i svenska riksdagen gått ut på att förebygga de sorgliga följderna av denna småfolkets kommunala och politiska makt och av detta övervälde. När herr Räf arbetat på att få bort ölet från riksdagsrestauranten och velat se till, att vi få arbetsfria valdagar, så är det väl

Om den kommunala röst-rätten.
(Forts.)

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

egentligen icke de kommunalpolitiska bekymren från Bankeryd, som föresvävat herr Räv i hans verksamhet. Jag undrar, om han skulle kunna stiga upp och påstå, att där hava dessa små röstägare och skattedragare gjort sig skyldiga till ekonomiskt lättsinne, att man där vräkt upp dyrbara skolpalats och byggt rent av palatsliknande ålderdomshem, att man där låter sekinerna rulla utan vidare, eftersom det är andra som få betala. Jag har icke hört, att herr Räf framställt några dylika klagomål. Hade de haft fog för sig, hade det nog icke dröjt länge, förrän de tagit sig uttryck i någon motion.

Jag vill taga en annan socken i södra Sverige, en liten socken som heter Nättraby i Blekinge, där jag tror, att herr Lindvall har sitt hemvist. Där är folket fattigare än i herr Räfs kommun. Röstgruppen 1—10 röster är där i majoritet och representerar över 54 % av röstetalet, men den äger blott 24,3 % av inkomsten i Nättraby. Man skulle kunna fråga även denna ords representant, hur det är i en sådan socken. Där skulle det enligt herr Hildebrands och högerns argumentering vara synnerligen betänkligt. Där skulle man alltså kunna läsa i stämmoprotokollen, att det utbetalats gentila löner åt pensionsnämndens och livsmedelsnämndens medlemmar och att det samtidigt därmed skett storslagna inköp av livsmedel till de fattiga med ty åtföljande statsbidrag av de fem miljoner kronor, som riksdagen beviljat. Jag undrar, om herr Lindvall kan anföra några sådana exempel på att man huserat så vilt med de kommunala penningtillgångarna i den församlingen.

Sedan kanske vi som ett sista litet exempel kunna kasta en blick bakom kulisserna i Skivarps kommun. »Ej lika falla ödets lotter» säger diktaren, och det besannas också i denna socken. Röstgruppen 1—10 röster representerar där mer än hälften av hela Skivarps röstetal men bidrager till kommunens samlade fömogenhet med endast 20,6 %. Där skulle man alltså kunna tycka, att frestelsen till sådant ekonomiskt maktnissbruk vore om möjligt ännu större. Men jag undrar, hur det egentligen är. Det skulle vara roligt att höra detta av lantmanna- och borgarepartiets nyblivne chef och ordförande. Är det på det sättet, att statarna och småbönderna gadda hop sig och förleda kommunen till omogna kommunala affärsprojekt och inleda den i förlustbringande företag och annat, som bringar oreda i kommunens finanser och driver skatterna i höjden till 10, 12 à 15 kronor per bevillningskrona? För år 1914 var utdebiteringen i Skivarp icke mer än 4,30 per bevillningskrona, så att där tycks det vara någon faktor, som verkar synnerligen återhållande på småfolkets ekonomiska lättsinne, det må nu vara herr Anderssons egen personlighet eller vad det kan vara. Men även där leta vi förgäves efter dessa ödeläggande krafter, som högern med herr Hildebrand i spetsen målar ut som ofrånkomliga.

I denna uträkning, som kammaren tyvärr icke har handlingarna till, har också herr Clason fått med en uppgift från en kommun i Värmland, Ransäter, där röstgruppen 38—40 röster erlägger icke mindre än 48 % av skatterna och icke har mer än 2 à 3 % av kommunens röstetal. Det låter bestickande. Men man uraktlåter att kom-

ma med konsekvenserna, att visa upp, att i sådana kommuner utdebiteringen stigit i höjden och den kommunala förvaltningen råkat i lägervall. Man har icke visat upp detta beträffande Ransåters kommun. Jag känner icke utdebiteringen där i år, men år 1914 hade man där en utdebitering av 4,05 per bevillningskrona, och vi hörde dock nyss, att en enda grupp skattedragande — bolaget självt — erlägger bortåt 48 % av utskylderna. Det är då ingenting som hindrar arbetarna och småbönderna att, då de själva komma relativt lätt undan, votera igenom vad anslag som helst. Men det göra de icke, utan kommunens ekonomi är i synnerligen goda omständigheter.

Som sagt, beträffande alla dessa kommuner med småfolksmajoritet borde högern, när den företer uppgifter därifrån, hava kompletterat dessa uppgifter med siffror angående dessa kommuners raskt växande skuldbörda och tryckande utdebiteringar, och det skulle hava varit ett i ögonen fallande minnesmärke över småfolkets påstådda ekonomiska lättsinne och dess kommunala inkompetens och samtidigt också ett minnesmärke över högerens politiska sanningskärlek. Jag misstänker emellertid, att det blir lika svårt att skaffa åskådningsmaterial för det ena som för det andra.

Efter denna presentation av några av de kommuner, från vilka högern själv varit vänlig att skaffa uppgifter, kanske det icke är allt för förmätet att hoppas, att man för någon tid framåt skall slippa höra detta tal om faran för att de kommunala finanserna komma i ödesmål och lägervall, när de små skattdragarna taga hand om dem.

Om vi emellertid utgå från dessa vederlagda argument, som om de vore riktiga, komma vi att stanna inför högerens nästa förskansning, nämligen att vi måste, ifall en sådan reform skall vidtagas, skaffa statskontroll och på det sättet minska kommunernas befogenheter. Jag skall icke trötta med att upprepa vänsterns motargument, att vi visserligen äro, såsom högern säger, i den lyckliga omständigheten, att vi hava en mäktigare kommunal självstyrelse i vårt land än vad man har i andra länder, men att denna självstyrelse väl då också skall hava verkat under årtiondenas längd och skapat en viss mogenhet hos dessa kommunala styresmän. Vidare finnes det en rikedom med garantier redan nu och, såsom herr Edén påpekade, skulle ytterligare garantier behövas, tillkommer det anhängarna av denna åsikt att bära fram dem och icke motståndarna. Om icke högern gillar de garantier, som finnas, men erkänner, att här föreligger i alla fall från svenska folkets flertal ett krav, som kommit igen 20 à 30 gånger, så måste vi spörja oss: varför gör man icke något försök från högerhåll att komma med ett positivt förslag om en ograderad röstkala men med inskränkningar i den kommunala lagstiftnings- och beskattningsrätten? Nej, det gör man icke, av det enkla skälet, att man vill icke, såsom reservanterna säga, rubba *den bestående karaktärsskillnaden mellan kamrarna*. Där äro vi framme vid det sista motivet för högerens ståndpunkt.

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

Jag har ofta för min del undrat, vad man egentligen tänker ibland den konservativa åskådningens idealister i vårt land om första kammaren och grunden för dess sammansättning. Känner man sig verkligen icke generad över att vår senat till sin tillkomst och tillblivelse egentligen icke är någonting annat än en produkt av åtskilliga manipulationer med taxerings- och debiteringslängderna? Jag kommer ihåg ett samtal, som jag hade med ett par utlänningar en dag förliden sommar. De ville höra något angående de politiska förhållandena i vårt land och vårt representationsskick. Den ene trodde, att det var som i hans land, att det s. k. överhuset var en samling personer, som sutto där antingen på grund av kunglig utnämning eller på grund av några ärftliga rättigheter, alltså ett verkligt »Herrenhaus», som han uttryckte sig. Den andra var en man av mera radikal läggning, och han sade, innan jag hann svara: »jag antar, att det i ert upplysta land är på det sättet, att det är delegationer från universitet och lärda samfund, högskolor och sociala institutioner och andra dylika samfund, som på visst lagbundet sätt få rekrytera senaten», detta de sakkunnigas råd, som ju ett överhus skall vara. I en sådan stund kände jag en allvarlig skamkänsla över att jag icke alls kunde giva honom rätt i hans antagande utan i stället måste erkänna, att för att bliva riksdagsman i första kammaren fordras ingen särskild bildningsgrad, ingen speciell sakkunskap. Det är icke föreskrivet någon särskild garanti varken hos valmän eller hos kandidater utan det enda, som man kräver av kandidaterna till en senatorsplats är kort och gott, att de under en viss tidrymd skola hava förfogat över en viss summa penningar. Punkt och slut, kan man säga. Vilken krass materialism är icke detta, och vilket simpelt förakt för den verkligt seende konservatismens intresse av att den högre odlingen och sakkunskapen blir garanterad sin plats i senaten, i de äldstes råd!

Nu vill jag icke hava sagt, att detta är vare sig min eller mina partikamraters åskådning, att vi behöva just en *sådan* omläggning av första kammaren. Det är en fråga, som ligger längre fram i tiden. Men man skulle åtminstone kunna förstå den mera ideella synpunkt inom den konservativa åskådningen, som försöker att liksom på ett noblare och bättre sätt skaffa en plattform för första kammarens rekrytering. Jag har alltid och icke minst när jag talat med utlänningar rörande politiska förhållanden skämts såsom svensk över, att man skall behöva visa på att vår senat leder sitt ursprung på det sätt som här nämnts.

Saknar vår höger med sin förmögenhetsvalda senat alla ideella synpunkter, så vet den minsann desto mera att framkalla alla jordbundna drifter hos sitt folk. Den vädjar öppet till klassegoismen hos den härskande klick, som döljer sig bakom penningens skyddsvall och strider för sina ideal, och vi få bevittna vad som måste fylla oss med indignation, särskilt i dessa tider, när vi se huru hjärtat hårdnar och kallsinnigheten präglar högerns gärning och leverne. Den slår vakt om den graderade röstskalan och de kommunala strecken på ett sådant sätt, att det icke finnes någon gräns för oförnuftet och

obarmhjärtigheten. Detta kan synas vara hårda ord, men det behöves blott ett par exempel från det dagliga livet för att bestyrka det.

Vi taga till exempel en oförvitlig, ordentlig och skötsam man, som resterar för sina skatter, icke på grund av värdslöshet eller slarv utan på grund av oförvålad arbetslöshet. Det är ingen åtskillnad på honom och de andra, utan han mister sin rösträtt. Om han varit aldrig så skötsam och oförvitlig och betalat sina skatter, men det upptäcktes av någon nitisk valnämnd, som nosar i röstlängderna från föregående år, att han för sju, åtta år sedan underlåtit att betala, låt oss säga kostnaderna för hemförandet från annan ort av hans döda barn eller något annat, så att kommunen fått träda emellan och beloppet icke blivit avskrivet, vad gör man med en sådan man, som kanske häftar för en sådan oförskyld och tillfällig utgift, som han av oförmåga icke kommit att betala? Eller om han kanske råkar restera för kommunens utlägg för skolböcker, skodon eller kläder till hans fattiga barn eller något sådant, vad gör man med en sådan man? Till honom säger högern: visserligen har du varit känd som en oförvitlig medborgare, kanske rent av en i kommunala och politiska ting intelligent, klok och förfaren människa, vilkens rådslag man kan sätta ett visst värde på, men nu har det inträffat något; du häftar för fjolårets kommunalutskylder, eller vi hava funnit, att det är en post, som kommunen för många år sedan fått betala. Alltså inträffar det, att du tills vidare måste anses såsom omtöcknad till ditt förstånd, i vad det gäller kommunala och politiska angelägenheter. Vad sker i samma ögonblick? Då stänger man ute sådana oförvitliga människor från samhällets rådsbord, öppnar dörren för dem och låter dem fylka sig till de skaror, som utgöras huvudsakligen av *fattighjon, minderåriga och vanfrenjdade!* Sådant står i god överensstämmelse med vad den svenska högern anser vara politisk rättvisa i vårt land. Jag vill säga, att det är en komprometterande bild av den politiska nivån hos den svenska högern.

Nu säger man från högerhåll, att jag svartmålar och överdriver, och man pekar på dessa massor av de breda lagren, som i alla fall hava sin politiska och kommunala rösträtt. Då det just är fråga om denna orättvisa gradering, skall jag tillåta mig ett sista exempel. Vi hava kanske någon gång under de sista åren stött på den mycket omtalade gulaschbaronen, mannen som sedan 1914 stått med sina händer i medborgarnas fickor och specialiserat sig på, t. ex. tändstickor, kaffe, fläsk eller kanske tomsäckar eller kåda. Han har från en ringa obetydlighet svingat sig upp till att bliva en man som väger ganska tungt, där man väger med penningpåsar. Det är kanske en man, som vi skulle räkna till de andliga knoddarnas krets, en komplett själlös människa, kanske lika groft okunnig som en plötsligt mycket rik man, som jag hörde talas om, vilken icke hade den dunklaste aning om skillnaden mellan riksdagen och Stockholms stadsfullmäktige, men som disponerar sina 20 röster. På det sätt, som högern fördelar den kommunal-politiska rösträtten i vårt land, kan

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

en sådan ynkyrgg med sina röster väga upp en hel skara andra människor, som kanske emot honom väga ganska fjäderlätt, en hel flock arbetare, som visserligen icke förlorat sin kommunala rösträtt men kanske på grund av fjolårets riksdagsbeslut om ytterligare skatteavdrag, emedan de hava flera barn, fått sin kommunala rösträtt beskuren och åtskilligt förminskad. Man kan knappt tänka sig en bjärtare motsättning än den mellan å ena sidan den mannen, som utan att hava visat upp någon ökad livserfarenhet eller kunskap förts fram till ett mäktigare inflytande, och å andra sidan denna flock småfolk eller arbetare. Vad svarar man på detta från högerhall? Man kan naturligtvis icke svara något.

Nu har här upprepade gånger i dag talats om att man väntat sig av högern något annat, då en helt annan tid brutit in. Det har sagts, att med en naturlags nödvändighet börja massorna revoltera ute i världen. De stormlöpningar, som vi bevittna, de påskyndas av de skärpningar i deras tunga lott, som kriget skapat, och det har hänvisats till bilderna från Ryssland. Man svarar från högerhall, att den harm och indignation, som satt massorna där i rörelse, kan icke hava sin motsvarighet i vårt land, där det dock är betydligt bättre ställt. Jag vill i så fall blott hänvisa till vårt grannland i söder, Tyskland. Jag har framför mig utdrag av anföranden, som hållits i tyska riksdagen, och jag skulle vilja återgiva ett par rader på några ställen, som visa hur fullständigt slående parallellen är mellan dessa krav i Sverige och Preussen, och som visa på skillnaden i insikter hos de maktägande i sådana stycken. I ett tal, som hölls den 10 mars 1915 av det tyska socialdemokratiska partiets dåvarande ordförande Haase, heter det bland annat: »Ingenting kan djupare och svårare såra massan av vårt folk än medvetandet, att de vilka på grund av kriget fått minskade utkomstmöjligheter, just på grund av sina förminskade inkomster skola stämpas som statsmedborgare av lägre grad. För en klassvalrätt finnes ingen plats mer inom det tyska riket.» Är det icke precis vad som kunde ha varit sagt i svenska riksdagen, om vi se på ödeläggelsen av tusentals svenska arbetarhem med ty åtföljande förlust av kommunal och politisk medborgarrätt. Till detta Haases yttrande den 10 mars vill jag också knyta ett annat, som Scheidemann fällde den 18 mars, några dar senare alltså. Han talar där om, att ett folk, som inte har någon frihet att försvara, har intet att försvara. Därefter övergår han till att kritisera den preussiska klassvalrätten och säger längre fram: »Jag kan mycket väl föreställa mig, vilken hänförelse det skulle väcka överallt, ja, långt bort till skyttegravarna, därest de preussiska soldaterna icke äro uppställda efter första, andra och tredje klass. Jag kan mycket väl föreställa mig, hur hänförelsen skulle sprida sig långt ut till fronterna, om en annan församling, vars namn jag för borgfredens skull icke vill nämna, frivilligt gjorde avkall på sina förmånsrättigheter och privilegier.» Äro icke, mina herrar, de orden sagda så, att de kunde också ha varit på sin plats här i riksdagen i en stund som denna? Nu ha vi ju alla hört, och det har syftats därpå av flera talare, om det kejsarlöfte, som är kommet, där det är sagt

ifrån, att detta klassvals-system har sett sina bästa dagar och att en ny tid kräver, att det måste falla. Det hör nu inte hit, om detta kejsarlöfte kommit fram antingen som utslag av en framsynt konservatism eller om det är de framböljande frihetsvägarna i världen, som helt enkelt tvingat fram ett sådant löfte och en sådan bekännelse. Det är åtminstone ett vittnesbörd om att vi uppleva en värlig tid ute i världen. Men vad se vi hemma i vårt land? Ja, jag skulle kunna i det fallet citera ett ord av vår stiftschef där hemma, ett ord, som till och med andra kammarens vänster med glädje, underligt nog, skulle kunna instämma i. Han har någon gång i ett tillfälligt impulsivt ögonblick yttrat: »Det finnes i Sveriges rike ingenting så sterilt som den svenska högern.» Kanske han nu tar tillbaka det, men jag har både muntligen förnummit det och har också läst det. Ja, det där biskopsordet, att det sterilaste i vårt land är den svenska högern kan man säga får sin ytterligare belysning, när man märker, hur det pågår en, medveten eller omedveten strävan efter att nu placera oss ytterst på den europeiska reaktionens yttersta högra flygel. Vi äro ohjälpligt distanserade. Det finnes näppeligen någon, som kan åstadkomma en så kallad modig upplutning på vår *högra* sida.

Då frågar man sig: har ingenting hänt, har ingenting vunnits? Jo, det har gjorts ett framsteg. Det kan sägas, att denna dag är en märkesdag i svenska politiska historien så tillvida som världskrigets mäktiga skickelser åstadkommit, att två lantmän ifrån Småland och en ifrån Norrland ha ansett, att när vi skola stänga ute folkklasser från den fulla medborgerliga rätten, räcker det med att taga hänsyn till om de häfta i resterande utskylder under de tre sista åren, de sju andra åren kanske man kan släppa efter på. Det släpper man kanske inte så mycket av någon benägenhet att gå demokrati tillmötes utan i det kloka medvetandet, att i praktiken göra kommunerna också på det sättet ute i landet. Jag måste säga, att det är väl någonting löjligt att se denna minimalt lilla vinst. Det är så att säga summan och kontentan av det intryck, som den svenska högern i dessa dagar tar av världshändelserna. Det är proportioner, så att man verkligen kan häpna! Det har sports redan före denna debatt och under den, om den svenska högern skall förstå den tid, i vilken vi leva. Man måste fråga sig, om den icke på allvar fruktar en revolterande folkstämning även i vårt land, som bryter fram under trycket ifrån det växande armodet i tusentals hem. Det är realiteter, mina herrar, som inte äro att leka med, det är inga folktribunsfraser. Vi som stå i kontakt med dessa breda massor veta vad som håller på att växa sig fram. Det kan hända en del av herrarna på högerkanten skrattar åt revoltens och revolutionens gestalt med samma hänfulla leende, varmed man en gång bemötte Karl Staaff inne i senatorernas rum, när han försökte vädja till en framsynt konservatism, som borde söka förhindra att revoltens anda fick bryta fram. Då möttes han med ett överlägset hänleende, som alltid kommer från dem, som anse, att de ha alldeles tillräckligt väl beställt och att ingenting kan rubba dem. Men ni skola visst icke vara för säkra, mina herrar. När allt kommer omkring, synes det i dessa

(Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

dagar, att alla reaktionens sista kolosser vila på lerfötter, och den svenska är intet undantag däriifrån. Man blir snarare förvånad över att se, hur pass relativt lätt och snart demokratien kan bli herre i eget hus helt och fullt, och var övertygade om att den dag som Sveriges politiska liv företer den bild jag nyss nämnde, att vi bilda så att säga den politiska reaktionens högerflygel här i Europa, ja, då faller över oss den samlade tyngden däriifrån, då kunna ni vara säkra på att den svenska demokratien kommer att få tillgodogöra sig ifrån andra håll ute i världen både det moraliska och materiella stöd, som kräves för att fullborda den demokratiska utvecklingen också i vårt land.

Jag antar, att en och annan på högersidan har hört den gamla sagan om den romerska kungen, Tarquinius tror jag det var, som en gång av en sibylla erbjöds att köpa värdefulla böcker och skrifter, där han kunde vinna den vishet, varmed han skulle kunna styra sitt rike, och han vägrade att köpa dem till det begärda priset. Då brände hon upp en av böckerna och bjöd ut resten till samma pris, och så fortsatte hon undan för undan, tills slutligen hans intresse vaknade, och han förstod, att det var något värdefullt, som han måste söka förvärva sig, innan det var alldeles för sent. Det ser nästan ut, som om det vore hopplöst att ens vänta *det* sinnelaget hos den svenska högern i denna tid. Här växer fram någonting mitt ibland oss själva i dessa dagar, — det vågar jag här i denna sal säga, och det är inga överord, inga skrämskott, ty vi ha det så starkt på känn, ehuru jag inte vill gå närmare in på det ämnet — det är absolut sanning, att här växer fram någonting i vårt land, som en framsynt konservatism, om det finnes någon sådan, skulle söka besvärja på det enda sätt som vore den värdigt, och det vore, om den ville offra sina orättfärdiga klassprivilegier på försoningens altare och ville göra ett försök att taga bort den politiska degraderingsstämpeln från hundratals oförvitliga män i vårt rike; och sker icke detta, kommer absolut den politiska kampen i vårt land, vare sig vi själva önska det eller icke, att föras med helt andra vapen, som enligt historiens erfarenhet och dessa dagars vittnesbörd kommer att till sist sopa undan de sista resterna av allt reaktionärt välde även i vårt land.

Med de orden, herr talman, yrkar jag bifall till de föredragna punkterna i utskottets hemställan.

I detta yttrande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Branting*, *Nilsson* i Kristianstad, *Palmstierna*, *Molin* i Södertälje, *Källman*, *Lundström* i Vreten, *Sjöblom*, *Lindqvist* i Stockholm, *Erikson* i Uppsala, *Berg* i Katrineholm, *Johansson* i Uppmälby, *Johansson* i Kullersta, *Persson* i Norrköping, *Ericsson* i Ätvidaberg, *Sjögren*, *Persson* i Västervik, *Holmström*, *Nilsson* i Kabbarp, *Linders*, *Sköld*, *Strid*, *Loven*, *Magnusson* i Kalmar, *Uddenberg*, *Nordström*, *Ericsson* i Arboga, *Svensson* i Skönsberg, *Zander*, *Gylfe*, *Andersson* i Gävle, *Helger*, *Flognfält*, *Anderson* i Råstock, *O. Nilsson* i Örebro, *Leksell*, *Lindley*, *Sävström*, *Hedlund*, *Johansson* i Sollefteå, *Lindström*, *Sten-*

udd, Kristensson, Törnkrist, Hansson i Gädda och Höglund i Strömstad.

Om den kommunala rösträtten.

(Forts.)

Herr Hildebrand: Herr vice talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren slutade med ett par allvarliga ord om den stämning, som förefinnes i landet och som enligt hans mening lätt kunde taga sig uttryck, som ingen har avsett eller väntat och som kunna bli farliga för den lugna utvecklingen inom landet. Jag tror mig också veta, att det förefinnes ute i landet en synnerligen ledsam och beklaglig stämning i många hänseenden, men jag kan inte på något sätt känna mig övertygad om att anledningen till denna stämning får sökas i nuvarande kommunala rösträttsbestämmelser, utan den har vuxit fram utav helt andra anledningar. Jag skulle såsom den viktigaste för min del vilja framhålla en bristande kännedom om det verkliga läget på vår livsmedelsmarknad. Det är nog så, att man ute i bygderna icke känner sig övertygad att i nuvarande situation de strängare kontingenteringsreglerna äro nödvändiga.

Vidare tror jag också, i likhet med den föregående talaren, att högern i många hänseenden verkligen får lära sig att tänka på annat sätt än förut, liksom även de övriga partierna, ty jag skulle alldeles bestämt vilja säga, att det finnes mera berättigande i att påstå, att det inte finnes något så dogmatiskt parti i landet, som den yttersta vänstern, än att säga, att högern är det mest sterila partiet. Jag tror, att denna dogmatiska uppfattning borde få maka åt sig rätt avsevärt, om vi verkligen skola komma framåt i landet och draga ut konklusionerna av de förutsättningar till ny utveckling, som växa fram litet varstades i världen. Men jag tror återigen, att saken icke ställer sig så enkel, att vänstern bara kan peka på det nuvarande världsläget och säga till högern: »där ser ni, var så god och ge vika och låt bli att hålla på er verkliga uppfattning». Det är tvärtom min oföргripliga mening, att där högern anser sig ha en stark saklig ståndpunkt, där gör den rätt uti emot landet att söka försvara denna ståndpunkt. Och jag vill lika bestämt säga, att, såvitt jag kan finna, är högerns ställning i den kommunala rösträttsfrågan mycket stark, icke bara stark så till vida, som olika reformförslag kunna beräknas falla i medkammaren, utan stark så till vida och därutinnan, att vi enligt min mening taga sikte på synnerligen väsentliga moment, som merendels helt och hållet förbises av herrar reformkrävare på vänstersidan.

Herr Edén började debatten med att klaga över att högern icke vill ge sig in i en saklig diskussion av detta spörsmål. Den anmärkningen kan ju sväriligen riktas mot mig, då jag för ett år sedan gav ut en liten bok i frågan — en bok, som blivit föremål för för en del kritik under dagens debatt. Jag vill nu i mycket stor korthet söka precisera, varför jag för min del och så ofantligt många med mig verkligen anse, att en sådan reform som den nu ifrågasatta icke kan vara till det kommunala livets gagn och därför till landets nytta.

Jag vill då först inskjuta, att både herr Edén och nästan mera herr Hallén syntes mig visa ett mycket dåligt sinne för proportioner,

Om den kommunala rösträtten.
(Forte.)

då de drogo fram den bebådade förändringen i Preussen såsom en motivering för att högern bör gå med på den nu ifrågasatta, från vänsterhåll krävda förändringen i röstskalan. Det är dock en ofantlig skillnad mellan dessa två krav, så att med den ändring, som nu i Preussen ifrågasättes, skulle Preussen komma fram till en situation, som ändå kanske är något efter vad vi ha här i landet. Det är helt enkelt så, att våra författningsformer och ännu mera hela den samhällsanda, som finns i vårt land, är mycket mera demokratisk än i de flesta andra länder. När man reser i utlandet och kommer i beröring med olika samhällsklasser, får man detta synnerligen klart för sig. Och jag vill alldeles bestämt hävda den åsikten, att man icke minst, när man kommer till en av världens republiker, känner, att utvecklingen här i Sverige är mycket mera demokratisk än i dessa länder, som dock här så ofta uppfattas såsom föregångsland i demokratisk utveckling. Detta beror helt och hållet på den dogmatiska läggning, som utmärker våra vänstergrupper, så att man fäster sig vid en del författningsformer och sådant, som ligger mera på ytan, och icke tränger in i själva samfundsandan i dessa länder och därigenom icke märker, att den demokratiska meningen i en del former omintetgöres och kringgås genom att samhället icke är tillräckligt demokratiskt sinnat för att tillgodogöra sig eller använda dessa former, såsom det antagligen varit lagstiftarens mening, att det skulle ske.

Efter denna lilla utvikning skulle jag vilja säga, att högerns grunduppfattning är, att det finnes ett alldeles bestämt sammanhang mellan anordnandet av den kommunala rösträtten och den beslutanderätt, som tillkommer kommunerna. Det går icke att försöka skjuta undan denna uppfattning såsom mindre berättigad. Nu anser naturligtvis herr Edén, att, när jag nu kommer att citera några ord, som han varit med om att uttala år 1912, jag icke bör göra det då han redan förut kommit med invändningar mot att de återopas. Det kan i alla fall icke hjälpas, därför att dessa rader äro så gränslöst betecknande just för detta samband. Han och ett par andra av herrarna i denna kammare voro i konstitutionsutskottet med om att uttala följande: »Innan något göres i nu förevarande avseende, torde först böra avvaktas resultatet av den omläggning av den kommunala beskattningen, som för närvarande är föremål för sakkunnigas prövning. Jämväl bör en mera genomgripande reform av den kommunala rösträtten vara förenad med en revision av kommunalförordningen i olika riktningar, såsom ifråga om de kommunala myndigheternas kompetens och ställning i förhållande till statens myndigheter i syfte av verksam kontroll över beskattning och utgifter och mera dylikt.» Detta var ganska förnuftigt sagt; och det är den grunduppfattning, som vi fortfarande ha, så att när man nu så skarpt angriper högern, är högerns grundfel det, att den åren 1916 och 1917 står på den grunduppfattning, som liberalismens ledare stod på år 1912.

Nu har herr Edén visserligen redan förut sagt, att man då icke hade samma erfarenhet av den senaste kommunala reformen på detta område, och att man fått den erfarenheten nu, varigenom man fun-

nit, att det måste bli en omläggning. Men denna invändning är icke tillfyllestgörande helt enkelt därför, att uttalandet av år 1912 vilar på en alldeles bestämd principiell uppfattning om sambandet mellan utövandet av rösträtten och reglerna för detta samt kommunens befogenhet i skattehänseende och andra hänseenden. Den invändningen, som herr Edén antagligen kommer att göra senare under debatten, skulle jag därför vilja redan i förväg fränkänna det allra mesta av dess bärande kraft. Jag tror mig redan veta ungefär vad han kommer att säga.

Det får enligt min mening icke på något sätt döljas, att, när kommunerna ha en så oerhörd maktbefogenhet som de ha — en maktbefogenhet, som i de stora länderna, även om man ser på England, Frankrike och Tyskland, kommunerna icke ha — allra minst i Frankrike och icke heller i England — måste man se till, att det icke ordnas precis på det sätt, som det nu sättes ifråga. Det är icke bara spöksyner — detta, som vi komma med. — Om man överlämnar bestämmelserna helt och hållet åt dem, som endast obetydligt deltaga i de kommunala utskylderna, kan detta komma att få vådliga verknin-
gar för kommunernas ekonomiska läge.

Herr Edén har i dag anmärkt, att vårt kommunala skattesystem är sådant, att skatten minsann tynger minst lika mycket på de lägst beskattade som de högst beskattade. Jag vill bortse ifrån, i vad mån det kan vara riktigt. Till en viss grad kan det vara sant. Jag vill endast hänvisa till att vi förr eller senare måste få en reform av kommunalskatterna; och det är väl icke meningen, att den reform, som här i dag ifrågasättes, skall tagas tillbaka utan den skall väl bli gällande för framtiden, även om den kommunala beskattningen blir omlagd och även om man, såsom antagligt är, får en progressiv inkomstskatt av något slag inom kommunen d. v. s. en progression; och då kommer vår invändning att gälla med mångdubbel kraft, nämligen att med lika kommunal rösträtt skulle de samhällsgrupper, som ytterst obetydligt bidraga till de kommunala skatterna, få bestämma helt och hållet över beskattningen och över utgifterna.

I olika länder har man sökt få garantier mot en sådan utveckling. Detta har också här berörts, och herr Löwegren har själv erkänt, att hela denna kommunalfråga är mycket ömtålig och svårbehandlad, och att man icke får bortse ifrån att den kommunala bestämmelserna är vida mera kringskuren i andra länder än hos oss. Jag tror, att det var herr Edén, som framhöll, att det beror på historiska förhållanden; det har framvuxit ur långa tiders utveckling. Och naturligtvis är detta sant, men det är dock så till vida missvisande, som statens oerhörd kontrollerande myndighet över de engelska kommunerna framvuxit under ungefär det senaste $\frac{3}{4}$ -seket. Man hade förut ungefär samma garantier som hos oss, d. v. s. en ändå mycket större övermakt än hos oss, nämligen för de högsta inkomsterna och särskilt de största jordägarna; men detta har man frångått och har i stället ett annat garantisystem, som består i statens kontrollerande ingripande på alla möjliga kommunala områden, så att den svenska kommunalman, som kommer till England eller

*(Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)*

Om den kommunala rösträtten.

(Forts.)

Frankrike och studerar förhållandena där, blir fullständigt häpen över, huru mycket större den kommunala bestämmanderätten är här hemma i Sverige än i dessa länder. Om man nu lägger ihop alltsammans, så tror jag därför, att hela vår kommunala förvaltning med kommunernas bestämmanderätt även med den nuvarande 40-gradiga skalan är mera demokratisk än exempelvis den franska kommunalförvaltningen, där visserligen rösträtten kan sägas vara allmän och lika, men kommunerna och framförallt deras representation jämförelsevis har så ofantligt mycket mindre att bestämma.

När man nu talar om dessa olika garantisystem och högern för sin del förklarar, att om man skall taga bort den graderade röstskalan, skall man ha helt andra garantier, invände herr Edén: ja, var så god och föreslå andra. Herr Hallén har också uttalat sig i den riktningen. Detta är en fullkomligt oriktig ståndpunkt, därför att, när högern säger, att den graderade skalan är en garanti, visserligen en ganska svag, men dock någon, och därför håller på den, tills man får garantier på ett annat område, så tillhör det väl dem, som vilja ha bort den graderade skalan att, i full överensstämmelse med det uttalande från år 1912, som herr Edén var med om, komma med förslag om andra garantier. När vi på vårt håll icke komma med några reformkrav att få bort den graderade skalan, tillhör det väl dem, som komma med det kravet, att även komma med förslag om andra garantier. Hela det resonemang, som herr Edén fört, synes mig hänga alldeles i luften.

Ser man för övrigt på den graderade skalans verkningar, fästasig de flesta, som klandra den så förskräckligt, vid enstaka exempel. Men betraktar man förhållandena över hela landet, finner man mycket snart, att den graderade skalans verkningar äro alldeles ofantligt överdrivna. Det är nämligen ingalunda så, att det är något rikedomsvälde i kommunerna, utan det är mellangrupperna, som ha det verkliga inflytandet, och detta inflytande, som ligger hos mellangrupperna, kommer så småningom att förskjutas, så att det blir allt bredare lager av de röstägande, som få på sig överflyttad den egentliga makten genom den nuvarande förskjutningen av penningvärdet. Med varje halvår som går får den nu pågående förskjutningen den verkan, att kommunalröstskalan förlorar rätt mycket av sin inneboende kraft att från makten inom kommunerna avstänga de lägre röstgrupperna. Man såg exempelvis vid senaste stadsfullmäktigevalen här i Stockholm, att socialdemokraternas medelröstetal vuxit ifrån, såsom jag tror 10.9 röster per röstande till 12 röster; och så kommer det att gå över hela landet, så att hela röstesystemet håller på att alldeles ofantligt demokratiseras på grund av penningvärdets förskjutning.

Nu har man synnerligen varmt talat om att den kommunala rösträtten borde helt och hållet byggas på personligheten. Jag känner mig förvisso övertygad om att många på vänstersidan, som talar om personligheten och dess betydelse, känna detta varmt och se på saken ur ideella motiv. Men jag tror, att man verkligen förbiser innebörden av vad som här kräves. Det är alldeles riktigt, att personligheten bör vara det förnämsta, som man skall tänka sig i dessa

ting, om man med personlighet menar duglighet, intelligens och organisationsförmåga. Alla dessa för samhället ovärderliga egenskaper kunna icke gärna tänkas fristående från vissa personer. Men om man tänker på personligheten mera såsom ett matematiskt begrepp, så att enligt dessa krav alla människor skola ha lika stort berättigande att göra sig gällande och därför böra få sig tillerkända precis lika inflytande på statens och kommunens angelägenheter, då tror jag, att man verkligen gör sig skyldig till ett alldeles felaktigt slutomdöme. Det kan helt enkelt icke bli så, att alla få samma inflytande, utan ju mer man tror sig åstadkomma en utjämning härvidlag, dess mindre blir helt visst den verkliga utjämningen, därför att ju större massor det är, som bliva alldeles likberättigade, dess starkare blir inflytandet av partiledningarna eller av de personer, som faktiskt bestämma programmen och leda valrörelserna. Den enskilde nedsjunker mycket ofta till ett redskap i ledningens hand, visserligen utan att han själv reflekterar däröver eller vet av detta. Huru man än ordnar, blir det sålunda endast vissa grupper, som få det faktiska inflytandet. Faran med att exempelvis på det kommunala området åstadkomma lika rösträtt är den, att när kommunerna ha denna rätt att ingripa på de mest olika områden, uppväxer en benägenhet hos de ledare, som slåss om makten och inflytandet hos de stora skarorna, att vilja locka dessa var och en till sin hjälp genom att förespegla, vilka fördelar som de olika valmansgrupperna skulle kunna vinna, om de hjälpte just den eller den ledaren eller den eller den gruppen till makten. Det kan icke nekas till, att man redan kommit rätt långt på den vägen, men med lika rösträtt inom våra kommuner och med bibehållande av den oerhörda kommunala bestämmanderätt, som vi ha här i vårt land, skulle denna utveckling helt säkert påskyndas på ett för vårt samhälles och våra kommuners lugna och sunda utveckling synnerligen riskabelt sätt. Jag tror därför, att man förvisso kan betona personlighetens betydelse i vårt samhälle, men att man begår ett mycket stort fel, när man vid detta tal om personligheten blott tänker på något slags matematiskt likställighetskrav.

Härmed har jag angivit några av de skäl, som föranleda mig att utan den minsta tvekan gå fram och rösta emot vad utskottet här i fjärde punkten förordnat, och jag tror, att vi på högernsida med mycket stort sinneslugn kunna inta en sådan ståndpunkt och rösta på detta sätt. Däremot erkänner jag villigt, att i en eller annan detalj kan det vara synnerligen påkrävt, att en ändring kommer till stånd, exempelvis i punkt 3:o), där utskottet har förordat en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag till ändring beträffande tiden för de obetalda kommunalutskyldernas inverkan på rösträtten. Där har man en punkt, där det enligt mitt förmenande är synnerligen påkrävt och önskvärt, att en ändring verkligen sker.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan i de nu föredragna punkterna utom i punkt 3.

Herr K ä l l m a n: Herr talman! Jag har tidigare instämt i

*(Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)*

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

herr Halléns anförande, varav följer, att jag för min del icke kommer att ge mig in på frågan i stort. Då jag emellertid väckt motioner avseende ändring i särskilda paragrafer, som här behandlas, vill jag säga ett par ord om dessa motioner och särskilt på grund av det sätt varpå de av utskottet behandlats.

Dessa motioner avse ändring av 11 § i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad och av 9 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm. Förslaget innebär en partiell reform av den kommunala rösträtten genom förslag om ändring i grunderna för *tilldelning* av den kommunala rösträtten. Nu måste jag säga, att det förefaller mig egendomligt, att konstitutionsutskottet sammanslagit dessa motioner med de motioner, som i sina yrkanden gå betydligt längre. I de motioner, jag här framlagt, förekomma ju vad man kallar subsidiära yrkanden. Är det så, att förslag, som ha större räckvidd, icke bifallas, så har man i andra hand att tillgå förslag som icke syfta så långt. Jag har också angivit detta i motiveringen till motion nr 126, när jag säger, att »väckta förslag om avskaffande såväl av den graderade kommunala röstskalan som skattestrecket ha hittills icke vunnit riksdagens bifall. Om tilläventyrs ett sådant förslag kommer att avslås även vid innevarande års riksdag, hur rättvist det i och för sig än må vara, har jag härmed velat framföra förslag om en mindre betydande partiell reform på detta område.»

Om nu utskottet hade förfarit, som jag vill påstå, att bevillningsutskottet brukar göra, eller på det sättet att man i första hand behandlar mera vittgående yrkanden och sedan särskilt för sig mindre långt gående yrkanden, så borde dessa motioner ha framkommit i ett senare konstitutionsutskottsbetänkande. Hade då tilläventyrs kamrarna stannat i olika beslut och frågan förfallit, i vad det gäller lika kommunal rösträtt, så hade det återstått att reflektera på förslag om ändring av grunderna för tilldelning av kommunal rösträtt. Nu är emellertid ingenting att göra åt saken, då dessa motioner blivit föredragna i ett sammanhang, och jag skall därför endast be att få säga ett par korta ord rörande utskottets motivering för avslag å de tre motioner, som jag här väckt.

Det säges å sid. 34 i utskottets utlåtande, att »yrkandet innebär alltså i själva verket en ökning i röstetalen för vissa grupper av inkomsttagare, ej blott för familjeförsörjare, eller med andra ord en omläggning i vissa delar av den kommunala röstskalan». Jag vill påstå, att detta också framhålles i motionerna. Jag har visserligen där i första hand velat tillgodose att familjeförsörjare, som nu på grund av dyrtiden erhålla särskilt avdrag vid taxeringen, icke därför skola avhändas en del av sitt kommunala medborgarvärde, men jag har samtidigt framhållit, att yrkandet i motionerna går längre än att skydda dessa för röstminskning. En sådan partiell reform, som den av mig påyrkade får betraktas endast som ett litet steg på vägen, och följaktligen behöves icke någon särskilt vidlyftig motivering därför. Detta har alltså tydligt framhållits redan i motionen. Inte behöver man heller, enligt min uppfattning, under förutsättning

att detta förslag bifalles, utreda, till vilka konsekvenser det leder, att man låter de små inkomsttagarna erhålla ett större antal röster, än vad de tilldelas enligt nuvarande bestämmelser.

Om den kommunala rösträtten.

(Forts)

Jag har endast velat farmhålla detta och ber att få säga herrarna, att då man i alla fall är tvungen att på ett eller annat sätt bereda skattelättnader för familjeförsörjare med relativt låga inkomster, är det en fråga av vital betydelse att samtidigt se till, att icke deras kommunala medborgarvärde helt eller väsentligt äventyras. Då jag nästan tror, i likhet med vad jag hört många andra uttala, att första kammaren icke kommer att bifalla utskottets förslag, så hade man dock möjligen kunnat vinna något redan nu med ett särskilt för sig behandla de av mig väckta motionerna.

Såsom saken nu ligger, har jag intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag.

Herr Björling: Herr vice talman! Jag får kanske be om ursäkt för att jag grumlar intrycket av den stora debatten här med en prosaisk detalj, i fråga om vilken jag, i likhet med vad fallet var med den näst föregående talaren beträffande det ämne, som han här bragte på tal, har väckt en motion.

Jag har nämligen här avgivit en motion om ändrade rösträttsbestämmelser i avseende å kyrkostämmoförordningen för Stockholm, så att dylik rösträtt skulle utgå efter samma grunder, som gälla för rösträtt vid stadsfullmäktigeval. Nu har utskottet sammanfört denna lilla detalj med det föreliggande stora reformförslaget, vilket naturligtvis kommer att medföra, att det icke heller blir något resultat av denna min lilla motion.

Det förhåller sig så, som vi nog alla veta, att när ändrade grunder för den kommunala rösträtten år 1909 genomfördes, kom icke denna ändring att beröra rösträttsbestämmelserna i kyrkostämmoförordningen för Stockholms stad. Den saken glömdes bort, så att säga, och nu har man här i Stockholm i hela sju år, sedan denna reform genomfördes, dragits med en mycket urgammal röstskala på detta område. Rösträtt i detta fall beräknas nämligen på så sätt, att en röst erhålles för en bevillingstaxerad inkomst intill 800 kronor, eller riksdaler, såsom det heter, två röster för en inkomst därutöver intill 1,600 kronor o. s. v. med ett röstmaximum av 20 röster. Nu kan det ju synas, som om denna röstskala skulle vara mera demokratisk än den, som användes för stadsfullmäktigeval, men så är ingalunda fallet, utan den är betydligt mera reaktionär än denna senare. Detta kan man visa genom ett enda exempel. En arbetare här i Stockholm har vid kyrkostämma i medeltal två röster; det fordras således 10 arbetare med detta röstetal för att uppväga en 20-pundare, om jag så får säga. Vid stadsfullmäktigeval åter behövs det åtminstone icke mer än ungefär 4 arbetare för att uppväga en röstande, som har det högsta röstetalet enligt där gällande röstskala.

Jag kan även nämna en mycket sorglustig konsekvens av att man här i Stockholm drages med sådana urgamla bestämmelser i detta avseende. En församling, som inkorporerades i kyrkligt avseende

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

med Stockholm, blev också på samma gång påtrugad dessa gamla röst-rättsbestämmelser, som gälla för huvudstaden, och de röstägande inom denna församling fick således sin rösträtt försämrad på administrativ väg, mot vad de hade före inkorporeringen. Så har det varit och så kommer det också att bli i fortsättningen, då flera församlingar troligen komma att inkorporeras med staden i kyrkligt avseende. Sålunda kommer inom den närmaste tiden Bromma församling att på detta sätt inkorporeras, och då får den också gå tillbaka, så att säga, i utvecklingen.

Detta kan ju blott synas vara en mycket obetydlig sak, men jag vill säga, att man kan väl ändå icke riktigt fullständigt bagatellisera, att Sveriges huvudstad med dess många kyrkoförsamlingar står såsom ett sorgligt undantag från alla övriga kyrkliga kommuner i Sverige, utan jag tycker verkligen, att när man en gång väckt denna fråga, hade den icke bort behandlas på detta sätt, utan så, att det verkligen kunnat bli något resultat härvidlag. Jag tycker mig av en motion, som väckts av herr Ekman i Jönköping, vilken ju är en god högerman, nästan kunna förnimma, att högern förutsatt, att den skulle bli tvungen att gå med på en sådan reform som denna, och att således, därest motionen kommit särskilt för sig, det hade funnits utsikt att genomföra vad jag där påyrkat. Såsom frågan emellertid nu ligger, då den blivit sammanförd med detta stora reformförslag, är det givet, att utskottet icke kunnat komma till annat resultat än det nu föreliggande. Det är ju av rent principiella skäl alldeles omöjligt, att utskottet då kunnat föreslå något annat än det, som här står, nämligen att min motion i detta avseende må anses besvarad genom utskottets hemställan under punkt 4:o).

Utskottet säger här på några rader angående mitt förslag i övrigt, att »emot en omedelbar lagändring i motionens syfte möter den betänkligheten, att en ändring i bestämmelserna om röstberäkning torde föranleda ändringar även i vissa andra av förordningens bestämmelser». Jag förstår mycket väl, att utskottet därmed avsett röstlängden, och det är ju en nära liggande konsekvens av en ändring uti nu ifrågavarande rösträttsbestämmelser, att även röstlängden måste ändras. Jag förmodade emellertid, då jag väckte motionen, att utskottet skulle ha så stor befogethet, att utskottet kunde föreslå även de andra ändringar, som kunde bliva en konsekvens av ett bifall till det förslag, jag framställt i min motion. Oaktat jag icke har några närmare kunskaper i konstitutionella saker, tror jag mig dock våga påstå, att utskottet åtminstone hade haft rätt att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t rörande den saken, därest nämligen denna fråga kommit före till behandling först efter detta stora reformförslag.

Nu är emellertid, som jag sagt, icke mycket att göra åt saken. Huru önskligt det än skulle vara, att utskottets förslag i punkt 4:o) bleve bifallet, veta vi nog litet var, att detta absolut kommer att stranda på första kammarens motstånd, och det blir således icke något resultat av utskottets hemställan i nämnda punkt. Jag skulle nu helst se, om kammaren under nu angivna förutsättning skulle vilja

*Om den kom-
municerade röst-
rätten.
(Forts.)*

återremittera motionen till konstitutionsutskottet, på det att utskottet måtte se till vad som i detta avseende eventuellt kunde åtgöras, sedan det blir bekant, vilket beslut första kammaren fattat i ärendet. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka återremiss å punkt 5:o i utskottets förevarande betänkande.

I avseende å den stora frågan i övrigt skulle jag för min del närmast vara böjd för att ansluta mig till herr Halléns motion. Men jag är icke så inne i saken, att jag vet, hur man i sådant fall skulle formulera ett yrkande. Om emellertid något yrkande i detta syfte senare skulle göras, skall jag för min del naturligtvis helst ansluta mig till detsamma.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, anförde

Herr Lindhagen: Vi sysselsätta oss nu på den långa, mödosamma vägen att få i detta land genomfört s. k. demokratiska former, och de riktlinjer, som här äro uppdragna för ett sådant arbete, ha funnits länge, och de ha också vunnit efterföljd runt omkring oss i andra länder. Jag skulle, innan jag närmare går in på denna sak, dock vilja förutskicka den erinran, att dessa former, även om de bleve genomförda, befinna sig visserligen på det förgångna århundradets solsida. De bidraga till att giva plats för politisk frihet. Men detta är långt ifrån tillräckligt, utan i den nya tiden måste vi även syssla med andra former, som tillika mera direkt kunna skapa ett verkligt innehåll i det demokratiska livet.

Herr Hildebrand anmärkte för sin del, att han kommit till republiker och där funnit t. o. m. våra förhållanden, trots att här vore monarki, vara synnerligen demokratiska till skillnad från tillståndet i dessa republiker. Det är mycket möjligt, att det förhåller sig på detta sätt, ty även en demokrati kan vara organiserad så, att den i själva verket är en byråkrati, och då förlorar den ju kraft till att verka på det sätt, som egentligen varit avsikten.

Dessa erinringar gälla nu mot detta betänkande. Vi skola som sagt icke tro, att om det nu verkligen blir genomfört, som önskas i den av herr Hallén m. fl. väckta motionen, vi då äro annat än ett litet steg framme i fråga om formerna för en verklig demokrati.

Vad nu angår detta steg, som här är fråga om att taga, vill jag för min del instämma med herr Räf däruti, att det lönar sig icke var lång i ordandet om själva denna sak, och jag skulle också kunna vara ense med honom nästan av samma skäl, att det bara tar bort en dyrbar tid.

Jag tror, att, såsom saken nu ligger, de demokratiska partierna måste börja komma till någon handling, och det är icke värt att hålla tal längre, ty de bita tydligen icke. Jag säger detta med anledning av den krassa syn, som herr Räf själv anlade och som nog ligger bakom även de andra högermännens uppfattningar och som gå ut på, att vi ha makten och den begagna vi. Jag tror,

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

att man måste börja komma tillbaka litet till den uppfattningen gentemot en sådan ståndpunkt, att då måste också de andra partierna begagna sin makt. Vi ha då de gemensamma voteringarna. Man har alldeles glömt det gamla lantmannapartiets principer, när det ville genomdriva något gentemot den härskande byråkratien. Detta parti använde sin ekonomiska makt i riksdagen. Detta kan synas mindre tilltalande i viss mån, men vad är tilltalande här i världen, när det gäller att bryta ned en bestående byråkratis övervalde, som icke ville ge med sig på något sätt. Mot en sådan krass maktutövning måste här i en kommande tid sättas en annan maktutövning. På annat sätt komma vi aldrig till rätta med denna sak.

Det tjänar ingenting till att erinra om, att i våra grannländer Norge och Danmark dessa reformer redan äro genomförda, ty då kommer jag genast in på sådana vackra tal, om vilka jag nyss sade, att de ingenting verka. Vad t. ex. Ryssland beträffar, veta ju herrarna, hurusom man där nu håller på att sopa rent; det är emellertid att hoppas, att man skall kunna göra det så, att det blir något bestående av det hela. Och till och med i Preussen har man börjat bli rädd; vad man icke alls förut av rättskänsla ville genomföra, bereder man sig nu att möjligen nödgas göra av fruktan. Man börjar ana att det gäller att söka bättre tillgodose personligheten och låta personlighetens rätt träda i stället för penningens makt i det offentliga livet. Och det blir kanske så, som herr Hallén och antydde, fastän i andra ordalag. Det ser nämligen verkligen ut, som om vi skulle äventyra, att vårt lilla land här uppe skall bli ett litet museum kvar i Europa över all slags byråkrati.

Efter dessa anmärkningar om demokratiens väsen och om maktutövning även från demokratiens sida och icke blott från högerns, har jag nu att välja mellan de föreliggande förslagen. Då ha vi det liberala förslaget samt herr Halléns m. fl. motion, en motion, som motionärerna själva frånträtt i utskottet, ehuru såsom de säga, icke med någon särskilt god vilja, men därför, att de av praktiska skäl ansågo sig böra göra så.

Herr Edén talade här ganska vackert, tyckte jag, om det fördömliga i, att penningen skall spela någon roll, och tillät sig också fälla de orden, att detta lands politik var ett kompromissande, men i och med det herr Edén sedan yrkade bifall till den liberala motionen, så har han upphöjt både penningen och kompromissen till en ledande princip även i denna detalj. Ty han ville icke ha allmän rösträtt, utan han ville endast ha lika rösträtt, d. v. s. han ville bibehålla det penningstreck, som dock nu finnes för att över huvud taget ha rösträtt, och vidare ville han bibehålla skatte-strecket, ehuru något humaniserat. Jag förundrar mig verkligen över, att herrar liberaler både på det politiska och kommunala området ha en så sällsynt klockarkärlek, som det synes i sak till de s. k. utskylds- och fattigstrecken.

Jag tror också, att om den liberala ledningen icke ville

vara så småaktigt praktisk, utan verkligen ville genomföra en princip, så skulle den få de djupa leden med glädje med sig, och man skulle då också vida lättare och fortare kunna i någorlunda god tid genomföra något verkligt gagnande.

*Om den kommunala röst-rätten.
(Forts.)*

Jag kommer här in på denna omtvistade fråga om vad som är praktisk politik eller icke, och där har jag nu intagit en olika ståndpunkt mot både den liberala och socialdemokratiska ledningen, och tidshändelserna ge mig allt större förvisning om, att den uppfattning jag har åtminstone icke är alldeles oriktig. Jag förstår de socialdemokratiska reservanterna, när de handlat under trycket av den politik, som tillskapats på den sista tiden, under det psykiska tryck, som ingen människa kan undgå och som det är förfärligt svårt för den enskilde att bryta. Men vi måste någon gång, i synnerhet när det blir vårbrytning i all politik, bryta våra gamla bojor; det måste bli någon slossning, och vi måste kasta oss in på något nytt. Och herrarna få ursäktas mig — det är icke för att kasta någon skugga över deras goda avsikter, när jag säger detta — men jag tror, att vad de i sin egen reservation kalla praktiskt, när de övergiva sitt eget förslag, i själva verket är opraktiskt. Jag uttalade den meningen också i följd vid ett liknande tillfälle som detta.

Den gamla politiken gick ut på, att man ute ibland folket åtminstone kunde få framställa något maximiprogram, som skulle bli vägledande för politiken, men när man sedan kom in i riksdagen, så fullföljde man detta program till tre fjärdedelar, när man sedan kom till riksdagens utskott, fullföljde man det till hälften, när man sedan kom till votering, fullföljde man det kanske till en fjärdedel, och när saken till sist kom till regeringen, fullföljdes den kanske icke alls, ofta nog, och detta av »praktiska» skäl.

Nu är det emellertid så, att vad som händer i världen beror på människornas vilja. Men människornas vilja skapas icke, utan att de få tillfälle att vilja någonting. Detta utsuddande av det verkliga viljandet blir alltså på samma gång ett utsuddande av all slags växt i politiken, ett utsuddande av praktiska resultat i politiken. Detta har också det med sig, att härigenom uppskjutes till en ännu mera avlägsen tidpunkt vad man borde kunna vinna inom en någorlunda dräglig tidrymd.

Jag vill endast tillägga, att då jag var medlem av det liberala samlingspartiet, var det en åttamannagrupp inom detsamma, som framförde just samma förslag, som herr Hallén m. fl. nu väckt, och yrkade också under debatten här i riksdagen bifall till detta förslag. Det skulle nu för mig vara en ofantligt nedslående situation, om jag efter mer än 10 år icke skulle ha kunnat komma längre, än att jag måste retirera från vad jag såsom medlem av liberala partiet här förfäktat i denna kammare. Det kan icke komma i fråga, och jag anser det icke heller vara gagneligt.

Jag vill dock här inskränka mig till punkter 3:o) och 4:o) såsom de väsentliga punkter, där vi nu kunna göra något yrkande.

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.) Jag ber således endast, herr talman, att beträffande punkterna 3:o) och 4:o) få yrka bifall till herr Halléns m. fl. motion, i den mån den icke blivit tillgodosedd redan i punkt 1:o) och i den mån den går utöver det liberala yrkandet.

Herr Anderson i Knapasjö: Att varje medborgare bör äga medbestämmanderätt i kommunens angelägenheter och att denna rätt bör vila på personlighetsprincipen, oavsett individens större eller mindre inkomst eller förmögenhet, synes mig vara så fullkomligt rättvist, att inga andra skäl eller motiv behövas för bifall till motionen eller utskottets hemställan i det avseendet.

Jag skulle icke heller här ha begärt ordet, om icke på åtskilliga håll ute i landsbygden högerns talesmän och högertidningarna ofantligt mycket varnat småbrukarbefolkningen för detta förslag och sökt göra gällande, att just småbrukarbefolkningens rättigheter och beslutsmässighet vid de kommunala valen skulle komma att kringskäras i betydlig mån, därest lika kommunal rösträtt genomfördes. Jag vill här på det allra kraftigaste protestera mot, att så skulle bli fallet.

Den förste huvudtalaren för i dag har ju klart och tydligt visat, huru förhållandet skulle bliva med avseende å småbrukarbefolkningen i jämförelse med arbetare och mindre löntagare. Det finnes ju ingen möjlighet, att taxeringsvärdena på småbrukslägenheter kan komma upp i höjden så fort, som arbetslönerna måste stiga på grund av penningens fallande värde. Utvecklingen kommer alltså, i motsats till vad här sagts, att allt mer och mer gå därhän, att småbrukarbefolkningens rättigheter och beslutsmässighet bliva kringskurna just på grund av den 40-gradiga skalan.

Själv bor jag i en genuin småbrukarbygd. Jag har mindre erfarenhet av förhållandena beträffande arbetare och löntagare men så mycket mera mellan de opersonliga eller bolagsrösterna inom en kommun och småbrukarbefolkningen. Jag tror att jag skulle kunna bäst klargöra min uppfattning om jag söker framhålla de olika förhållandena inom tre olika kommuner i min hembygd. I kommunen A. bo enbart småbrukare plus skollärare och komminister såsom löntagare. Det gör sig ingen svårighet gällande, antingen man där har 40-gradig skala eller lika rösträtt. Det har ingen betydelse, intressena äro gemensamma för alla småbrukarna i kommunalt hänseende, och i politiskt hänseende, som tar sig uttryck i landstingsmannavalen, gå rösterna ungefär lika till de båda borgerliga partierna. Kommunen B. är också en småbrukarbygd, men det finnes en järnväg med två stationer i kommunen. Järnvägsbolaget röstar för inkomsten från dessa båda stationer. Det finnes vidare två bankkontor, och bankbolagen rösta för inkomsten från dessa. I den mån dessa tre bolag komma upp till högsta röstetalet d. v. s. 40 röster var, motsvarar dessa tre 40 stycken småbrukare, då dessa i regel ha tre röster var. Bolagsväldet blir icke dominerande, ty det finnes så många småbrukare, att de kunna, om de samla sig, besluta mot bolagen, men man kan förstå, att då det

behövs 40 småbrukare för att rösta lika mycket som bolagen, blir det icke lätt, utan mycket sällsynt, att det kan komma ifråga. I kommunen C. finnes ett affärsföretag, som är bildat av tre presoner och delat i tre särskilda bolag. Varje bolag har fyrtio röster, och direktören, disponenten, etc. ha också fyrtio röster på grund av de löner de åtnjuta för ledningen av bolaget. Dessa rösta sálunda för sig och bolagen med sex gånger fyrtio eller 240 röster. Det är lika mycket som 80 småbrukare hava i röstetal. Här är det ett enda affärsetablisement, som dominerar, så att småbrukarna ha intet inflytande på kommunens angelägenheter, i den mån bolagen önska göra sin vilja gällande. Jag håller för, att det finnes starka skäl för att de operonliga rösterna lika väl som röstskalan nu äntligen skola förvisas från världen.

Om den kommunala röst-rätten.
(Forts.)

På grund av vad jag nu yttrat, ber jag få yrka bifall till motionen och utskottets betänkande i den del, som här avhandlats.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Reservanterna under punkterna 1:o), 2:o) och 4:o) anföra såsom skäl för sitt motstånd mot den av utskottet under dessa punkter förordade reformen först och främst hänsynen till den kommunala förvaltningen. Ur den synpunkten anse de det icke tillrådligt att lämna all eller så gott som all makt i kommunen åt dem, som erlägga relativt litet eller i vissa fall intet till bärande av de kommunala bördorna. Då jag menar, att det påståendet strider mot sanna förhållandet, har jag ansett mig böra vid detta tillfälle inlägga min bestämda gensaga däremot. Såsom skäl för denna min bestämda gensaga skall jag tillåta mig anföra, huru jag ser saken.

Om jag då förutsätter, att i en kommun finnes bland annat en person, som är taxerad för låt oss säga 200.000 kronors inkomst, en annan som är taxerad för 20,000 kronors inkomst och en tredje för 2,000 kronors inkomst; om jag vidare förutsätter, att den kommunala beskattningen är 10 kronor för 100 kronor beskattningsbar inkomst, så får visserligen de förstnämnda erlägga en kommunalskatt av 20,000 kronor, den andra i ordningen får betala en kommunalskatt av 2,000 kronor och den tredje, som har 2,000 kronors inkomst, får betala en kommunalskatt av 200 kronor. Men ingalunda är det därför sagt, att den sistnämnde, den som har 2,000 kronors inkomst och betalar 200 kronor i skatt, bär en relativt mindre skattebördan än den första eller den andra. Ty om en vars inkomster fördelas lika på alla årets dagar, så får 2,000-kronorsmannen avstå precis lika många dagars inkomst för sin kommunalskatt som någon av de andra. Ur *den* synpunkten är skattebördan ju fullkomligt lika. Men skall jag se saken *relativt*, så ställer sig skattebördan svårare att bära för 2,000-kronorsmannen. Varför? Jo, därför att för den, som har endast 2,000 kronors inkomst utgöra 200 kronor ett relativt mera avsevärt belopp att avstå än 20,000 kronor för den, som har 200,000 kronors inkomst. De 200 kronorna hota allvarligt att gå ut över den förstnämnda mannens existensbehov, och den faran föreligger icke med avseende å de 20,000 kronorna för 200,000-kronorsmannen. Det är

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

en av anledningarna till att de små inkomsttagarna i allmänhet äro försiktiga med kommunens utgifter, ty kommunens utgifter drabba dem själva så hårt. Jag har under några år haft äran vara ordförande i ett landsting, där det finnes en vänstermajoritet, men ingen lärer kunna påstå, att denna vänstermajoritet inom detta landsting har på något sätt vanvårdat eller vanskött landstingets finanser. Det kan såsom bevis härför erinras därom, att den landstingsskatt, som utdebiteras i detta landsting, är den näst lägsta inom hela landet.

Den villfarelse, reservanternas leva i, är mycket gammal, och den utvecklades i denna kammare för snart 50 år sedan, då samma fråga, som i dag här behandlas, förelåg till avgörande. Bland dem, som då sökte skingra villfarelsen, var den ärade representanten på Älvsborgslänsbanken, sedermera landshövdingen i Jämtlands län, friherre John Ericson, och han anförde följande, som jag icke kan underlåta att ordagrant citera. Han säger: »Jag är ense med utskottet däruti, att lagar måste byggas på den fasta grunden av en bestämd princip, men jag vill tillägga, att principen också måste vara sann, och sann är en princip icke endast därför att den följdriktigt tillämpas eller efter åskådningssättet hos vissa klasser och individer anses vara för tillfället passande i ett lagstadgande, utan måste en princip för att vara sann i första rummet vila på rättvisans grundval. Den grund, på vilken våra kommunallagar vila, är den s. k. förmögenhetsprincipen, d. v. s. den, att den som betalar ett större eller mindre antal riksdaler till kommunens gemensamma utgifter, har i förhållande därtill ett större eller mindre inflytande på besluten i kommunala angelägenheter. Denna princip vore riktig, om *alla* hade *lika* inkomster, men då en riksdaler för den ene kan vara av relativt större värde än för den andre, och en riksdaler av en samhällsmedlem kan vara lättare förvärvat än av en annan, kan jag icke finna det vara riktigt att efter den summa av riksdaler var och en betalar till kommunen uträkna kvoten av hans rättigheter. För min del anser jag att det icke är det större eller mindre belopp man erlägger i skatt vid kommunens gemensamma behov, som bör bestämma rösträtten inom kommunen, utan den verkliga uppoffring man gör genom skattebidraget, den avsaknad som man har av detta bidrags avlämnande och den möda man använder att förvärva det. Jag upprepar, att det är *uppoffringen*, som jag anser böra vara den verkliga mätaren på den rösträtt, som varje person inom kommunen skall äga utöva.

Graden av denna uppoffring kan efter min tanke ej bestämmas på annat sätt än i förhållande till den inkomst man har. Om tvenne personer betala vardera en hundradedel av sin årsinkomst till kommunen, göra de, efter mitt förmenande, lika stor uppoffring. Skattebidragets absoluta storlek är i detta fall av ingen betydelse. 3, 30, 300, 3,000 riksdaler kunna ur denna synpunkt vara av lika mycket värde. Den som erlägger en mindre skatt till kommunen, har icke lättare att avstå en eller två dagars avkastning av sitt arbete än den som betalar mera, och det är med hänsyn härtill, som jag anser, att rösträtten inom kommunen borde beräknas. Jag är således av den mening, att *lika* och *personlig* rösträtt bör tillerkännas *alla* som skatta

till kommunens utgifter och behov med samma procent av sina årsinkomster.»

Det var hans ståndpunkt år 1868 i riksdagens andra kammare. Jag har icke kunnat underlåta att vid detta tillfälle nära fentio år, sedan yttrandet fälldes, återgiva den ärade representantens yttrande och på samma gång den ståndpunkt han då intog. Ingen kan sålunda med fog säga, att det är ett reformkrav, som är från i går, då det på det sättet framfördes i denna kammare redan för 50 år sedan.

Jag vill vidare anföra något i anledning av herr Hildebrands yttrande för en stund sedan. Han förebrädde vänstergrupperna, att de vore så dogmatiska. Den dogmatiska läggningen hade icke hans gillande. Jag kan icke finna, att den dogmatik han förebrädde oss för var annat än den, att vi ha vissa grundsatser, som vi vilja tillämpa och som vi vilja skola lända till efterrättelse rörande samhällliga spörsmål. Men den ärade talaren utvecklade, att han fann, att ett blivande kommunalt skattesystem, om vars innebörd vi i denna dag sväva i djupaste okunnighet, förhindrade honom att vara med om en kommunal rösträttsreform. Jag skulle vilja fråga honom: är det icke dogmatism och en steril sådan utan like, då vet icke jag.

Det existerar icke något fätalsvälde i kommunerna, anförde han vidare. Ja, hur är det med den saken? På grund av nuvarande bestämmelser kan en person, tack vare att han t. ex. är verkställande direktör i ett bolag, ha många gånger 40 röster. Jag känner en person, som utövar rösträtt för åtta gånger fyrtio röster. Det är tillsammans 320 röser. Jag kan icke finna annat, än att herr Hildebrands anförande andades mycket djup misstro mot det svenska folkets vilja och förmåga att med omsorg vårda sina kommunala angelägenheter, en misstro, som även reservanterna ha givit uttryck åt. Jag kan icke finna för min del, att denna misstro har något berättigande. Jag skulle vilja fråga: gör icke jordbruksarbetaren eller bonden, som genom sitt arbete sörjer för att folket får livsmedel, en god, ädel och samhällligt gagnande gärning? För visso! Men då skulle jag vilja fråga: hur är det med dem, som göra så kallade gulaschaffärer i livsmedel, om vilka en ärad talare på Älvsborgsbänken yttrat sig. eller med dem, som exempelvis ockra på den rådande bostadsnöden? Jag skall, mina herrar, icke döma om deras samhällligt gagnande gärning, men vad jag vill slå fast är, att de senare ha i allmänhet 40 röster i kommunerna och ibland några gånger om 40 röster, som jag förut tillåtit mig påvisa. Men de förstnämnda, arbetaren och bonden nämligen, ha en, två eller tre röster. Då frågar jag: är det en samhälllig rättfärdighet, är det ägnat att skapa en god samhällsanda, att giva en fast grund för den samhällighet, som ger styrka åt samhällsbyggnaden? Ingalunda!

Hur är det v. Heidenstam säger i en av sina bekanta sånger? Han säger på följande sätt, om jag icke missminner mig:

»Och gäller det stupa för land och kung
och färga med blod en driva,

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Om den kom-
munala röst-
rätten.

(Forts.)

då blir man ej vägd som en penningpung,
då duger man nog både gammal och ung» —

heter det för rimmets skull, men sammanhanget ger vid handen, att han menar: både fattig och rik. Då duga alla, antingen man har den ena inkomsten eller den andra.

Jag har icke kunnat annat än peka på detta med anledning av det kända sakförhållandet, att många, ofantligt många hyggliga och präktiga svenska medborgare gå förlustiga sin kommunala rösträtt, sin medborgarrätt helt enkelt därför, att de under denna brydsamma tid utkallats till krigstidstjänstgöring, utkallats till tjänstgöring för fäderneslandet. Då belönar man denna tjänstgöring på det sättet, att samhället stöter ut dem från den ställning, de haft så att de gå förlustiga sin kommunala rösträtt och på samma gång också sin politiska rösträtt, och detta kanhända icke endast för ett år utan för 10 år framåt.

Jag kan icke finna, att detta vittnar om det drag av samhälls-rättfärdighet, som jag vill skall finnas i samhällenas liv, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Palmstierna: Herr talman! Vid debattens början, då jag åhörde de korta yttranden, som fälldes av herrar Räf och Bengtsson i Kullen, så undrade jag, huru denna debatt vidare skulle komma att utveckla sig. Det kom över mig en känsla: ja så, är det meningen, att högern i denna kammare nu skall introducera samma taktik, som vi ha börjat vänja oss vid, då det gäller Stockholms stadsfullmäktige och dess beredningsutskott? Vi taga icke förnufts-skäl, vi diskutera icke, votera är ordet, den makt vi ha, begagna vi.

Så kom emellertid min högt ärade bankkamrat, och på det kloka sätt, som han brukar tillämpa, höll han ett anförande i denna kammare, som väl skulle vara ett förebringande av de förnufts-skäl, som högern grundar sin ståndpunkt på i denna tid. Jag må säga, att då jag lyssnade till honom och försökte tränga igenom hans uppfattning, då såg jag alldeles tydligt vilken fullständigt olika samhällssyn, som besjalar honom, högern, och oss.

Huru se ni samhället? Huru mena ni, att dess förvaltning skall vara beskaffad? Jo, som ett stort penningförvaltande verk, där man undersöker, huru inkomster och utgifter skola gå ihop för att det hela skall kunna hänga samman. Det är något av bankväsen, som skall prägla, ge innehåll åt kommunens förvaltning. Den syn, som besjalar er, visar penningens makt över edra tankar, och det kommer något av klingande metalljud över ert system, då ni använda hyrda agenter år efter år, som löpa omkring för att samla fullmakter och som vid vissa tillfälle kastas ut och placeras på lämpliga håll.

Här kom en ärad ledamot av kammaren till mig vid senaste stadsfullmäktigevalet och sade: nu har jag röstat vid valet och röstat mot dig. Ja, sade jag, det må vara, att du röstar mot mig,

men varför röstar du här i Stockholm, då du är från Kalmar? Jo, svarade han, jag har en filial här i Stockholm. Herr Hildebrand, detta är att personligheten och dugligheten är förknippad med penningens inflytande i vårt kommunala liv! Tror herr Hildebrand, att filialkontoret av Kalmaraffären begriper ett spår av det kommunala livet här i Stockholm? Nej, mina herrar, man får nog skilja mellan förmåga att sköta affärer i allmänhet och att sköta en särskild kommun.

Jag får säga till herr Hildebrand, som ju vill att man skall ha sinne för historiens lärdomar, liksom till en annan representant för historien på Stockholmsbänken: ni lägga fram de gamla, bleknande mönstren från ferdom och vilja, att man skall efterlikna dem. Ni, historiker av Harald Hjärnes årgång, ni ha icke den syn på tingen, som Erik Gustaf Geijer hade, då han fällde de ord, som jag anser böra komma fram vid dagens debatt: medborgerligheten är den enda rätta kvalifikationen. Ja, det är där, som vår syn på tingen, skiljer sig åt, ty vår syn på människans värde, på medborgerligheten är vitt skild från er. Känner ni icke igen tonen? Det är *konserveratism* i ordets verkliga, sanna betydelse: bevarandet av människornas värde gent emot kapitalet, gent emot penningen, gent emot den makt, som pressar och tynger de mindre bemedlade men samhällsdugliga. Det är detta, som vi i denna tid böra åsyfta med hela vår verksamhet: att skydda människorna från den utveckling, som kapitalet fört fram nu i världen. Det är en gärning, som jag är övertygad om att historien en gång skall komma att anse som i djupaste mening samhällsbevarande, då alla partidoktriner förflyktigats och man ser verkligheten, sådan den är.

Är det verkligen så, som herr Hildebrand säger, att kommunernas förvaltning nu för tiden är den bästa? Jag opponerar mig häremot på det allra bestämdaste från den utgångspunkt, som jag nys angav, nämligen att skydda och bevara människorna. Gå och se hemmen i huvudstaden, gå och se männen med de talrika barnskarorna, dugande, präktiga arbetare, som skulle vilja känna sig med sina hjärterötter fastvuxna vid hemorten, undersök, om de känna det så: här är en bostad för oss, här ha vi vårt hemvist, här vilja vi leva och dö, här vilja vi stanna, så önskade de säga. Mina herrar — jag talar nu som stockholmare, enär jag känner saken — huru ha icke vi av vänstern strävat och arbetat för att få hjälp i bostadsfrågan! Men nej, icke ens då frågan om användande av pensionsmedelsfonden debatterades ville ni vara med om att kommunen skulle bygga bostäder. Jag gick omkring här i kammaren, då det skulle fattas beslut om 4-miljonersanslaget, jag deltog icke i debatten, men jag undrade: måtte den 40-gradiga skalans män verkligen komma att begärna sig av den stora välvilja, som riksdagen vill bevisa med detta 4-miljonersanslag? Den tanken var icke obefogad, som erfarenheten sedan visade. Och det vet jag beträffande det allvarliga spörsmål, som vi stå inför i dvtidsfrågan, att situationen i huvudstaden skulle varit väsentligt olika, om alla de åtgärder, som vi strävat efter, hemställt om för att lätta de

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Om den kom-
munalet röst-
rätten.
(Forts.)

smås, folkets, de stora familjernas bekymmer, för att de skulle kunna draga sig fram, hade blivit genomförda. Men nej, avslag, ständigt avslag!

Jag tror, att när man utgår från den synen på tingen, så måste man säga, att det i egentlig mening frätande och förstörande för dem, som vilja bevara människorna själva såsom samhällets största värde, ligger i penningens makt, som herrarna vilja befästa. Känner ni icke något av skamkänsla — ja, rent ut sagt skamkänsla! — över att förhållandet skall vara sådant, att om fattiga barnaföderskors män för att kunna klara sig för tillfället, måste låta kommunen träda emellan, då komma de att förlora sin politiska rösträtt, därför att herrarna hålla på det. Borde icke en skamkänsla krypa över er alla, när så är, att världen befinner sig i nödläge och dyrtid och dessa medborgare dock icke få genom sin röstning deltaga i samhällets politiska liv? När det gäller rent sedliga värden, bekämpande av sprit, brännvin och alkohol, är man så mån om att bevara penningens makt, att man i själva verket icke vill gå med på det lokala vetot, och detta med det öppna motivet, att det skulle betyda att skjuta en bresch i den 40-gradiga skalan. Det innebär ett förstörande av sedliga värden bara för att penningen fortfarande skall prägla vårt politiska liv. Är detta konservatism? Nej, och detta blottar en djupgående förändring i högerpartiets struktur. Den gamla konservatismen, som t. ex. framträdde inom ämbetsmannavärlden förr i tiden, som åtskilliga minnas och som vi aktade högt, hade dock den förtjänsten, att den ville bevara något av traditionen, av känslan för det hävdvunna. Men nu vill man något helt annat. Här har trängt igenom i den nutida högern något, som är en reflex, ett utslag av hela samhällets liv, men som det är av vikt för alla, som vilja skydda samhällets högsta värden, att på det allra bestämdaste reagera mot.

Mina herrar, vad är det verkliga skälet till avslaget? Det är icke, som herr Hildebrand på sitt mjuka sätt framställt det, ty hans skäl äro svaga och hans utländska exempel äro icke hållbara. Det skulle vara mig en glädje att taga upp med honom en debatt om förhållandena i England, jämförda med dem i Sverige, för att visa, att det är fullkomligt omöjligt, att anställa exakta jämförelser, då dessa samhällens liv äro danade så olika; beträffande skatteväsen, låneväsen, administration, äro formerna så skiljaktiga, att man mycket väl kan ställa upp det spörsmålet: äro icke garantierna mot vårdslöshet större i Sverige än i England? Men jag skall förbigå detta, ty jag tror icke, att kammaren gärna vill upptaga en debatt på detta område. Jag vill dock säga, att när man talar om utlandet, glömmar man, märk väl, Norge och Danmark, stater som äro uppbyggda analogt med vår. I Köpenhamn har det socialdemokratiska partiet — de värsta slösarna naturligtvis — rätt länge haft en faktisk majoritet och har nu även nått den formella majoriteten inom stadsförvaltningen. I Kristiania ha socialdemokraterna nyligen erövrat majoriteten. Vi bruka taga Köpenhamn som exempel på en dugande stadsförvaltning. Kan man icke

i detta sammanhang tala även om Örebro och Eskilstuna? Ja, även Eskilstuna, där en socialdemokrat sitter som stadsfullmäktiges ordförande erbjuder ett exempel av en god stadsförvaltning.

De påståenden, som motståndarna komma med, äro för gamla, de hålla icke längre streck. Nej, det är nog så, som den förste talar i första kammaren sade — det var som en troskyldig röst från landet, som kom fram — han sade ifrån, vad det här gällde; han förklarade: vi behöva i själva verket den 40-gradiga skalan för att bevara ställningen i första kammaren.

Ja, så är det, men då kan man också med avseende på detta återupprepa de ord, som en gång Adolf Hedin fällde, när det gällde just första kammaren. Det var då han sade: »Första kammaren använder samhällsmakten för att lagstifta och beskatta i det samhällslagers intresse, ur vilket den utgått. Det av kommunallag och riksdagsordning privilegierade fåtal, som representeras i första kammaren, är på samma gång svenska folkets herrar och svenska folkets understödstagare, till vilka alla de, som tråla för ett otillräckligt dagligt bröd, betala skatt.» Så förhåller det sig, riva vi bort slöjan, taga vi bort täckelset, kvarstår av allt detta ingenting annat än den nakna klasskampen, bevarandet åt en privilegierad klass av dess maktställning i stat och kommun. Den troskyldiga rösten från landet tillkännagav också detta i all sin öppenhet. Sådan är situationen, och det komma vi icke ifrån, men mot detta skall svenska folket gå till strid allt hårdare, när det visar sig, att man icke förstår stridens trängande krav.

I Danmark, vårt södra grannland, träder mitt under det kriget rasar kring dess landamären ett enigt, samlat folk och genomdriver en stor författningsreform. Högerns ledare, professor Ellinger, fällde då några ord, som jag tror att högern i denna kammare kan ha gott av att höra och taga åt sig. Han sade: »Genom att sätta sig emot skulle högern endast ställa sig utanför möjligheten att deltaga i reformers genomförande och deras valmän skulle göra räkenskap med dem därför. Det gäller att iakttaga den rätta tidpunkten.»

Ja, mina herrar, manne ni icke stå i begrepp att försumma den rätta tiden; kunna icke även här händelser och rörelser komma, som sopa undan er, om ni försumma den rätta tiden?

Jag vill till historikern herr Hildebrand giva ännu ett ord, och det är, »att den stora orsaken till revolutioner är den, att medan nationerna röra sig framåt, statsförfattningarna stå stilla». Så yttrade historikern Macaulay, när det gällde författningen i England för bortåt hundra år sedan, och det kan hända, att vi få uppleva den dagen, då det svenska folket reser sig mot den krassa penningssynpunktens övervalde i nationen.

Det är icke endast så, att penningen i och för sig ger en maktposition, men även i det politiska livet skall penningens makt få sitt uttryck, så vilja ni, men därför ropa vi ut: Det starka, som burit demokratien genom århundraden, som främjat civilisationens framsteg, det har varit ett proklamerande och genomförande av *likheten*

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

inför lagen; när det gällt civil- och kriminallag och när det gällt skattelagstiftning har detta varit ögonmärket. Men även på det *politiska* området, skall denna likhet helt och fullt genomföras. Det är demokratiens lösen. Tidens röster, krafterna, som manas fram där ute, båda att segern är viss, på vad väg det än må ske och oavsett motståndet, som i dag erbjudes i riksdagens båda kamrar. Bifall till utskottet.

Herr *Borg* instämde häruti.

Herr *Edén*: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för några repliker till herr *Hildebrand*, men sedan han höll sitt anförande, hava också framkommit ett par inlägg från motionärer, vilka inlägg föranleda mig att nämna några ord till förklaring av det sätt, varpå deras motioner blivit behandlade av utskottet.

De ärade motionärerna, herrar *Källman* och *Björling*, ha båda uttryckt sin otillfredsställelse med att utskottet icke kunnat gå den vägen, att det behandlat de stora rösträttsfrågorna för sig och sedan de av dem väckta motionerna subsidiärt efteråt. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att detta är en teknisk omöjlighet enligt gällande riksdagsordning. Det går icke för sig att behandla samma lagbestämmelser två gånger. Det är nu en gång fastställt i vår riksdagsordning, att ärenden rörande samma lagbestämmelse — med visst undantag för grundlagarna — måste på en gång företagas till behandling, och därför kunde icke det förfarande användas, som de båda herrarna önskat. Jag kan tillägga, att vad herr *Björlings* motion beträffar, gjorde vi inom utskottet det bästa vi förmådde för att komma till ett resultat på den enda väg, som var möjlig, nämligen att till skrivelsen om den kommunala rösträttsfrågan i allmänhet också foga ett positivt förslag till direkta förändringar i kyrkostämmoförordningen för Stockholm. Jag ber den ärade motionären vara övertygad om, att vi äro lika förvissade som han om att den skala, som är bestämd i Stockholms kyrkostämmoförordning, bör borttagas. Men det stötte verkligen på mycket stora praktiska svårigheter, som han själv av förklarliga skäl icke lyckats genomtränga. Det var helt enkelt icke möjligt att utforma en tillfredsställande lagändring, och därför måste tanken uppgivas. Vad herr *Källmans* motioner beträffar, är det så, att det syfte, som han vill vinna, nämligen att undanröja den diskvalificering, som kommer av en nedsättning i skatten på grund av dyrtiden, också är avsett att vinnas genom en annan motion, som väckts av herr *Nilsson* i *Kristianstad*. Den motionen har utskottet däremot kunnat taga upp särskilt på grund därav, att den avser endast en temporär undantagsbestämmelse, icke en direkt ändring i kommunallagarna, och jag hoppas att vi skola ganska snart kunna framkomma med ett förslag. Det syfte, som herr *Källman* velat tillgodose, kommer alltså icke att förfelas, även om vi nu saknat möjlighet att ingå på hans motion. Jag skulle vilja tillägga, att det ju för övrigt bör vara klart, att detta tillfälliga syfte icke lämpligen borde föranleda en sådan förändring av hela röst-

skalan, som herr Källman föreslår. Vill man ha bort röstskalan, gör man naturligtvis icke som han, d. v. s. föreslår en ny skala, som också blir 40-gradig, ehuru beräknad på ett annat sätt. — Detta om detta.

Den egentliga anledningen till att jag ånyo besvärar kammaren, är emellertid, som sagt, att jag funnit mig nödsakad att rikta några ord till herr Hildebrand med anledning av hans anförande. Först och främst det, att herr Hildebrand på nytt, jag vet icke för vilken gång i ordningen, körde med det yttrande, angående förhållandet mellan kommunal rösträtt och statskontroll och beskattning, som förekommer vid 1912 års konstitutionsutskotts utlåtande. Herr Hildebrand har nu återigen talat om, att det, som då sades, var så santt och rätt, och att det som herr Hildebrand säger nu i år, är ingenting annat än vad vänstern, särskilt det liberala partiet, sade 1912. Jag gitte verkligen icke att i fjol bemöta det påståendet. Men när det nu tycks vara meningen att det skall ständigt upprepas och kanske komma in som ett huvudstycke i den valkatekes, som jag förmodar kommer att utfärdas av högern för denna sommars val, är det kanske bäst att en gång för alla taga upp detta och visa hur absurd det är.

Herr Hildebrand påstår, att han och högern stå på samma ståndpunkt, som vi gjorde 1912. Då vill jag fråga: Hur rimmar detta sig med det faktum, att vi, som 1912 avfattade konstitutionsutskottets utlåtande, bestämt yrkade på avskaffande av de opersonliga rösterna, att vi vidare yrkade på den dubbla rösträttens avskaffande vid landstingsmannaval, och således helt och hållet bröto med dessa punkter i de gamla bestämmelserna? Det är då verkligen ingen överensstämmelse. Men vidare: hur kan någon överensstämmelse finnas mellan herr Hildebrands uppfattning nu och vår uppfattning då, när vi uttryckligen sade ifrån, att det endast var *för det dåvarande* som vi icke voro färdiga att taga upp en revision av den kommunala röstskalan, och att vi i varje fall funno — redan då — denna röstskala vara »godtycklig» och utan »inre grund»? Slutet sig herr Hildebrand verkligen till denna liberala förklaring av 1912 — då är han ju i principen motståndare till skalan. Och slutligen: de anledningar, som år 1912 gjorde, att vi *då* ej ville föreslå en fullständig revision, hava sedan dess förfallit. I utskottsutlåtandet heter det, att anledningen till att man icke då ville taga upp den stora frågan, som det direkt sades, »för närvarande», bl. a. var att man ville avvakta resultatet av utredningen om den kommunala beskattningen, varvid det tillades, att man då också ville taga upp frågan om en revision av kommunalförordningarna i olika riktningar? Nåväl, nu är ju frågan om den kommunala beskattningen sedan flera år tillbaka under behandling. Det bebådas, att den skall komma fram, när som helst, och just det hindret — om det var något hinder, vilket jag ju kan lämna därhän — håller således på att förfalla. Från den synpunkt, som anlades 1912, kan det tvärtom vara skäl att just nu finna tiden vara inne att taga upp den kommunala rösträttsfrågan, eftersom den nu kan komma i sammanhang med den kommunala beskatt-

Om den kommunala rösträtten.
(Forts)

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

ningen. Herr Hildebrand har visserligen gjort gällande, att det skulle bliva ett hinder för ändring av rösträttsbestämmelserna, om man nu får en progressiv beskattning i kommunen. För mig ställer sig saken tvärtom, och jag ber att få spörja: tror verkligen någon inom denna kammare, att om det blir en genomgripande förändring i den kommunala beskattningen, det skall lyckas att få andra kammaren en gång till med på att göra upp en ny röstskala, avpassad efter denna nya beskattning? Nej, alldeles tvärtom, det blir nog så, att den nya kommunala beskattningen pressar ytterligare fram frågan om ett *lösgörande* av rösträtten från beroendet av själva skattetalen.

Om den andra punkten i 1912 års utskottsuttalande, förhållandet mellan statskontroll och rösträtt, har jag redan yttrat mig både i mitt första anförande i dag och vid frågans behandling i fjol. Vi ha helt enkelt lärt av erfarenheten, att här ej torde erfordras några större förändringar. Hela herr Hildebrands försök att skyla sig med en liberal mantel från 1912 är således fullständigt förfelat.

Herr Hildebrand har vidare anført, att han anser sig kunna visa på förhållanden i utlandet, som skulle ådagalägga nödvändigheten av en starkare statskontroll, för den händelse man ger en lika kommunal rösträtt. Det har redan svarats upprepad gång på den satsen, och herr Palmstierna har nyss, i överensstämmelse med vad jag anført i mitt inledningsyttrande, pekat på, att det helt enkelt icke går att jämföra förhållandena i exempelvis England med förhållandena i Sverige. Men till yttermera visso och till tjänst, icke för den tyvärr nu frånvarande herr Hildebrand, utan för dem, som följt hans anförande, skall jag säga ifrån en gång för alla, att det är komplett oriktigt allt detta tal om att man i England har någon statskontroll av den utomordentliga omfattning, att den kunde tjäna till mönster för en mera ingripande ökning av statskontrollen i Sverige. Det är oriktigt, det har bevisats vara oriktigt, och en resumé av bevisningen har framlagts redan i konstitutionsutskottets utlåtande i fjol. Men det hör naturligtvis till pjäsen, att liksom högern i utskottet och i denna kammare icke diskuterar, så läser den icke heller de utredningar, som framkomma. Vore det icke skäl att se efter vad som i detta utlåtande är framdraget om de engelska förhållandena, innan man återigen kör med dessa många gånger slaktade bockar? Ty det är ingenting annat än bockar.

Slutligen har herr Hildebrand förmenat, att högern icke behöver göra något yrkande om nya kontrollåtgärder från statens sida, ty högern vill ingen ändring i själva skalan. För herr Hildebrand står saken så, att den graderade skalan själv är en garanti, och endast den, som vill ha bort dessa, behöver föreslå andra garantier. Vad är nu detta för sätt att leka kurragömma! Då vi säga, att vi icke anse några väsentliga skärpta garantier behövliga för den lika rösträtten, är det ju fullkomligt barockt, att vi måste komma med förslag till sådana garantier för högerns vackra ögons skull. Om högern säger, att problemet om den kommunala rösträttens ändring till lika rösträtt överhuvud icke kan upptagas till diskussion, därest icke andra garantier skapas, så är det ju högern som kombi-

nerar frågorna och icke vi, och då måste det vila på högern, men icke på oss att hitta på dessa ytterligare garantier. För övrigt kan även i det sammanhanget omnämnas, att vissa nya anstalter till tryggande av lugnt övervägande och prövning vid de större beslutena verkligen äro ifrågasatta i de liberala motionerna, så att aldeles utan hänsyn kan man icke lämna de synpunkterna.

Det kan, mina herrar, vara nog med detta; debatten har ju redan varat länge. Så mycket tror jag verkligen vi skola kunna säga, att den bebatt, som nu är förd här, den har, jag hoppas en gång för alla, dragit ett brett streck över hela den förhoppning, som den svenska högern tycks ha hängivit sig åt i fjol och i år, nämligen att över hela den kommunala rösträttsfrågan breda det stora tigan-dets dok. Det går icke att tiga ned denna fråga. Resultatet av hela den taktiken blir endast det, som har förekommit i denna kammare och som, jag säger det rent ut, innebär att den svenska högern i ett av våra mest brännande samhällsproblem har fått finna sig i att sitta på de anklagades bänk. Den sitter på de anklagades bänk icke endast på grund av sin uppfattning av själva saken — det är ju dess rättighet att ha en sådan uppfattning — utan på grund av dess försök att skjuta undan en väldig samhällig angelägenhet endast med det enkla dekretet: vi ha makten, vi vilja behålla den, vi resonera icke. Den taktiken kommer icke att gå i fortsättningen, lika litet som den har gått hittills. Jag riktar icke någon vädjan till minoriteten i denna kammare, ännu mindre någon vädjan till majoriteten i den första kammaren, som icke hör min röst och som, om den hörde denna röst, naturligtvis skulle slå den i vädret, men jag är viss om, att med eller utan vädjan skall det som i dag är sagt om den kommunala rösträttsfrågan gå ut över Sveriges land på ett sätt, som jag tror, att den svenska högern trots alla sina starka försänkningar kommer att få lära känna frukterna av, när det gäller. Högern har ännu en gång i denna fråga ställt sig på den ståndpunkten, att den krassa maktbesittningen skall vara lösen för behandlingen av en stor samhällelig angelägenhet. Det går till en tid, mina herrar, att operera med sådana faktorer, men i längden går det icke. Ty hurudan också den tid är, i vilken vi leva, ännu har den icke i svenska sinnen lyckats att totalt värka bort all känsla för rätt och jämlikhet och för solidaritet mellan olika samhällsklasser och olika lottade medborgare. Den känslan tror jag tvärtom växer sig starkare under krigtidens prövningar, och den har redan växt sig så stark, att den börjar även att fordra något och icke blott ödmjukt förhöra sig, om man gunstbenäget skulle vilja giva efter från dem som makten hava. Den känslan kommer att bli starkare och starkare, alltefter som tiden visar, hur oändligt viktigt det är, att vi bliva ett folk, som verkligen bygger på de medborgerliga krafterna och icke på penningen. I tillit till den känslan är det vi i dag framtvingit denna debatt, vi, som nu kämpa för ett bifall till utskottets hemställan, göra det under full förvisning, att sanningen och rätten skola segra en gång också i vårt land, om de också icke segra i dag i den svenska penningskalans första kammare.

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag skall icke med många ord belasta kammarens protokoll, men då detta är en stor principfråga och då den legat mig nära om hjärtat, långt innan jag blev riksdagsman, och jag icke funnit anledning att andra ståndpunkt vare sig i denna eller andra frisiunade reformfrågor, så må det tillåtas mig att yttra några ord.

Jag kan då såsom utgångspunkt välja ett yttrande av herr Hildebrand, som sade, att högern tagit sikte på väsentliga moment i denna fråga. Ja, man kan ha olika åsikter om vad som är det väsentliga i frågan, men vid genomläsning av den liberala partimotionen verkar den åtminstone på mig så moraliskt övertygande, liksom även i andra avseenden övertygande, att jag måste gå med på den linjen, att det väsentliga här det är och förblir personlighetsprincipen. Det brinner, mina herrar, en helig eld i detta reformkrav, och varhelst den heliga elden brinner, där kan den icke släckas. Det är kristendomen, som fastslagit, att varje människa har ett lika stort värde som varje annan människa, och där detta utan fara för staten kan omsättas i lagstiftningen, där är det vår ovillkorliga skyldighet att göra det. Jag kan icke förstå, hur man kan bäva för följderna av en reform i denna riktning, då staten själv låter folket med allmän och lika rösträtt bestämma statens öden, som äro ofantligt mycket viktigare än kommunernas öden. Skall då icke staten kunna tillåta kommunerna att på samma sätt få bestämma sina mindre viktiga öden?

Detta är vad jag har att säga åt högerhåll. Nu kan jag för min del aldrig, därför att mitt samvete förbjuder det, gå med på ensidiga partiprogram, utan jag måste säga, vare sig åt höger eller vänster, vad jag har på hjärtat, och då har jag alldeles särskild anledning att rikta ett ord åt vänsterhåll eftersom två vänstertalare, den ena från det socialdemokratiska och den andra från det liberala partiet, ha dragit in försvarsfrågan i denna debatt och hållit fram den gamla och riktiga kombinationen mellan rösträtt och försvar. Det gjorde herr Hallén i några varma ord, då han talade om de tyska skyttegravarna, och det gjorde även herr Nilson i Örebro i de vackra ord han yttrade om plikten att stupa för kung och land. När man från vänsterhåll för fram med fullt riktiga motiv och med varmt hjärta kravet på folkets rätt, så vill jag be, att man också från samma håll låter folket få utveckla och förbättra sina brandredskap, så att det icke brinner inne i den väldiga eldsvåda, som nu går över hela jorden. Den ena efter den andra av herr Lindhagens republiker går nu med i kriget, men de tre konungarikena här uppe i norden stå ännu och vilja stå utanför kriget. Men vi måste vara beredda, då kriget kommer oss närmare och närmare, att förbättra våra brandredskap. Det är den vädjan, jag vill särskilt rikta till herr Nilson i Örebro i anledning av hans motioner vid denna riksdag, om vilka jag icke kan finna annat, än att de gå i motsatt riktning.

Jag ber av en tredubbel bevekelsegrund få yrka bifall till utskottets hemställan: för det första emedan kristendomen fastslår, att änkans skärv skall värdesättas lika högt som rikemannens penning,

för det andra emedan det är ett ovillkorligt statsintresse, att personlighetsprincipen här blir tillgodosedd, och för det tredje därför, att rösträtt och försvar hänga ouplösligen samman och att åt dem, av vilka man fordrar att de skola giva sitt liv för fosterlandet, man också måste giva dem rättigheten att i sin egenskap av medborgare värderas lika.

Av denna tredubbla bevekelsegrund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Räf: Då herr Hallén hade ordet, vidrörde han en kommun, som jag tillhör, nämligen Bankeryd, och det lyckliga förhållandet inträffar verkligen här, att, såvitt jag rätt kunde uppfatta hans ord, vi äro fullständigt överens om förhållandena i Bankeryd. Jag fick nämligen den uppfattningen, att herr Hallén ansåg sig belåten med förhållandena där, och det är jag också. Jag vill då säga vidare, att dessa förhållanden i Bankeryd de ha skapats på den nuvarande röstskalans grund, och jag ser således, vad den skalan till äventyrs har utträttat, men däremot vet jag icke, vad som skulle komma att utträttas under den röstskala, för vilken herr Hallén gör sig till tolk. Jag är av den åsikten, att man bör alltid hellre taga det säkra för det osäkra än välja det osäkra. De medlemmar, som här i dag giva sig ut för att vara profeter och för att kunna sia om tillkommande ting, dem respektar jag, i den mån de till äventyrs ha profetisk ande, men jag tror knappast, att så torra män som i allmänhet riksdagsmän äro, besitta den egenskapen, och att beräkna av omständigheter, som nu föreligga, hur framtiden skall gestalta sig, det tror jag rakt icke på möjligheten av.

Nu har vidare herr Hallén anfört några statistiska uppgifter, som skulle bevisa förhållandet mellan rösträtt och skatteplikt. Det förhåller sig verkligen så, att konstitutionsutskottet lät inhämta sådana uppgifter för 93 kommuner, men dessa uppgifter kommo så sent, att vi icke kunde få in dem i konstitutionsutskottets föreliggande utlåtande, utan de ligga kvar i utskottet. Herr Hallén har nu anställt vissa betraktelser över dessa siffror, som finnas i det meddelandet, men herrarna få komma ihåg, att det var herr Hallén som gjorde dessa betraktelser och det var icke konstitutionsutskottet. Nu går det väl på det sättet, att frågan faller i år och kommer tillbaka till nästa år, och då få herrarna se vilka betraktelser konstitutionsutskottets höger till äventyrs kommer att göra över samma statistiska uppgifter. Jag är alldeles viss om, att dessa betraktelser icke komma att sammanfalla med de betraktelser, som herr Hallén här gjort.

Om jag ser på vad utskottets reservanter redan ha sagt så framgår av dessa siffror och uppgifter, dels att de lägst beskattade redan nu äga ganska stora möjligheter att göra sig gällande inom kommunerna och dels att införandet av lika kommunal rösträtt skulle giva *all* makt i kommunerna åt dem, som blott med en myc-

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

ket ringa del bidraga till de kommunala bördorna. De skulle alltså få all makt.

Vidare ber jag att få konstatera, vad jag sade i början av debatten, nämligen att vi med den diskussion, som i dag sku'le komma att hållas, näppeligen skulle få fram några nya saker. Det samma sade utskottets ordförande icke mindre än tre gånger i sitt första anförande, och detsamma konstaterade han också i sitt sista anförande, då han sade, att han visste icke, huru många gånger han hade vederlagt samma uppgifter, som framkommit i dag på högersidan. Det är alltså förhållandet, att kammarens ledamöter rakt icke fått någon behållning av den diskussion, som förts i dag. Men klockan är nu 3, och vi ha förlorat fyra timmar av det dyrbara riksdagsarbetet på något, som icke givit några som helst nya uppslag. Jag förmodar, att vi känna oss synnerligen bebitna med den diskussion, som sålunda har blivit förd. Det enda, som verkligen är nytt i denna sak har kommit, såsom det vanligen kommer, från herr Lindhagen. Han har tagit fram en fråga, som skulle göra susen i det hela. Jag vill icke nämna den.

Vidare skulle jag vilja säga, att de motioner, som ligga till grund för konstitutionsutskottets utlåtande i frågan ha sin huvudtyngd icke i frågan om de kommunala angelägenheterna, utan huvudtyngdpunkten i alltsammans är en politisk angelägenhet. Det är så gott att erkänna det en gång för alla. Det är förklädet, som man sätter på det hela, när man kallar det frågan om den kommunala rösträtten, men egentligen syftar alltsammans på den där kammaren på andra sidan väggen: där är tyngdpunkten i det hela.

Jag skulle också vilja säga, att det vore utomordentligt bra, om jag kunde tro på de skäl som framkallat de bravorop, som i dag förnummits här i kammaren. Men jag tror precis tvärtom, och däri, mina herrar, ligger omöjligheten för oss att någonsin komma överens i denna fråga. Det är endast en viljeakt på båda sidorna, som det gäller. Om ni tro på vad ni själva sagt, är det icke underligt, att ni vilja i överensstämmelse därmed. Jag tror icke på det, och därför vill jag det icke.

Då jag förra gången hade ordet, yrkade jag avslag på första, andra och fjärde punkterna, och man blev förvånad över, att jag icke yrkade avslag även på tredje punkten. Men det förhåller sig på det sättet inom det parti, jag tillhör, att man där har full rörelsefrihet. Det är märkvärdigt, att ni skratta åt det. Det förefaller, som det icke skulle gestalta sig så på andra håll. Men det är emellertid så inom vårt parti, och därför ha jag och tre andra högerrepresentanter i utskottet gått med socialdemokraterna och liberalerna i denna punkt, och någonting mer kan man väl icke egentligen begära. Vi ha sålunda gått med på tredje punkten, som avser att den tid, under vilken obetalda kommunalutskylder medföra förlust av kommunal rösträtt, begränsas enligt i huvudsak samma grunder, som äro bestämda ifråga om den politiska rösträtten. Det är vad socialdemokraterna vilja, det är vad liberalerna

vilja, och det ha vi gått med på. Ni må icke tro, att man inom vårt parti är klavbunden, utan vi följa vad vi tycka är riktigt. Och ni skola få se, när vi komma längre fram i utlåtandet, att det icke bara är i denna enstaka punkt, som vi högermän följt liberalerna och socialdemokraterna, utan det är på flera ställen. Där vi finna edra yrkanden något så när förnuftiga, vilja vi så mycket som möjligt gå er till mötes. Det skulle vara mycket roligt att se, att man visade lika stort tillmötesgående på andra hållet, men det upptäcker jag nästan aldrig. Det beror kanske därpå, att jag ser litet dåligt. Jag har emellertid tänkt efter, om vi någon gång inom utskottet kunnat få med oss några liberaler eller socialdemokrater, men nej tack!

Nu vill jag säga, och det var därför jag egentligen begärde ordet, att när vi komma till fjärde punkten, så är det sannolikt, att högern kommer att begära votering, och därför vill jag fästa uppmärksamheten på, vad denna punkt innehåller, vilket kanske gått förlorat, sedan det lästes upp första gången. Denna punkt avser en skrivelse till Kungl. Maj:t, gående ut på att den nuvarande kommunala röstskalan avskaffas och ersättes med bestämmelser, enligt vilka var och en, som betalar skatt till kommunen, skall äga en röst. Nu få herrarna tänka efter vad jag förut sagt: det gäller icke endast den kommunala rösträtten, utan det gäller en politisk omvälvning i hela vårt land, det är den saken, som står på spel. Det gör följaktligen, herr talman, att jag har samma yrkande som förut.

Herr Branting: Herr talman mina herrar! Den siste talaren beklagade, att kammaren spillt fyra timmar av sin dyrbara tid på en sådan fråga som den nu föreliggande. Jag må säga, att det försök, som sålunda göres från högerens sida att bagatellisera denna sak, att vilja få den igenom utan att det ägnas i riksdagen tillbörlig uppmärksamhet åt en så vital huvudpunkt för Sveriges demokratisering, det betecknar och det *brännmärker* hela det partiets politik. Den debatt som här pågår, föres från högersidan i uppenbaraste känsla av partiets underläggenhet, då det gäller att med skäl och bevis samt inför rättfärdighetens domstol försvara den ståndpunkt, som partiet förfäktar. Det är tydligt, att man endast är angelägen att undvika diskussion i en av de mest brännande frågorna i vårt politiska liv, ifall man vet med sig, att man icke har synnerligen nämnvärda skäl att komma med.

Detta har också framgått fullkomligt tillräckligt av de högeranföranden, som här hållits. Man har sänt fram herr Hildebrand, den mjukaste av de talemän, som från högerens sida bruka förfäktas partiets ståndpunkt, för att tala diverse ting om utländska förhållanden, föga jämförbara med våra, men för att glida förbi de oss närmast liggande länderna, för att vi således icke skulle se eller fästa blickarna vid, hur våra skandinaviska grannländer ha det ställt i sitt kommunala liv, och huru man där genomfört grundsatsen om lika rösträtt på ett sätt, som slopat allt vad skalor heter

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

och gjort slut en gång för alla på denna orättfärdighet, som vi ha kvar i vår 40-gradiga skala. Det vill till att man är renons på argument, då man kan, såsom herr Hildebrand gjorde, peka på den starka centraliseringen i Frankrike, som gör, att den kommunala självstyrelsen är väsentligt begränsad mot vad fallet är hos oss i många avseenden. Ja, det är sant, men var så god och lägg till, att man i Frankrike har republik och att man där har två kamrar, valda på den allmänna, lika rösträttens grund. Senaten har lika såväl som deputeradekammaren utgått, fast med indirekta val, från den allmänna, lika rösträtten. Det är sådant, som konstituerar en nations politiska byggnad, det är sådant, som visar, vilken anda, som genomgår densamma. Men här försöker man förgylla upp denna orimlighet, som den 40-gradiga skalan utgör, med tal om ovidkommande ting och med jämförelser, som knappast kunna vara, jag vågar säga, fullt allvarligt menade. De stå ju i skärande motsats till att beröra sakens verkliga kärna, som är frågan, huruvida i vårt land vi skola komma fram till demokratisk likställighet inför samhällets angelägenheter i stat och kommun, eller huruvida vi skola bli stående på penningstreckets och penninggraderingens grund, denna grund, om vilken redan vår skald Verner von Heidenstam på den tid, då han ännu var i sin demokratiska period, sjöng så manande och tändande ord och därmed hjälpte till vid det genombrott för den allmänna rösträtten, som skedde år 1902.

Ja, mina herrar, här stå vi inför en fråga, vars viktigaste sida dock, såsom här betonats, icke är den kommunala. Det argument, som reservanterna från högern anfört om att all makt i kommunerna skulle samlas hos »dem som erlægga relativt litet eller i vissa fall intet till bärande av de kommunala bördorna», är ett nödfallsargument, som man skriver, därför att någonting måste sägas även på den punkten. Som om man icke visste, huru verkligen i det kapitalistiska samhället det finnes så ofantligt många medel och utvägar för dem, som sitta inne med penningens övermakt, att göra sitt inflytande gällande över människor, vilka besitta mindre av detta livets goda! Som om man icke visste, huru alla slags påtryckningsmedel kunna användas och faktiskt användas för att göra röstningen ifrån deras sida, som befinna sig i beroende ställning, icke fullt så fri, som grundlagen skulle avse och som man här naturligtvis officiellt förklarar och bedyrar, att man vill, att den skulle vara. Nej, låt oss icke sluta ögonen för verkligheten! Verkligheten är den, att även med lika kommunal rösträtt skulle det i kommunerna bli en högst betydlig olikhet mellan det inflytande, som utövas av de kretsar, där förmögenheten är hopad, och inflytandet av lika många medborgare, tagna ur de breda samhällslagren, som numeriskt skenbart skulle betyda lika men i verkligheten mindre än de förra. Vi anse, att så länge vi ha en kapitalistisk samhällsordning, är det gudi nog med det inflytande, som penningen i alla fall trots de mest demokratiska institutioner alltjämt kommer att utöva, och vi ha sannerligen icke behov av att penningens i dess eget väsen liggande makt ytterligare premieras

och förstärkes genom tillägg av några som helst graderade röstskalar.

Men jag går över från detta till att påpeka, vad som erkändes av den siste talaren vara frågans kärnpunkt, och som reservanternas tala om i sin andra sats, där det heter, att »den kommunala rösträttens anordning är en väsentlig grundval för den bestående karaktärsskillnaden mellan riksdagens båda kamrar». Ja, där ha vi det — »den bestående karaktärsskillnaden»! Det förhållandet, att vi ha i det svenska folkets representation infört en till synes överkomlig dualism, det förhållandet bottnar i den 40-gradiga skalan. Där är det, som det gäller att bryta det motstånd, som nu reses från ett privilegierat mindretal mot att göra svenska folket till herre i sitt eget hus. Där går vägen fram, och vi socialdemokrater ha så mycket mera skäl och bättre rätt att peka på den vägen, eftersom vi aldrig någonsin varit med om den uppgörelse, den kompromiss, varigenom 1907 och 1909 den dåvarande ministären Lindman genomförde förändringen från den gamla absurda, omöjliga 100-gradiga skalan till den nuvarande 40-gradiga. Vi protesterade redan då, vi krävde den lika rösträtten och vi ha stått kvar konsekvent på den ståndpunkten, och i dessa tider se vi, hur vår ståndpunkt mer och mer vinner anklång i vårt land. Vi ha ju sett, hurusom för icke allt för länge sedan det liberala partiet, i full överensstämmelse med sina egna principer, lämnat sin tveksamhet i denna punkt och gått med på den lika kommunala rösträtten, så att i denna vitala punkt nu omsider står i vårt land en enig vänsterfront emot det privilegierade fåtalet.

Det är utmärkt, att man kommit så långt, men det kräves något mera. Det är icke nog med att vi kunna peka på detta faktum, att en enig vänster kräver lika rösträtt, det vill till, att vi också verkligen få bort det hinder, som nu ligger i vägen för vårt folks utveckling, detta hinder, som bottnar i att penningen ytterst är den, som bestämmer sammansättningen av majoriteten i medkammaren där inne. Det är det hindret det gäller! Så länge det står, stranda alla våra försök att kunna komma någonstans här i landet i avseende å gamla, länge sedan mogna och övermogna reformkrav på olika områden. Alla försök från andra kammarens sida att komma till rätta med oresonligheten hos en majoritet där inne stranda alltjämt på den minoriteten hos folket, som är majoritet där inne, alla dessa försök stranda alltjämt på denna situation, att den 40-gradiga skalan betryggar åt denna minoritet inom nationen ett orimligt inflytande, ett absolut veto mot nationens vilja.

Här gäller ej blott att konstatera detta och ej blott således att på det klaraste och eftertryckligaste säga ifrån, att nu står allt vad svensk vänster heter enig i detta krav på lika kommunal rösträtt, utan även att göra något, för att man där inne måtte känna, att här går det icke längre att fortsätta med ett motstånd av den art, som man hittills visat på denna punkt. Vi, som varit med något längre, minnas ju, hur man omedelbart efter 1907 och 1909

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

års reform pekade på denna såsom så kolossalt omfattande, att nu kunde vi lägga oss att sova på vårt öra beträffande alla författningsreformer en lång tid framåt. Jag tror att tidens tecken dock tyda på att en sådan ståndpunkt nu om någonsin är förlegad och att det därför gäller, att man här även inom den svenska högern en smula besinnar den tid, i vilken man sökt varder, ifall man icke vill, att händelsernas utveckling skall taga ett förlopp, som rycker med sig icke blott den 40-gradiga skalan utan därutöver åtskilligt annat, som man är ännu mera fäst vid inom första kammarens majoritet än man är till och med vid detta palladium för sin egen makt. Omständigheterna, som vi se omkring oss ute i världen, äro sannerligen sådana, att de borde verka till upplysning och som manande eldstungor gentemot dem, som vilja förstocka sina hjärtan alltjämt mot tidens tecken.

Det har redan påmint under denna diskussion något om detta. Förr kunde vi, som krävde en demokratisk ordning, väsentligen blott se på västerns stater. Vi fordrade starkt, att man måtte se till att fönstren slogos upp mot västerlandets demokratier och mot våra grannländer, att vi måtte se, huru utvecklingen där tagit form i alltmera utpräglad demokrati. Nu ha vi icke blott att se till väster utan även till öster, nu ha vi att se, att det folk, som vi sett ned på på grund av att det underordnat sig alltför länge ett system, som vi svenskar anse, att vi icke skulle tolererat ens en enda dag, att detta folk sprängt sina bojar; nu se vi, hur man där går ett radikalt och stort steg förbi oss, fram förbi det gamla enväldets former, som sjunka tillsammans i grus och spillror, och hän direkt mot en demokratisk republik. När vi se sådant, när vi se alla tidens händelser, när vi därjämte se, hur under intrycket av dessa världsomskapande händelser, dessa de största händelser sedan franska revolutionens tid, man till och med i den gamla solitt uppbyggda junkerstaten där söderut, börjar känna, att nu är tiden kommen, då demokrati icke kan tvärt avvisas eller ens ställas på framtiden, utan då man mer och mer blir tvungen att kasta ett eller annat åt dem som börja bli åtoliga — ja, när man ser allt detta, skulle då vår första kammares majoritet ensam gör sig blind och döv för tidens tecken? Ja, i så fall, mina herrar, i så fall tvekar jag för min del icke ett ögonblick att säga, att i och med detsamma den proklamerar samma sats som herr Räf här har gjort, att det är omöjligt att komma överens, därför att vi icke vilja släppa något av vår makt, ja, i samma stund har den själv utmanat allt Sveriges folk på ett sätt, som tvingar detta svenska folk att se sig om efter kraftiga och verksamma medel, verksammare och kraftigare än några hittills använda, för att komma till rätta med den majoritet, som således icke *vill* ta reson, icke *vill* akta på tidens tecken.

Det är visst och sant, att vi skola och vilja här i landet i det allra längsta söka att forma vår utveckling i den lojala, fullt lagenliga riktning, som av gammalt är god svensk tradition — jag är viss om att jag har en enhällig anslutning inom det parti, vars

Om den kommunala rösträtten.
(Porta.)

ordförande jag har äran vara, bakom mig, när jag uttalar denna fullständiga lojalitet för de lagliga vägarna. Men det finns situationer, då motståndets envishet och förstockade blindhet tvingar även dem, som vilja gå dessa vägar, att överväga, hur man skall kunna bryta detta motstånd. Ty aldrig kommer det dock att ske, att en minoritet i detta svenska land kommer att kunna topprida det stora flertalet av nationen genom att säga nej och nej och nej och med hänskratt och med åthävor av övermod avvisa vad som är den enkla demokratiens krav, den lika rösträtten även beträffande grundvalen för första kammaren, så länge vi ha en sådan.

Ja, medborgare — ja, det må vara sagt, jag står vid det ordet, vi äro ju alla svenska medborgare, och det må icke förtäckas mig, att jag begagnar det uttrycket i detta sammanhang; det skadar icke, att det ordet sägs här — det som här bör sägas är verkligen en maning till första kammarens flertal att även det aktar en smula på, att vårt land, vårt folk aldrig någonsin kommer att finna sig i att bli, som någon här sade, »ett museum av relikier i författningshänsende». Vårt folk kommer sannerligen icke att finna sig i att här, när den nya tiden klappar på portarna, stanna vid sådana ömkliga halvmesyrer, som att man skall minska tiden, varunder diskvalifikation äger rum för dem, som kommit efter med sin skatt till det kommunala, från tio år till tre år. Tack så mycket, herr Räf! Tiden är förbi för den sortens reformer, det är icke år 1917, som man kommer och bjuder svenska folket dylikt. Det är endast betecknande för andan hos dem, som ingenting vilja se av vad som försiggår omkring dem, som ingenting lärt av historien och av samtidens historia och som ingenting glömt av hela sin gamla förstockelse och som därför alltjämt bära fram den — någon gång med en smula kruserlighet av den sort, som i detta storslagna reformprojekt omtalas.

Ja, jag yrkar bifall till det förslag, varom även mina partivänner gått med här i utskottets kläm, under framhållande självfallet, liksom de ha gjort, att vi måste komma längre, men att här är den viktiga, närmaste punkten, där vi alla böra söka sluta enigt upp, för att verkligen visa landet, att vi förmå icke blott att uppställa mål långt borta, utan även att göra någonting för att genom samlad makt förverkliga dem. Och jag vågar en gång till rikta den maningen till första kammarens höger, att den i alla fall tänker sig en smula före, huruvida tiden är sådan, att den gamla non-possumus-taktiken icke kan komma att bli för högern själv mera ödesdiger, än vad denna i detta ögonblick inbillar sig att den kommer att bli.

I detta yttrande instämde herrar *Björling, Rydén* i Malmö, *Ingvarson, Hansson* i Sölvesborg, *Borggren, Thorsson, Berg* i Munkfors, *Bäcklund, Larsson* i Västerås, *Ericsson* i Arboga, *Hallén, Hedström, Kropp, Lindqvist* i Kosta, *Sterne, Svensson* i Skönsberg, *Norin, Edbom, O. Nilsson* i Örebro, *Tysk, Lindström, Helger, Sjöblom, Borg, Holmström, Nilsson* i Kristianstad, *Linders, Sköld, Lovén, Johansson* i Kullersta, *Höglund* i Strömstad och *Hansson* i Gårda.

Om den kom-
munal röst-
rätten.
(Forts.)

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! När jag på anteckningslistan framme på talmansbordet såg herr Brantings namn, väntade jag mig något mindre vanligt. Men jag får verkligen bekänna, att mina förväntningar betydligt överträffats. Dock vill jag gärna giva det erkännandet, att ifråga om agitatorisk schwung detta anförande var synnerligen framstående. Det är likväl ett par av de agitatoriska medel den ärade talaren använde, mot vilka jag till en början skulle vilja inlägga en bestämd gensaga.

Han har kommit och framhållit mot politiska motståndare, att de bli »framskickade»; han vill därvid tydligen suggerera ett slags uppfattning, att hans motståndare, de tala icke av sin egen personliga övertygelse, utan skickas bara fram; annat är det med herr Branting och hans meningsfränder. Jag tycker icke, att detta är en så skicklig debattör värdigt.

Sedan kom han också med en del uttalanden, att motståndarna blandade in saker, som icke hörde hit och att de ställde en del frågor i skev belysning. Ja, skulle vi vilja på den sida jag tillhör behandla våra motståndare på samma sätt, så skulle jag kunna göra ett nummer av vad herr Branting exempelvis sade ifråga om Norge. Han talar om rösträtten där, men glömmer han att nämna i detta sammanhang, att det finns ett bestämt skattemaximum, ett kommunalt skattemaximum, och att detta maximum fastställts på samma gång som rösträtten utsträckts för att få garantier mot missbruk.

Här har samme talare också framhållit, och med en viss rätt, att förmögenhetens, rikedomens, penningens makt och inflytande i samhället kan icke omintetgöras. Och jag skulle vilja säga, att vad som synes mig så gränslöst motbjudande, om jag ser exempelvis på Nordamerikas Förenade Stater och även i viss grad på franska republiken, är att — ehuru väl i dessa republiker formerna, de statsrättsliga och andra, giva vid handen, att det finnes en till ytterlighet gående jämlighet i alla avseenden — det likväl icke torde finnas något land i världen, där penningen banar sig fram till makt på sådana krokvägar, smygvägar och andra slags vägar, som i Förenade Staterna och delvis även i Frankrike. Hela samhället genomsyras av detta, så att vad som det borde vara och vad många tro, att det är, står i skärande motsättning till vad det verkligen är. Då anser jag det vara ofantligt mycket bättre med något så bristfälligt — det erkänner jag — som en graderad skala, där de mera förmögna och på samma gång större skattedragande hava ett i lag bestämt, något större inflytande på de kommunala ärendena än vad de mindre skattedragande ha, och detta särskilt om man tänker på en blivande skatte-reform. Det förefaller mig mycket, mycket bättre, att man har det så än att få bort denna graderade skala och kanske få bevitna, att penningarna taga sig samma krokvägar, smygvägar som där borta i republiken på andra sidan Atlanten. Det är detta som är det för samhället farligaste och mest förgiftande, och detta hoppas jag, att vi komma att i största möjliga grad vara befriade från.

Sedan kom den föregående ärade talaren till det som egentligen var kärnpunkten i hans anförande. Det var frågan om vår författ-

ning. Han ansåg, att nu gäller det vår författning, att få en vittgående författningsändring. Han tycktes verkligen anse som ett par föregående talare, att vi äro i färd här i landet att komma alldeles efter i politisk och statsrättslig utveckling. Jag tror, att detta är fullständig felsyn och förräder en bristande historisk insikt och ett bristande sinne för proportioner, som är alldeles förvånansvärd. Vi hava här en författning, som varit mycket mera demokratisk än den i de flesta andra länder i Europa, och inom denna författnings ram har det varit möjligt att decennium efter decennium, är efter är föra fram utvecklingen i allt mera demokratisk riktning, så att demokrati och det demokratiska inflytandet är större i år än för fem år sedan, var större för fem år sedan än för sex år sedan o. s. v. Här har pågått en starkt demokratiserande utveckling. Den har kunnat tränga fram och göra sig gällande inom den författning vi hava inom landet, och det är ett fullständigt överskattande av formens betydelse att liksom tro, att all demokratisk utveckling skall vara avskuren endast därför att denna graderade skala består eller att andrakammerssystemet är så ordnat, som det här är. Det är icke bara de konstitutionella formerna, som här hava betydelse, utan samhällsordningen ger nytt innehåll i formerna. Så har skett under senaste år och så kommer antagligen att framgent ske, och när samhällsordningen gått så långt i demokratisk riktning, kommer sedan som regel även formernas förvandling såsom en naturlig följd därav. Jag tror på en utveckling åt det hållet, och den utvecklingen är mycket naturligare och mycket sundare. Därför känner jag mig övertygad om, att den konstitutionella utvecklingen icke alls behöver gå så långt och i en sådan riktning, som herr Branting och hans meningsfränder tänka sig. utan min övertygelse är, att ett land med statsformer ungefär sådana som vi ha kan utveckla sig ofantligt långt i rent demokratisk riktning.

När då herr Branting säger, att på den sida jag tillhör det är författningen vi försvara, så erkänner jag gärna, att även detta är riktigt. Det är författningen vi försvara, den författning, som har medgivit vår senaste utveckling och som helt visst medger en god och sund och frisinnad utveckling även i framtiden. Det är om den författningen jag och andra vilja slå vakt. När man hänvisar oss till vad som händer i världen, är det alldeles klart, att det är märkliga saker och ting, som nu hända, men å andra sidan må man komma ihåg, att ju hastigare, ju radikalare utvecklingen försiggår på vissa håll, desto större är faran för, att det goda, som där kan hava vunnits, icke blir bestående. Jag vill därvid hänvisa till, att mycket snart efter franska revolutionen kom den heliga alliansen.

Herr Palmstierna: Herr talman! Ett par ord som replik till herr Hildebrands anförande! Herr Hildebrand lät förstå, att den föregående ärade talaren, herr Branting, icke hade lämnat fullt rikliga upplysningar om förhållandena i andra länder, och att han själv gärna skulle ingå på en kritik av det; men då må jag säga, att den

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

(Om den kom-
muna röst-
rätten.
(Forts.)

kritik herr Hildebrand kom med, vid närmare påseende brister omedelbart sönder.

Låt oss taga Norge. Det var icke alls så, herr Hildebrand, att vid införandet av den *lika* rösträtten sattes skattemaximum. Situationen var en helt annan. Det var fråga om den *allmänna* rösträttens införande och att även icke skattebetalande skulle vara med.

Sedan hade herr Hildebrand den verkligt originella idén — jag märker, att han icke måtte ha hört mitt anförande — att stå och tala om, att vad i själva verket sker med bevarandet av den 40-gradiga skalan, det är, att man icke låter penningen få detta inflytande över det politiska livet, som förefinnes till exempel i Förenata staterna och i Frankrike. Nå, spørsmålet om penningens inflytande över huvud taget i samhällslivet är ju beroende på graden av den kapitalisering, som samhället har, penningehushållningens mer eller mindre överväldigande inflytande; men att lägga saken så, att, därför att vi ge åt penningen *också* en politisk och kommunal makt, så *minska* vi dess inflytande i samhället, det må jag verkligen säga, herr Hildebrand, är en i högsta grad originell bevisföring för bevarandet av det nuvarande läget. Det är ju tvärtom så, att *förutom* den makt och de möjligheter, som kapitalet har i Frankrike och i Förenata staterna, där en kraftig folkopinion för övrigt nu håller på att skapa sundare förhållanden, har man *här i Sverige* också detta politiska uttryck och dessa maktmöjligheter i den 40-gradiga skalan.

Jag vet icke om kammarens ledamöter läst en mycket egen- domlig artikel, som professor Kjellén hade häromdagen i Nya Dagligt Allehanda. Han var inne på precis samma tankegång som herr Hildebrand, ehuru herr Hildebrand var något försiktigare. Han berörde revolutionen, förändringen av formerna för det yttre samhället. Vad betyda i själva verket de yttre formerna, menar han, det inre är ju dock fortfarande detsamma. Förändringen av det inre väsendet, som i själva verket är det utslagsgivande i allt liv ändras icke därför att formerna förbytts och som i Ryssland republik införes. Tror verkligen herr Hildebrand, att man på sådant sätt kan bagatellisera vad som här är fråga om? Nej, i själva verket är den tyvärr alltför kännbar den makt, som tynger det svenska statslivet. penningemakten, som den nu är inskriven i våra lagar. Den är en realitet, vars inflytande över samhället, er angelägenhet att bevara. den röjer. Det är sant, som herr Hildebrand säger, att ändringen av statsformerna plägar komma efteråt, sedan de verkliga ekonomiska och sociala förändringarna i samhällets struktur skett. Då skrives sedan förändringen in i statens lagar. Men det gäller att se till vad klockan är slagen. Det gäller för den svenska högerns ledare, att se till den rätta tidpunkten, det gäller att ta varning, ty, som Macaulay yttrade: statsformerna måste anpassa sig efter nationens rörelse, i annat fall kommer revolutionen.

Herr Lindhagen: Jag skall också be att i likhet med herr Hildebrand få ge herr Brantings anförande mitt varma erkännande.

Jag kände också tydligt någonting av de fläktar, som han upplevat i Petrograd, och jag kan icke annat än lyckönska vårt svenska folk om dessa fläktar med honom nu kommit till oss tillbaka.

Emellertid var det en punkt i herr Brantings anförande, där den stora kraften utbyttes mot någonting mera stapplande, och det var där han skulle försvara, varför han på sina anförda skäl yrkade bifall till liberalernas förslag och icke till det socialdemokratiska förslaget, vilket jag yrkat bifall till.

Jag vill då säga det, att jag står på samma ståndpunkt som herr Branting, att jag hoppas, att den naturliga utvecklingens och rättsmedvetandets patryckning, tolkad av ett enigt folk, skall även kunna på frivillighetens väg, på den legala utvecklingens väg omskapa de mest absurda förhållanden. Jag tror därför, såsom herr Branting hoppades i första hand av högern, att denna höger skall vara i stånd att »avskaffa sig själv», som det brukar uttryckas, samt därjämte sina institutioner icke blott inom riksdagen utan även på de högsta topparna. Så äro vi äntligen ense på den punkten, där det stått så många olika meningsbrytningar förut. Alltså, låtom oss hoppas, att den skall avskaffa sig själv!

Då det talades om, att i dessa tider vi väl skola gå fram något mera helgjutet och icke med halvmesyrrer, som herr Branting talade om, så vill jag fråga, varför det svenska socialdemokratiska partiet skall tvingas att fortfarande gå i ledband, falla undan och framföra som sin fana de liberala ledarnas kompromisståndpunkter och icke få i dessa frågor framföra åtminstone ett rimligt maximiprogram, till vilket jag är övertygad att även de liberala ledarna, när de få tillstånd därtill, omsider skola med glädje ansluta sig. Jag kan icke finna, att detta är något i den ryska revolutionens tecken att begära, att rösträttsstreck skola bara något modifieras, och begära lika rösträtt men icke allmän rösträtt, som är principiellt genomfört i det politiska livet och till på köpet hålla på ett skattestreck. Därför, herr talman, ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall under punkterna 3:o och 4:o till den socialdemokratiska motionen, som också är de åtta liberalernas motion för tio à tretton år sedan.

Herr Branting: Jag nödgas med anledning av herr Lindhagens senaste yttrande säga ett par ord. Jag var sannerligen icke alls tveksam eller stapplande beträffande mitt yrkande. Jag finner för min del, att det är av oerhörd och genomgripande vikt, att man kan åstadkomma en enig vänsterfront på denna punkt för den lika rösträtten, som är kärnfrågan i detta ögonblick. Jag är för min del absolut övertygad om, att det enda politiskt sunda och kloka är, att vi här i andra kammaren enigt sluta upp omkring den ståndpunkt, som andra kammarens representanters flertal inom konstitutionsutskottet intagit. Jag kan icke alls finna, att det ligger någon reson i att bryta sönder den endräkten, därigenom att man på samma gång blandar in i denna fråga frågan om en utsträckning av den kommunala rösträtten även till sådana, som icke betala ett enda öre i kommunalskatt. Uti våra tidigare motioner hava vi alltid på den punkten begärt en utredning och en skrivelse. Här kunna vi vinna

Om den kommunala rösträtten.

(Forts.)

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

enighet beträffande det väsentliga yrkandet, och jag finner det vara det enda rimliga och möjliga, att vi på denna fråga försöka verkligen åstadkomma denna enighet. Vad betyder det ifall här i andra kammaren många skulle följa herr Lindhagens locktoner och försöka splittra sig sönder? Jo, det betyder återigen, att andra kammaren står med olika yrkanden och går fram på olika linjer, medan man i första kammaren förstår, att till en splittrad andra kammare har man sannerligen icke att taga allt för stor hänsyn. Nej, här vill det till, att enigheten bevaras, och jag beklagar för min del, att herr Lindhagen genom detta sitt senaste inlägg sökt i sista ögonblicket bringa förvirring och störande av denna endräkt.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Herr Branting uttalade i sitt första anförande, att liberalerna här slutligen kommit till samma uppfattning som socialdemokraterna. När så är förhållandet, och när dessa båda partier nu ha så stor majoritet i kammaren, skall väl denna långa debatt icke tjäna till annat än att försöka att också få över några av oss högermän till förmån för utskottets förslag, som här är föredraget. Men trots de långa och värtaliga och till och med hotande anföranden, som här hållits, får jag för min del säga, att de ändå icke bevekt mig att frångå den övertygelse, som jag hade, då jag läste detta utskottsutlåtande. Jag står kvar på den ståndpunkt, som reservanterna ha intagit, nämligen avslag på de föredragna punkterna.

Min uppfattning stöder sig endast därpå, att jag ser denna fråga såsom en kommunal fråga. Nu är det klart, att den stora frågan är den politiska, men i alla fall jag håller mig till den kommunala frågan. Då är det först här fråga om att helt och hållet beröva — jag begagnar det ordet — bolagen rätt att deltaga i kommunernas överläggningar och beslut. Jag får för min del säga, att jag kan icke vara med om detta, alldenstund man redan har reducerat rösträtten så betydligt, som den nuvarande kommunallagen gör. Det finns ingen möjlighet för mig att kunna instämma i vad som står här, nämligen att »rösträttens gradering efter inkomst måste anses som en obillighet och en orättfärdighet». Kan det verkligen, om man ser på våra kommuner, vara en orättfärdighet, att ett bolag får utöva denna lilla rösträtt, som det har, då det är den kanske allra största skattdragaren inom en kommun? Herrarna vilja alltid betrakta bolagen såsom nästan en olycka för vårt land. Ja, det är möjligt, att det finns en och annan landsdel, som lider av dem. Men jag för min del kan icke inse annat, än att bolagsinstitutionen har fört fram vårt land till den ståndpunkt det för närvarande har på det ekonomiska och arbetsområdet. Jag bor i närheten av ett stort industrisamhälle, som numera blivit upphöjt till stad. Där finnas två ganska stora bolag, åtminstone det ena, och jag får säga, att de bolagen sträckt sina goda verkningar över omgivande stor trakt av länet. Det har givit arbete åt tusentals personer, och det betalar utmärkt bra, så att arbetarna reda sig gott. Och de som ha varor att försälja,

*Om den kom-
munalä röst-
rätten.
(Forts.)*

ha också marknad inom denna industriort med den stora arbetarpersonal, som där är. Är det rim och reson att kalla det för orättfärdigt, att detta bolag inom denna stora kommun får använda sina fyrtio röster? Ja, nu är det stad, och blir alltså en annan beräkning, men dessförinnan var det i alla fall så. Kan det vara en orättfärdighet, att detta bolag får i kommunen deltaga med denna lilla rösträtt, då det betalar en stor del av beskattningen inom kommunen? Vi ha många andra bolag inom kommunerna. Vilken kommun som helst, som har ett bolag, som sköter sig väl, får därigenom ökad skattestyrka, och för dessa kommuner skulle det varit omöjligt att få vare sig skolväsendet eller övriga institutioner så väl tillgodosedda, om dessa bolag icke funnits. Nu vill man helt och hållet vägra dem att deltaga i beslutet. Men betala måste de i alla fall. Mig förefaller det, att, om herrarna ville se på kommunerna, ni icke borde använda så stora ord i denna sak, som ni här söka driva fram och som väl även kommer att drivas fram. Mig tilltalar icke ett sådant sätt att gå åt bolagen, det vill jag säga. Jag är icke intresserad i bolag, så det är icke därför jag talar, men därför kan jag också se mera opartiskt på verkningsarna av bolagsinstitutionen.

Sedan påstås också i detta betänkande, att med den röstskala, som vi nu ha, lida innehavarna av jordbruksfastighet så betydligt. Jag vet icke vad jag skall svara på det. Jag tror, att jag känner till ganska många kommuner, men jag har ej hört några sådana klagomål från fastighetsägare eller jordbruksinnehavare. Aldrig har jag hört sådana klagomål från deras sida, att de skulle lida orättvisa i jämförelse med de övriga. Men om det förhåller sig så inom kommunerna som här i andra kammaren sägs, då måste man väl kanske anse sig ha orätt i sin uppfattning. Men det förhåller sig icke så. Om herrarna komma och predika aldrig så, så få ni dem icke att erkänna, att de lida någon sådan orättvisa genom den röstskala, som för närvarande finnes, åtminstone om ni, då ni komma och tala, vilja lämna upplysningar, som verkligen ha fakta bakom sig. Jag tycker, att man åtminstone icke behövde vara så ivrig med denna förändring — den kommer väl i sinom tid. Vi ha ju att avvakta den nya skattelagen för våra kommuner. Man vet icke, hur denna kommer att läggas. Den blir kanske helt annorlunda än den nuvarande, och då synes det, att det kan bli fråga om andra ändringar än de nu ifrågasatta, vilka kunde vara väl så rättvisa som dessa och ännu mera. Jag tror alltså att man åtminstone kunde avvakta den tiden — och den lär väl icke vara så avlägsen — då förslaget därom lägges fram.

Här har en talare återoppat ett uttalande av en riksdagsman för mycket långt tillbaka sedan. Jag har varit kamrat med den riksdagsmannen och sätter mycket värde på hans uttalanden. Men jag tror att talaren hade kunnat citera också andra yttranden från samma man. När han på sin tid, då lantmannapartiet hade majoritet inom andra kammaren, fällde det yttrande, som här lästes upp, så vet man ju, vilken strid lantmannapartiet fick föra mot

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

ett annat parti, till vilket denne man hörde. Då yttrade han också det profetiska ordet, att han ansåg, att bönderna aldrig skulle sitta i riksdagen utan vara hemma och sköta sin gård och gräva i sin jord, men i riksdagen hade de icke att göra. Det är således klart, att han hade framtidsblick även på den saken, och det lär väl också komma att bli följden, för den händelse detta förslag går igenom.

Jag ber i alla fall för min del att få yrka avslag på de föredragna punkterna — dock icke å punkten 3) — trots att här hållits så många och långa tal till förmån för desamma. Man har särskilt beskyllt oss för att högern icke skulle ha några skäl för sitt avslagsyrkande och därav de korta talen. Men jag tror knappt, att ens det långa tal, den långa predikan, som hölls av en man, med plats i närheten av mig, kommer att vinna en enda röst.

Mitt yrkande sammanfaller med det, som herr Hildebrand framstälde.

Herr Lindhagen: Blott ett par ord! Jag hade icke begärt ordet för att bringa förvirring i själva sakfrågan, och är det så, att mitt obetydliga anförande verkligen skulle vara ägnat att bringa förvirring i den uppgjorda kompromissen mellan socialdemokratiska partihögern och liberalerna, så visar det, att denna kompromiss är byggd på lösan sand och saknar fasta band. Herrarna veta mycket väl, att i dag går detta förslag, som liberalerna framfört och socialdemokraterna förenat sig om, icke igenom. Det är visst redan avslaget i första kammaren. (En röst: nej det behandlas där först i afton.) Jaså, ja då blir det i alla fall avslaget i kväll. Vad skulle då gagna bäst de linjer, som även, såvitt jag förstod, herr Branting talade om? Jo, att någon gång få gå fram även för det, som besjälar oss själva. Tro ni, att liberalerna skulle avstått från sitt förslag, om socialdemokraterna gått fram på sina linjer? Möjligtvis skulle det ha tvingat dem att gå något längre, liksom en del av dem voro villiga därtill för länge sedan. Om liberalerna och socialdemokraterna ginge fram med vart sitt särskilda förslag, så skulle vi i framtiden ha större utsikt till att de vida linjerna bleve grundläggande vid genombrottet, under det att man däremot, då man redan nu kompromissar åt höger, har bundit sig för framtiden. Jag tror därför, att det skulle vara mycket gynnsamt, om socialdemokraterna denna gång hade så att säga tagit intryck av det myckna, som händer i världen och som även herr Branting åberopade, och någon gång försökte vara sig själva. Det blir nog vår uppgift att försöka få det liberala folket att gå med på dessa i och för sig anspråkslösa linjer, som förefinnas i den socialdemokratiska motionen, i stället för att ständigt gå i liberalernas ledband för att »få till stånd någonting», såsom det heter.

Jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande.

Herr V en n e r s t r ö m: Herr talman, mina herrar! När man erinrar sig det gamla lantmannapartiets kamp mot bolagsväldet och hur det ställde sig på det svenska småfolkets sida, så var det med

*Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)*

en litet underlig känsla man lyssnade till tonfallen i denna stund från den siste från det gamla lantmannapartiet. Han värnade bolagsrösträtten, och den betyder i denna situation en rösträtt gent emot svenska småbönderna. Den gamle lantmannapartisten och bonde-
mannen talar alltså för bolagen, för de stora kapitalen, för den 40-gradiga skalan gent emot den svenska lantmannaklassen. Jag tillåter mig fastslå detta faktum för att visa med vilken våldsamt fart, tyvärr alltför sorglig fart, ändå utvecklingen glider fram.

Jag tillåter mig även knyta en del reflexioner till det anförande, som herr Branting hade, då han manade hela vänstern inom denna kammare att enigt sluta upp kring det liberala förslaget. Herr Branting yttrade, att man icke skulle spränga sin front, då det gällde sammanhållningen i denna situation gent emot svenska högern, som tillgripit de mest utmanande åtgärder gent emot Sveriges stora breda folklager. Situationen är i denna stund precis densamma som i fjol, då även herr Branting vid detta tillfälle som bekant manade vänstern inom denna kammare att sluta upp kring det liberala förslaget och även manade det socialdemokratiska partiets män att gå över på samma linje. Herr Branting manar med den argumentationen, att det väsentliga vore i denna situation, att man skulle slå fast den lika kommunala rösträttens princip. Denna princip fick man ju fastslagen under förra riksdagen. Andra kammarens majoritet tog den. Vi veta alla vilka praktiska följder detta beslut ledde till gent emot första kammaren. Fick verkligen den första kammaren någon mjukare hållning gent emot vänstern, fick den någon mjukare hållning gent emot Sveriges folk? Blev verkligen första kammaren mera demokratiskt sinnad på grund av denna andra kammarens åtgärd? Vi sågo hur kompromissen den gången lyckades. Vi sågo, till vilka praktiska resultat den ledde, och därför vill jag för min del just sådant som världslaget nu är, och då vi veta, hur revolutionen kastar sin skugga även över Sveriges land och när även herr Branting fört med sig något av revolutionens fläktar över hit, då vill jag uttala den fasta förhoppningen, att dessa synpunkter ändock skola slå igenom i vårt land, i svenska riksdagen. Och må vi med ögat fäst på världshändelserna säga ifrån, att vi gå fram på skarpa linjer och med mera radikala krav än vi gjort förut i dessa stora brännande författningsproblem. Åtminstone ser jag saken så, att jag icke förstår, hur första kammaren skulle kunna i längden ställa sig blind och döv om vänstern inom andra kammaren går fram med skarpa, med radikala krav. Tvärtom, ju skarpare striden kommer att stå gent emot första kammaren, gent emot antidemokratismen i hela landet, ju radikalare krav vänstern samlas omkring, desto större blir även effekten inför den förstockelse, som tyvärr råder och kommer att råda inom riksdagens första kammare under herr Tryggers spira.

Med denna argumentation och viss om, att man nu bör samla sig icke blott kring positionen från i fjol utan kring positionen från i år, det vill säga hela det socialdemokratiska kravet, som med fullt skäl är framburet av det socialdemokratiska partiets förtroenderåd,

Om den kom-
muni-
al-
röst-
rätten.

(Forts.)

tillåter jag mig yrka bifall till detta, d. v. s. till herr Lindhagens förslag.

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr talman! Jag tänkte ej uppträda i denna debatt, då jag redan instämt med herr Edén, men jag kunde ej underlåta att yttra några få ord i alla fall på grund därav, att jag måste erkänna, att det gjorde på mig ett mycket sorgligt intryck, då jag hörde min gamle vän och kamrat herr Persson i Stallerhult, med vilken jag i många år samarbetat och haft mycket gott samarbete, och vilken i flera år tillhört ett och samma parti som jag, ett liberalt parti, nämligen gamla lantmannapartiet, nu uppträda till försvar för den krassa åsikten, att vi fortfarande här i detta land skola värdesätta medborgarna med kronor och ören. Jag trodde verkligen, att en så skarpsinnig man som han ändå skulle finna, att det icke går att i längden hålla fast vid denna ståndpunkt. Men till min ledsnad fann jag, att så icke var förhållandet. Hans gamla ståndpunkt och hans omsorg om bolagen är för oss alla, som varit med någon längre tid, mycket välbekant, och jag skulle förstå denna herr Carl Perssons ömhet om bolagen, om så vore, att bolagsmännen icke hade möjlighet att utöva sin rösträtt såsom personer. Men att bolagen såsom *juridiska* personer, sålunda icke fysiska personer, icke böra ha en sådan rätt i kommunerna, det har påvisats så många gånger, att jag ej behöver upptaga den frågan till klarläggande. Och det förefaller mig rent av underligt, hur man kunnat komma på den idéen att låta bolagen få rätt att representeras i kommunerna genom personer, som icke ha det allra ringaste intresse för vederbörande kommun, och som ej äro mantalsskrivna i kommunen, personer, som sålunda i många fall själva ej betala ett öre i skatt till den kommun, där de uppträda. Och, som herr Nilson i Örebro redan förut i dag erinrat, kunna bolagen skicka sina ombud till flera kommuner och utöva rösträtt, och sålunda kommer den rätten att utövas i strid med *gällande* författning, att ingen får rösta för flera än 40 röster. Det går då så, såsom herr Nilson redan erinrat, att bolagen komma att utöva rösträtt för både 3 och 4 gånger 40 röster.

Det kan visserligen låta vackert att säga, att det är så rättfärdigt, att den, som betalar mera till en kommun, bör ha mera att säga, och tillämpa detta även på opersonliga röstande, döda röster, om jag får begagna det uttrycket. Det har redan förut i dag erinrats därom, att den, som har stora inkomster och på den grund måste betala höga skatter, faktiskt har mycket lättare att betala sina utskylder än den, som har en ringa inkomst och följaktligen också betalar en ringa avgift till stat och kommun. Och för min del kan jag icke finna det vara någon orättvisa i, att man tager bort denna bolagens rätt att rösta, ty det förekommer dock, särskilt i de mindre kommunerna, att, oaktat rösterna äro begränsade till de 40, bolagen, som naturligtvis också alltid få några andra på sin sida, dock kunnat rösta omkull ett stort antal arbetare och bönder. Och det är just i dessas intresse, som jag för min del finner det vara av behovet påkallat,

att man nu tager bort denna opersouliga röstning, som jag vill kalla *Om den kommunala röst-rätten.*

(Forts.)

Jag skall nu icke, herr talman, upptaga kammarens tid längre, då alla skäl, som kunna anföras för den ståndpunkt, vilken jag intager, redan framhållits många gånger och särskilt från det liberala partiets sida, utan jag skall endast tillåta mig att yrka bifall till de nu föredragna punkterna.

Herr Månsson: Det är nu fjärde gången jag hör denna debatt. Jag har icke någon gång förut tagit till orda i frågan, därför att jag icke gärna blandar mig i ärenden, som icke tillhöra det utskott, där jag är medlem. Men när jag hört på de här ståtliga fyrverkerierna, som avfyrats här fyra gånger rörande denna fyrtiogradiga skala, när jag har sett, att för varje gång högerens motstånd har blivit allt mera oresonligt, när jag, det får jag erkänna, samtidigt märkt, att vänsterns allvar, i varje fall när det gäller ord, att få reformen genomförd också blivit något tydligare, ehuru bara *något* tydligare, år från år, så skulle jag nu vilja be att få säga bara ett par ord i denna debatt och påvisa ett sätt, varigenom grundlagsstiftarna av 1810 anvisat Sveriges riksdag att genomföra de reformer, som man vill ha i andra kammaren men som första kammaren sätter sig emot.

Om herrarna slå upp 1810 års konstitutionsutskottsbetänkande, så finna ni, när det talas om formen för författningen, att man 1809 velat skapa en riksdag, som skulle vara »visligt trög till handling och oemotståndligt stark till försvar». Det kan ingen säga annat, än att andra kammaren har varit »visligt trög till handling», ja, den har varit mera trög till handling, än den egentligen haft lov till. Men när man nu rörande rösträtten haft debatt fyra gånger och icke kommit längre än till granna ord, som fagna örat, när man hör dem, och ögat, när man läser dem i tidningarna dagen efter, så undrar jag, om icke vänstern här i kammaren och i första kammaren och svenska folket i landet, som skall gå till val, nu kunde bestämma sig för att gå den väg, som är den anvisad. I vår författning ligger ju icke tyngdpunkten i toppen, i regeringsmakten, i vår författning ligger tyngdpunkten i botten, i folkets styrka och befogenhet att bevilja skatter och bestämma, hur medlen skola användas. Det är ett gammalt beprövat medel, och det medlet måste nu efter allt prat och resonemang vänstern tillgripa. Det var det medlet, som reste Sveriges bondeklass från dess föraktade och nedspottade ställning och höjde den till en klass, som hela landet bockade för. Det var icke genom mjuka ryggar, icke genom fagra ögon, icke genom granna fyrverkerier och tal om revolution, som bondeklassen kom till makten, utan det var därför, att den i stillhet men oblidkeligt använde den makt, som grundlagsstiftarna gett den att använda, gick den väg, som författningsmännen av 1809—10 anvisat Sveriges riksdag att gå. I enlighet därmed menar jag och frågar vänsterns män: äro ni villiga nästa gång ni sammanträda, vilka det än blir av er, att

Om den kom-
munala röst-
rätten.
(Forts.)

bordlägga första huvudtiteln till dess den fyrtiogradiga skalan är såvitt på första kammaren ankommer, ur världen, att, om så behövs, bordlägga även andra huvudtitlar, att vägra varje löneförhöjning, att vägra varje skatt? Eller, om ni icke vilja gå den vägen, vilja ni gå en modifierad väg, vilja ni säga till första kammaren: behåll er fyrtiogradiga skala, men i kraft av den makt som 57 § regeringsformen ger oss vältra vi över på de högst beskattade hundra miljoner kronor årligen i skatt för denna rösträtt och stryka samtidigt motsvarande tulltaxeparagrafer eller skatter på de övriga.

Här finnas medel, här finnas vägar, här finnas kraftigare argument än bara granna brandtal i kammaren en gång om året eller vart tredje år.

Herr Persson i Stallerhult: Till vad herr vice talmannen anförde, skall jag endast svara det, att jag står nu 1917 på samma ståndpunkt som herr vice talmannen stod 1909, och då lär jag väl icke vara så mycket efter att vice talmannen bör uttala sitt beklagande.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr talmannen till en början givna särskilda propositioner å de yrkanden, som under överläggningen förekommit beträffande dels punkterna 1:o) och 2:o) av utskottets hemställan dels ock punkten 3:o) av samma hemställan, biföll kammaren vad utskottet i nämnda punkter föreslagit.

Vidare framställde herr talmannen med avseende å punkten 4:o) propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å berörda hemställan samt 3:o) bifall till det av herr Lindhagen under överläggningen gjorda yrkandet i vad det avsåge ifrågavarande punkt; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) avgivna hava flertalets mening för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 4) av konstitutionsutskottets förevarande utlåtande nr 9, antager yrkandet om avslag å utskottets hemställan i denna punkt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet i vad det avser ifrågavarande punkt.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 124 ja mot 80 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöi följande av kammaren nu godkända lydelse:

Om den kommunala röst-rätten.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 4) av utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Huvudvoteringen utföll med 129 ja mot 75 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter gav herr talmannen beträffande var och en av punkterna 5:o) och 6:o) av utskottets hemställan propositioner å de under överläggningen framkomna yrkandena i vad de anginge nämnda punkter; och blevo utskottets i förevarande punkter gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 7.

Herr statsrådet *Carleson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 200, med förslag till förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin;

nr 201, angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 202, angående upplåtande till aktiebolaget Porjus' smältverk av rätt att inom utmälet Valerius å Luossavaara malmfält bryta viss mängd malm;

nr 203, med förslag till förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen. använda vid tillverkning av stärkelse;

nr 204, angående ålderstillägg åt förste aktuarien i statistiska centralbyrån Ernst Jonas Höijer och aktuarien därstädes Kurt Jonas Henrik Wittrock;

nr 206, angående anvisande av anslag till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier;

nr 207, angående förstärkning av kammarkollegiets arbetskrafter;

nr 208, angående försäljning av den till landshövdingebostället i Älvsborgs län hörande delen av tomten nr 414 i kvarteret Blomman i Vänersborg;

nr 209, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning under år 1918 av förordningen om spirituosaaccis;

nr 210, angående beredande av rörelsekapital för tillämpningen av gällande förfoganderättslag i fråga om industriella råvaror o. d.;

nr 198, angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot;

nr 194, angående användande av behållning å vissa extra anslag till utförande av ändringsarbeten å minfartyget Clas Fleming;

nr 195, angående rätt till tjänstårsberäkning för kemisten K. A. Schröder;

nr 182, angående uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för professor N. H. Nilsson-Ehles ärftlighetsforskning m. m.;

nr 183, angående villkoren för lån från norrländska nyodlingsfonden;

nr 184, angående villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden;

nr 185, angående villkoren för lån från täckdikningslånefonden;

nr 186, angående driftkostnader under år 1918 för egnahemslånefonden;

nr 187, angående försäljning av vissa delar av kronoegendomen Hunnebo nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 188, med förslag till lag huru förhållas bör med ströängar vid ägostyckning inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark samt lag om förbud mot avsöndring av ströängar inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark;

nr 192, med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 17 och 32 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, §§ 10 och 12, § 15 mom. 2, § 20 mom. 5, § 34 samt § 43 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 samt §§ 7 och 16 i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 5 maj 1882;

nr 190, angående gäldandet av vissa pensionsavgifter för under krigstjänstgöring avliden personal; och

nr 191, angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente).

Samtliga dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 8.

Om den kommunala rösträtten.
(Forts.)

Fortsattes behandlingen av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner dels angående ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet, förordningen om kommunalstyrelse i stad, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm och förordningen om landsting, dels ock i fråga om skrivelse till

Kungl. Maj:t i dithörande ämnen; och lämnades därvid i fråga om punkten 7:o) ordet till

(Om den kommunala rösträtten.

(Forts.)

Herr R ä f, som anförde: Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag på punkten ifråga och bifall till den vid utlåtandet förgade reservationen av herr Clason m. fl.

Härpå yttrade

Herr Larsson i Västerås: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det torde vara tillräckligt att i denna punkt peka på, att kvinna redan nu är valbar till stadsfullmäktig även i sådana städer, som ha att utse ledamöter i första kammaren.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på avslag därå blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen föredrogos var för sig *punkterna 8:o) och 9:o)*; och biföll kammaren vad utskottet i nämnda punkter föreslagit.

§ 9.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Adelswärd, som yttrade: Herr talman! De riksdagens ledamöter, vilka under påskferierna besökte sina hemorter i landets olika delar, torde utan tvivel liksom jag hava fått ett djupt intryck av de allvarsamma följderna av den ringa livsmedelstillgången. Svårigheterna att anskaffa de nödvändiga födoämnen äro obestriddigen stora för alla, men isynnerhet för kroppsarbetarna och de små inkomsttagarna. För kroppsarbetare, vilkas huvudsakliga näringsmedel utgöres av bröd och maträtter av mjöl och gryn, är den kvantitet, särskilt efter senaste inskränkningarna i brödransoneringen, som de hava att få — även för dem, som lyckas erhålla nåbrödskort — absolut otillräcklig och behöfve ersättas med andra födoämnen. Tillgången av andra födoämnen, närmast köttvaror, är emellertid synnerligen begränsad på den inhemska marknaden och priserna dessutom så höga, att det är nästan omöjligt för största delen av befolkningen, även sedan arbetslönerna stigit och krigstidshjälp givits, att skaffa nödigt tillskott med dessa födoämnen. I flera industrisamhällen har tillförseln av lantmannaprodukter under de senaste veckorna nästan alldeles upphört. Samtidigt blir tillgången på mjölk och produkter därav för varje dag allt mindre och priserna även på dessa varor oerhört höga. Helt naturligt förspörjes på grund härav ett starkt missnöje, som stundom tar sig uttryck i förtvivlan och förbittring.

Interpellation.

(Forts.)

Det måste under sådana förhållanden vara av största vikt, att alla födoämnen, som finnas eller produceras inom landet, förbehållas landets eget behov. Bristen på ett födoämne kan i den enskilda hushållningen i viss mån ersättas med ett annat.

I detta syfte existerar redan sedan längre och kortare tid tillbaka exportförbud på så vitt jag vet alla slag av födoämnen. Men licenser lära alltjämt beviljas för bl. a. slaktdjur och köttvaror. Så som tillståndet nu är inom landet, synes sådana licenser icke vidare böra beviljas och de licenser, som äro beviljade och ännu icke utnyttjats, borde återkallas. Det nödläge, som faktiskt existerar och som synes förvärras, berättigar en sådan åtgärd. Exporten på grund av licenser har redan länge fortgått i en allt för stor utsträckning och föranlett och påskyndat den allvarsamma brist för landets egen befolkning, som nu är rådande. I den mån export är nödvändig för att i compensation utifrån erhålla vissa andra nödvändighetsvaror än födoämnen, torde andra exportartiklar än livsmedel kunna tagas i anspråk.

Tveksam, om till vilken departementschef denna framställning rätteligen borde riktas, har jag av flera skäl funnit lämpligast att rikta den till regeringens chef, och då får jag alltså till hans excellens statsministern framställa följande fråga, som jag på grund av dess natur tillåter mig anhålla måtte snarast möjligt besvaras:

Är det regeringens avsikt att exportförbudet för alla slag av livsmedel skall bliva fullt effektivt och sålunda utförelselicens för sådana varuslag icke vidare medgivas?

Ifrågavarande anhållan bifölls av kammaren.

§ 10.

Interpellation.

Härpå erhöles ordet av

Herr Berg i Munkfors, vilken anförde: Herr talman! Regementsläkaren Brinke i Lund höll för några dagar sedan i Malmö ett föredrag om sjukligheten i våra kaserner, som torde vara värt det största beaktande. Talaren redogjorde inledningsvis för förhållandena i de tyska kasernerna under kriget, där hälsotillståndet varit synnerligen gott genom den snygghet och ordning, som där varit rådande. Hos oss är emellertid förhållandet upprörande dåligt, och det vore mer än önskligt, att envar finge verklig förståelse för, vilka ohyggliga konsekvenser för vår folkhälsa som detta innebär. Vad vi behöva är framför allt följande: att de av våra värnpliktiga, för vilka nya kaserner ej byggts, måste få under sina långa vinterövningar rimligt rymliga och sunda bostäder med golv m. m., som kunna hållas rena, och att de ej såsom nu sker inhyssas i hoppackade massor på 50—100 stycken i samma rum; samt att sådana anordningar i övrigt träffas i kasernerna, att en god hälsovård för de värnpliktiga där kan genomföras. Det råder nu år från år en förfärande och förödande sjuklighet vid i synnerhet våra infanteriregementen,

och detta vid så gott som allesammans. Vilka kunna anledningarna till denna sjuklighet vara? Ja, för de regementen som icke fått kaserner är det ju främst trångboddheten och dåliga bostäder. Men som det inte är stort bättre ställt vid de andra regementena heller, måste det också finnas åtskilliga fler anledningar till den stora sjukligheten. Talaren påpekade här faran av att sängarna stå för nära tillsammans, vilket medför att de febersjuka kunna smitta de friska, varpå han övergick till att tala om filtarna. De tala ej ofta upprepade ångdesinfektioner. De kunna ej heller tvättas i ens närmest lämpliga tidsintervaller, återstår så piskning. Kriget har lärt oss en del angående lössen. Att piska en lus ur en filt orkar ej ens en atlet. Lössens småbarn, gnetterna, kunna inte ens borstas bort, och att piska bacillerna ur en filt torde vara ett än orimligare konststycke. Dessa smutsiga, alltid nedsmittade filter, som man viftar med när man lägger sig och stiger upp, spottar på, nyser i o. s. v., som manskapet kastar sig på med vedervärdigt nedsmutsade sura skor, dessa filter äro omöjliga att göra rena utan desinfektion, men sådan undergå de faktiskt så gott som aldrig. Det är emellertid mycket lätt att oskadliggöra dessa filter genom att förse dem med tvättbara överdrag av lakansväv. Dessa överdrag utesluta ju all beröring med filtarna, som man nu kan hålla rena. Vidare kunna de tvättas var annan eller var tredje vecka och man har sålunda ständigt rena bäddar i logementet, och icke dessa vidriga obevekliga smitthärdar i hela landets alla kaserner.

Härpå anfördes med siffror den oerhörda sjuklighet, som härjar vid regementena. Dagssjuksiffrorna för flertalet av våra infanteriregementen under ett par månader av förra vintern — procenter, vilka i realiteten voro för många regementen avsevärt högre än vad dessa siffror ange — lågo mellan 100 och 200, vid många regementen långt över 200. Det fanns även regementen med över 300, ja över 400 sjuka pojkar per dag. Normalsjukantalet per dag vid tyska armén, i procent av mansstyrkan, var under åren 1891—1896, 1,89 proc. och 1896—1906 1,77 proc. Dessa siffror tala ett språk, som ingen kan missförstå. Angående arten av en del av dessa sjukdomsfall behöver man blott erinra sig, att vid bara ett enda av dessa regementen förekommo på ett par tre månader 54 fall av lungsäcksinflammation, vidare den ohyggliga provkartan på septiska och reumatiska affektioner och slutligen ett förfärande antal andra än ödesdigrare sjukdomer. Det gäller saunerligen här inga bagateller för nationen. Sjukligheten bland våra värnpliktiga denna vinter har varit i det närmaste likadan som i fjol. Allt detta visar oss tydligare än alla ord i världen, att vårt militära sjukvårds- och hälsovårdsväsende lider av svåra organiska fel, vilka måste bort.

Så långt nämnda läkare. När man hör sådant uttalar från kompetent håll, börjar man med allt skäl fråga sig, vart skall detta bära här. Äro dessa sorgliga förhållanden resultatet av 1914 års dyra härordning med den mycket omtvistade vinterutbildningen, så lära väl dess ivrigaste försvarare få lov medge att vi kommit ur askan och i elden. Varenda förnuftig medborgare i vårt land för-

*Interpellation.**(Forts.)*

Interpellation. står att härvidlag är någonting alldeles på tok vare sig det nu beror på vinterövningar eller andra orsaker, och att snar rättelse måste ske om vår nations ungdom skall kunna under orosfyllda tider fylla sitt värv som försvarare av vårt lands självständighet. Saken är för övrigt av lika stor betydelse även under fredliga förhållanden. Ett starkt släkte är den säkraste grundvalen för ett folks framtida bestånd. Vår ungdoms hälsa får därför inte förstöras på detta sätt. På grund av vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet få framställa följande spörsmål:

1) Har herr statsrådet beaktat den fara som hotar vår nations framtid i den stora sjukprocent och de många dödsfall som förekomma vid våra regementen?

2) Ämnar herr statsrådet vidtaga snara åtgärder till hämmande av dessa olyckor, genom förbättrade förhållanden för de värnpliktiga under vapentjänsten?

Nämnda framställning blev på begäran bordlagd.

§ 11.

Interpellation. Herr talmannen gav vidare på begäran ordet till

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Herr talman! Faktiska förhållandet är, att verklig svält råder i många hem i vårt land. Den ranson av 200 gram mjöl eller gryn, som är medgiven, kan vara tillräcklig för personer med stillasittande arbete och i en burgen ställning, som ger dem möjlighet att inköpa rikligt med andra livsmedel. För kroppsarbetare är den alldeles otillräcklig. Medan gryn fick köpas utan kort och potatis kunde anskaffas voro förhållandena någorlunda drägliga; nu är verkligheten den att i många arbetarfamiljer vare sig bröd, mjöl eller gryn icke finnes under veckans sista dagar. I vidsträckta delar av landet råder därjämte stor brist på potatis och där sådan kan uppbringas kostar den 25 öre eller mera för kilogram. Enligt tillförlitliga uppgifter kan icke å många platser potatis anskaffas till något pris. Alla övriga livsförnödenheter ha, samtidigt som livsmedlen, oerhört stegrats i pris.

Över hela landet råder stor brist på kraftfoder. Svin, som icke ha större vikt än 40—50 kg., måste redan nu i brist på foder nedslaktas.

I hela landet råder en bitter sinnesstämning, och man frågar sig, om regering och riksdag gjort allt vad som kunnat göras för lättnad i dessa odrägliga förhållanden.

Man frågar: varför har icke regeringen i tid importerat spannmål och foderämnen? Varför har icke regeringen i tid och med tillräcklig kraft ingripit mot livsmedelsocker och spekulation? Varför har icke regeringen hos oss som i våra grannländer för riksdagen framlagt förslag om genomgripande statsåtgärder i prisreglerande syfte?

I årets statsverksproposition förbådas förslag om 24 miljoner kronor för sådant ändamål. 8 miljoner kr. ha begärts och beviljats för förbilligande av gödningsämnen och till underlättande av bostadsproduktionen. Nu ha tre månader gått av riksdagen och ännu har icke förslag framlagts om anvisande av ytterligare medel i prisreglerande syfte. I vårt land ha till följd av krisen förtjänats så oerhörda vinster, att genom krigskonjunkturskatt kan uttagas ett betydligt större belopp för detta ändamål än vad i statsverkspropositionen antytts. Medel kunna anskaffas, det är endast vilja att förstå och vilja att avhjälpa nöden som erfordras.

Interpellation.
(Forts.)

Den rådande potatisbristen kan delvis bero på verklig knapphet i tillgången, men torde även i väsentlig mån bero på spekulation. Från olika orter utgives att potatis finnes, men i väntan på ännu högre priser vill man icke sälja. Då priset stegrats till 15 à 20 kronor för hektolitern och de som ha lager ändå icke vilja sälja i förväntan på ännu högre priser, är det på yttersta tiden att samhället inskrider och reglerar marknaden. Genom dessa höga priser hotas även nästa års skörd. Fara föreligger att potatisodlare anse sig hava större vinst på att nu i vår sälja av sin potatis än att sätta den för ny skörd.

Då det över hela landet råder en allvarlig oro för vår livsmedelsfråga och då vi redan kommit dithän att svältens hemska spöke grinar i många tusende hem, anser jag det vara angeläget att riksdagen av den nya regeringen *snarast möjligt* får erfara regeringens program för landets dyrtids- och livsmedelspolitik. Jag tillåter mig därför anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande spörsmål:

1:o Ämnar regeringen för riksdagen framlägga proposition om anvisande av medel för en genomgripande reglering av priset å viktigare livsförnödenheter?

2:o Vilka åtgärder har regeringen vidtagit eller ämnar vidtaga för en skyndsam import av spannmål och fodermedel?

3:o Har regeringen för avsikt att vidtaga en sådan reglering av potatishandeln, att befintliga lager komma ut i marknaden och försäljas till skäligt pris, samt att sommarens odling av potatis säkerställas?

-Jämväl denna framställning bordlades.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,57 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m. då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.